Պարտքատոմսերի
երկաթուղային
Ա - Գ

Հրատարակութիւն Դիւտ ա. քահ. Աղանեանց

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Կատակերգութիւն երգախառն

Ի հինգ արարս

ԹԻՓԼԻՍ
Տպարան Մ. Շարաձէի եւ Ընկ., Նիկ. 21.
1899

891.542-2
Պ-

Հրատարակութիւն Գիրս ա. քահ. Աղանեանց

Հ2վ1սգկ
146

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

1001
3359

կատակերգութիւն երգախառն

Ի հինգ արարս

ԹԻՓԼԻՍ
Տպարան Մ. Շարաձէի եւ Ընկ., Նիկ. 21.
1899

ԳԻՒՏ Ա. ՔԱՀ. ԱՂԱՆԵԱՆՑԻ

Ա. Աշխատութիւնները.

Աղթամտեար. դ. տպ. փոփոխած 1898. . . — 10
Կրօնի դասագիրք ա. ա. 1889 (սպառուած.) . — 15
,, բ. ա. Դ. տպ. 1891 . . . . . — 25
,, գ. ա. Գ. ,, 1890. . . . . — 25
Տամար եւ սօնագոյց Հայաստ. ս. եկ. բ. տպ. 1894 — 50
Կարնոյ գաղթը. պատմ. տեսութիւն, 1891 . — 10
Դիւան Հայոց պատմ. դիրք Ա-Բ. 1780—1834
Սահ. Մեսրոպ. մրցանակին արժանաց. 1893 2 —
Դիւան Հայոց պատմ. դիրք Գ. Սիմէոն կաթողիկոսի յիշատակ. կենսագրութեամբ, յաւելուածներով ու ծանօթ. Սահակ-Մեսրոպ. մրցանակին արժան. 1894 . . . 7 —
Կարգ Աստուածպ. Հայաստան. ս. եկեղեցւոյ գ. տպ. պատկերազարդ 1899 . . . . . — 40

Բ. Թարգմանութիւնները.

Հաւատարմ. ամեն արդելքներէն յաղթուած է.
Ֆ. Հոֆ. 1877. . . . . — 40
Խաւարէից դէպի լոյս. Ֆ. Հոֆմանի. 1877 . . — 40
Դօն Քիշօտ լամանշեցի Մ. Սէրվան. 1878 (սպառուած).
Գէորգ Ռոլլէստոն, վէպ 1879 (սպառուած).
Երրորդ ոսկի, առակ Լակիդէի բ. տպ. 1893. — 10
Ռոբինզոն (Հրատ. Թիֆլիսի տպագր. ընկ.) 1881 — 60
Չէստերտոնի ժառանգը. պատկ. 1882 . . . 1 —
Ակաէա, ա. Սիսօեվայի 1885 . . . . . — 50
Եան Էրնստ Սմելար. Ն. Եանչուկի 1885 . . — 20
Աբծուի մտածմունքը. պօփ. Մ. Բոզդ. 1892 — 50
, Գիւղն սուրբը, Սվետոզոլկ Չէխի, 1892 . . — 10

3488

Дозвол. цензурою, Тифлисъ, 3 Октября 1898 г.

ԺՈՂՈՎՐԴԱՐԱՆ
146-2014
Ա 145

ԱՆԶԻՆՔ

—

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ . . ատաճնաբոյժ 45 տարուր
ՄԱՐԹԱ . . . . անոր կինը 60 »
ԵՐԱՆԵԱԿ . . . . աղջիկը
ԹՈՎՄԱՍ . . . . վաճառական 70 »
ՍՕՓԻ . . . . . անոր կինը 40 »
ՄԱՐԳԱՐ . . . . երանեակի նշանածը
ԼԵՒՈՆ . . . . . » սիրականը
ՆԻԿՕ . . . . . թափառնիկոսի ծառայ
ԿԻՐԱԿՈՍ . . . . թովմասի ծառայ
ՄԱՐԿՈՍ . . . . աղքատ գործաւոր

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԷՋ ՊԱՐՈՂՆԵՐ

Տեսարանն է՝ ի Գ. Պօլիս

Ա. Բ. Ե. արարուածները Թափառնիկոսի տան մէջ. Գ-ը Թովմայի՝ Դ-ը պարահանդէսի մը մէջ կը կատարուին։

ՍՏԱՄՆԱԲՈՑԻՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԱԲԱԲՈՒԹԱՆ Ա.

(Թափառնիկոսի տան մէջ սրահ մը, մէջ տեղը սեղան՝ որու վրայ դրուած են գրքեր, մեծ ու փոքր չիշեր, չուաններ, դիտակ մը, ատրճանակ մը և գիր գրելու պիտոյք. պատէն հայելի մը կախուած, թիւնաթոռ և աթոռներ. ալ կողմը խուց մը. մէջին դուռ։)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՄԱՐԹԱ գիշերուան հագուստով, վերջը ՆԻԿՕ

ՄԱՐԹԱ (*զարկուելեամբ ներս կը մտնէ ծառան կանչելով*) Նիկօ... Նիկօ... Ա՛ս վերջապէս գիմանալու բան չէ, ալ համբերութիւնըս հատաւ, ամեն գիշեր սպասել և դարձեալ միս մինակ պառկիլ... շաբաթը գիշեր մը միայն տուն կը պառկի, միւս գիշերները... չգիտեմ ուր։ Պիտի հարցնեմ իրեն նայիմ գերի՛ առաւ

զիս այս տանը մէջ... ստակովս գերի ըլլալ չեմ ուզեր։ Ոչ... գիտեմ իս ինչու համար միս մինակ կը թողու, վասն զի ես ալ ծերացած եմ, թէ որ տասնուվեց տարու օրիորդ մը ըլլայի, աս ճամբան չէր բռներ։ Իսկ եթէ օրէնքը այսպէս կը պատուիրէ որ կանայք երիտասարդութեան առեն սիրուին, և ծերութեան առեն նախատուին, ըսելիք չունիմ. բայց կուզեմ գիտնալ թէ ո՞ր օրէնքն է այս ... մ՛թէ սահմանադրութիւնը կը տայ այս պատուէրը· ո՞ր յօդուածին մէջ կը գրէ... տեսէք մէյ մը և պօռացէք թէ, Ազգը յառաջադիմութեան ասպարէզին մէջ կը քայլէ... Բոկ ոտքով։ Ո՛վ յառաջադիմութիւն, Հայութիւնը պոչդ կախած գետնաքարշ ո՞ւր կը տանիս, այդպիսի հապճեպով դէպ՛ի ո՞ւր կը դիմես. մի, մի այնքան շուտ վազեր, վասն զի բեռդ ծանր է. կը յոգնիս և ճամբու վրայ կը մնաս, և Հայութիւնը կռնկի վրայ կիյնայ... պոչ՛ի ձեռին։ Տեսէք, կնիկնին ծերութեան առեն ասանկ երեսի վրայ կը թողուն, և իրենք գեղեցիկ ու երիտասարդ... ուհիներու քծնելու կերթան... ա՛հ բոլոր անդամներս կը դողան (*Աթոռի մը վրայ կը նստի։ Այս միջոցին Նիկո միջին դրան առջին կերեւի, ձեռքը կօշիկ մը՝ զոր վրձինով կը ներկէ*)։ Ես

ալ երիտասարդութեանս առեն երբ տասնուվեց տարու էի. անանկ աղուոր աղջիկ մ՛ էի, որ բոլոր աշխարհ ճամբուս վրայ կըսպասէը զիս տեսնելու համար. այն առեն չէի՛ կրնար, եթէ ուզէի, մէկու մը հետ սիրահարութիւն ընել. օր մը աչուըներս վեր առած մէկուն երեսը նայած չունիմ. որովհետև մայրս այսպէս կը պատուիրէր, որովհետև սարկեշտութիւնը առանկ կը պահանջէր։ Ինաւ չեմ մոռնար, եկեղեցիէն ելած ժամանակս բոլոր եկեղեցականները դրան առջին կը շարուէին և իրը թէ իրարու հետ կը խօսակցէին, քանի քանի անգամներ և ականջներովս լսած եմ, որ անկէ անցած ժամանակս իրարու կ՛ըսէին «ընկեր, նայէ սա կնիկը որքան աղուոր է, հազար ոսկի կուտայի առանկ կին մը ունենալու համար, տես աչքերը որքան հրապուրիչ են, այտերը որքան կարմիր են.» Առանք իրաւ էին, վասն զի ան առեն վարդի պէս այտեր ունէի. եառքէն ուրիշ մը կըսէր· «Եղբայր, տես ինչպէս սև են մազերը, ինչպէս ճերմակ են ձեռքերը, որքան փոքր են ոտքերը». Առանց ամենն ալ ճշմարիտ էին. բայց ես առանց նայելու ճամբաս կը շարունակէի, և ինքը հիմա զիս մինակ կը թողու առանկ։ Արդարև իրմէ տասնըհինգ տարու մեծ եմ, բայց իր

օձիքէն բռնելով՝ եկուր ինձի հետ կարգուէ չըսի իրեն. ինքը յօժար կամքով և մանաւանդ աղաչելով ամուսնացաւ հետս, վասն զի աղուոր էի... վասն զի հարուստ էի... վասն զի ուսումնական էի... վասն զի ստակ ունէի... վասն զի... վասն... ինչ գիտնամ, խել մը աղուոր բաներ ունէի, և հիմա ամեն գիշեր գլուխն առնէ երթայ, ակռայ պիտի քաշեմ ըսելով... (*Կ'երգէ*)։

Ոչ, ոչ, չեմ ուզեր,
Որ ամէն գիշեր,
Երկաս դուրս երթայ.
Եւ քաշէ ակռայ։

Այո՛, գալուն պէս,
Յայտնեմ ամէն բան
Թող գիտնայ թէ ես
մարդ եմ, չեմ անբան։

(*Ներկօն տեսնելով*) Հիմա՛ կուգաս։

ՆԻԿ. Տիկին. ես հոս էի...

ՄՐԹ. Հոս էիր. երբ եկար։

ՆԻԿ. Երբ տասնուվեց տարու աղուոր աղջիկ մ'էիր, և բոլոր եկեղեցականները ճամբուդ վրայ կ'սպասէին քեզ տեսնելու համար, ես այն ատենէն 'ի վեր հոս եմ, տիկին. ձեզի կ' սպասեմ։

ՄՐԹ. Սուրճս բեր։

ՆԻԿ. Տիկին... (*Կ'երթայ*)։

ՄՐԹ. Այս ամէնը մէկ դի թողունք։ Ձէր գիտէր որ իրմէ շուտ պիտի ծերանամ, այս յանցանքը ինձ է չէ նէ բնութեան. որուն ինքը ֆաթուրա՞ կըսէ, նաթուրա կըսէ. նաթուրայովը մէկտեղ գետինն անցնի։ Ամուսին մը որ իր կնկան ստակովը հարստացեր է, վերջէն այս ընթացքը ձեռք առնու... ինչ անզգայութիւն... ինչ բարբարոսութիւն...։ Փառք Աստուծոյ կոյր չեմ, սապատող չեմ, մարմնոյս կողմէ պակսութիւն մը չունիմ. (*Հայելի կը նայի*) ի՞նչ ունիմ... ինչո՞ւ համար չհաւնիր ինձի. մազերս միայն քիչ մը ճերմկցեր են, ի՞նչ վնաս ունի, ինչպէս որ տարւոյն ամեն մէկ եղանակը իւր գեղեցկութիւնը, և յարգը ունի, միթէ տարիքն ալ չունի՞ նոյն գեղեցկութիւնը օրինակի համար, գարնան ատեն դալարեօք զարդարուած լեռ մը որքան որ գեղեցիկ տեսարան մը ընծայէ մեր աչքին, ձմեռ ատեն ալ երբ նոյն լեռը ձիւնով ծածկուի աղուոր չերևար, բայց էրիկ մարդիկ միշտ գարունը կուզեն։ Ի վերայ այսր պէտք է գիտնալ որ ամէն տարիք իր գեղեցկութիւնն ու յարգը ունի։ Հասակը առած տիկիններէն ծափահարութիւն առնելու համար չեմ ըսեր, ես շողոքորթ չեմ, ճշմարիտը կը խօսիմ։ Ա՛հ,

էրիկ մարդեր, ամեն տեղ կանայքը, վար կը զարնէք, կը բամբասէք. հանգարտ եղիք, ալ ժամանակը հասաւ որ անոնք ալ պիտի սկսին ձեր վարքը նկարագրելով գրքեր յօրինել. ահ Թափառնիկոս, վրէժ պիտի լուծեմ քենէ, վրէժ *(Սեղանին վրայէն շիշ մը կ'առնու եւ գետինը զարնելով կը կոտրէ։)*

ՆԻԿ. *(Սուրճը բերելով)* Հրամմէ տիկին։

ՄՐԹ. Թափառնիկոսը եկա՞ւ։

ՆԻԿ. Տիկին, ես հազիւ թէ անկողին մըտած էի, դրան ձայնը առի բա ա աթ, իսկոյն ոտք ելայ, սկսայ ճրագը փնտռել. այս միջոցին դարձեալ չըրրրրրաթրաբարաթրաթ, երբև որոտումն երկնից, խելքս գլխէս թռաւ, ինչ ընեմ գիշեր ատեն ճրագ չկայ, սենեկին դուռն ալ կորուսի, ծուռնկի վրայ գալով «Ով Աստուած իմ դուն ողորմէ» ըսելու չմնաց, դարձեալ թրրրրրաթ կարծեցի որ տունը կը փլի... կամաց կամաց սենեկին դուռը գոցայ, վարտիքս գլուխս անցուցի, փողոցին դուռը բանալուս պէս, Աս ինչ կերպարանք է *(Բարձրաձայն)* Էշ *(ցած)* բաաա...

ՄՐԹ. *(Վախնալով)* Կորի՛ գարշելի։

ՆԻԿ. *(Երկնալով)* Վերջը ապտակ մը զարկաւ, ես ալ գացի պառկեցայ։

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՄԱՐԹԱ, ԵՐԱՆԵԱԿ.

ԵՐ. Բարև մայրիկ, ինչ ունիս աս առտուբարկացած կերեւիս։

ՄՐԹ. Մ'ըսեր բարկացած, այլ խելքը փախուցած։ Երանեակ, հայրդ իւր ընտանիքին թշուառութիւն կը պատրաստէ իր անվայել վարքով, աս առտու երբ արթնցայ ու զինքը սենեկին մէջ չտեսայ կարծեցի որ տունը գլուխը փլաւ։ Ո՞ւր գացեր է դարձեալ երեկ գիշեր։

ԵՐ. Անչուշտ հիւանդ նայելու գացած պիտի ըլլայ։

ՄՐԹ. Ի՞նչ տեսակ հիւանդներ ունի, որ միշտ գիշեր ատեն կերթայ նայելու։

ԵՐ. Ինք կըսէ որ ակռայի ցաւն շատ անգամ գիշերը կը հանդիպի, և թէ ցաւած ժամանակը պէտք է որ դարման մը ըլլուի շուտով։

ՄՐԹ. Աստնց ամենն ալ անտեղի բացատրութիւններ են. ես չեմ հաւատար։ Այսօր պիտի խօսիմ հետը, կամ իր վարքը ուղղէ և կամ... ես գիտեմ ինչ ընելիքս ասանկ ամուսնութիւն չըլլար։ *(Երանեակ կը հառաչէ)* Ինչ ունիս աղջիկս... ինչո՞ւ կը հառաչես։

ԵՐ. Ո՛հ, մայրիկ, ինչպէս չհառաչեմ, մինչդեռ ականերև կը տեսնեմ որ իմ ամուսնութիւնս ալ ձերինին պէս պիտի... պիտի...

ՄՐԹ. ի՞նչ կը խօսիս Երանեակ. Մարգարը ազնիւ բնաւորութեան տէր...

ԵՐ. Ազնիւ բնաւորութեան տէր... ինչ ընեմ որ դրսեցի է... ես կուզէի Պօլսեցւոյ մը հետ եթէ հնար էր...

ՄՐԹ. Դուն ալ իմ բարկութիւնս աւելի ևս գրգռելու համար կընես այդ խօսքերը. ամբողջ տարի մ'է որ հետը նշանուած ես և գոհ էիր, այսօր մէկէն ի մէկ պաղիլ. ի՞նչ ունի տղան. քաղցրաբարոյ պատանի մ'է։

ԵՐ. Ըհ, քաղցրաբարոյ, միշտ հին լաթերը կը հագնի, բնաւ նոր հագուստ մը տեսած չունիմ վրան. նշանուած մէկը անանկ պատուտած զգեստով պտըտի... ոչ մայրիկ, ոչ, աւելի կը սիրեմ ամուրի մնալ, քան թէ Մարգարի պէս հնասէր մարդու մը հետ... հետ... (*Մեկուսի*) Ա՛հ, Լևոն, Լևոն...

ՄՐԹ. Ալ պիտի բարձրացնեմ ձայնս, ապտամբ աղջիկ, դուն ալ գլուխ վերուցիր, չ'ես հաւնիր նշանածդ, որուն ազգասիրութիւնը...

ԵՐ. Ըհ, ազգասէր, միշտ հին լաթեր կը հագնի։ Մեծ քիթ մը ունի, ճակատը դուրս

եղած, կարճահասակ, մինչդեռ անդէն լուսնի պէս տղուոր երիտասարդ մը...

ՄՐԹ. (*Բարկութեամբ*) Ի՞նչ ըսիր, ի՞նչ, անգամ մ'ալ զուրցէ, շուտ եղիր։

ԴՐՍԷՆ. Թրի բա բա թի բա բա։

ՄՐԹ. Աներես աղջիկ, գնա սենեակդ քաշուէ, վերջը կը խօսիմ քեզի հետ։ (*Երանեակ կ'երթայ*)։

ԴՐՍ. Թի բա թի բա թի բա թի ..

ՄՐԹ. Շուտ եկուր որ տեսնես թի բա թի։

ԴՐՍ. Թի բա բա թի բա րու...

ՄՐԹ. Եկուր որ խօսք հասկնանք իրարու։

ԴՐՍ. Թի բա թա։

ՄՐԹ. Աստուած պատիժդ տայ։

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՑՆ և ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ *գիշերազգեստով*։

ԹԱՓ. Թիրարա, բարև անուշիկս։

ՄՐԹ. (*մեկուսի*) Անուշիկը։

ԹԱՓ. Ինչո՞ւ համար առանձին նստեր ես, նօնօշիկս։

ՄՐԹ. (*բարկութեամբ*) Չեմ գիտեր։

ԹԱՓ. Տիկինը այսօր բարկացած է, հա՛ հա՛ հա, ծերուկ տիկին։

ՄՐԹ. (*զարկուվնամբ*) Ծերուկ տիկին, և կը յանդգնիս։

ԹԱՓ. Չյանդգնելու ինչ կայ։

ՄՐԹ. Կուզես որ բերանս բանամ։

ԹԱՓ. Ինց որ հով առնես։

ՄՐԹ. Երկուշաբթի գիշեր ոնց էիր։

ԹԱՓ. Հիւանդ նայելու գացեր էի։

ՄՐԹ. Երեքշաբթի։

ԹԱՓ. Մէկուն ակռան քաշելու։

ՄՐԹ. Չորեքշաբթի։

ԹԱՓ. Ակռայ լեցնելու։

ՄՐԹ. Հինգշաբթի։

ԹԱՓ. Ակռայ պարպելու. հա հա հա, մեր տիկինը օրացոյց է. շաբթուան բոլոր օրերը անսխալ կը ցցունէ։

ՄՐԹ. Այո՛ պարոն, օրացոյց մ'եմ, և այնպիսի օրացոյց մը որ, մինչև վերջին շունչդ չպիտի փոխես։ Երեկ գիշեր ոնց էիր, ոնց կորսուած էիր, ո՛ր ծակը մտած էիր։

ԹԱՓ. Երեկ գիշեր, կորսուած չէի, թատրոն մտած էի, ուր ազգային ներկայացում մը տուին. Հայ եղողը պէտք է ազգային հանդէսներուն ներկայ գտնուի։

ՄՐԹ. Սռանց ինձի թատրո՞ն կերթաս։

ԹԱՓ. Թատրոնը ծերերու համար չէ։

ՄՐԹ. Հապա ձեզի համար, երթալ անկէ

1001
3359

վարպետութիւնները սորվիլ, և ետքը ձեր կիները խաբել, վասն զի դուք միայն խաբելու և խնդալու կտորներու ուշ կը գնէք. ոչ թէ ամբողջ խաղին՝ որ լի է բարոյականութեամբ։

ԹԱՓ. Ինձն ինչ կը ծախես։

ՄՐԹ. Ես ինչ կը ծախեմ, սրիկայ, դուն իմ ստակովս մարդ եղար. համբաւ ստացար, հիմա զիս միս մինակ թողլով, գլուխդ կառնես թատրոն կերթաս։

ԹԱՓ. Ուրիշ անգամուն գլուխս քեզի կը ձգեմ առանկ կ'երթամ։

ՄՐԹ. Կը ծաղրես զիս խայտառակ, իմ ստակովս մարդ եղար։

ԹԱՓ. Անցեալ օր աղուոր երգ մը լսեցի, մտիկ ըրէ, երգեմ, նայէ ինչպէս պիտի հաւնիս։ (*Կ'երգէ*)։

Ստակով կնիկ մ'առներ —
— Իշխել կուզէ վրադ
Առտու, ցերեկ, գիշեր —
— Ապտակ կուտայ բակ բադ։
Ո՛հ դէչ առեն —
— Անչահ բան
Իրաւ չատ —
Անպիտան։

ՄՐԹ. Մտիկ ըրէ, երկրորդ տունն ալ ես

երգեմ նայէ ինչ աղուոր է։ (Կ'ը սրզէ։)

Առանց ստակի կնիկ—
—Թէ որ առնել ուզես՝
Ծախես բաճկոն չապիկ—
—Որ գինը սնուցանես։

Դէշ առեն, և այլն։

Առանց ինձի թատրոն կերթաս, այնպէս չէ՞։

ԹԱՓ. Այնպէս է։

ՄՐԹ. Պարոն, քեզի բան մը հարցնեմ, գիտե՞ս թէ ինչ է կին մը։

ԹԱՓ. Այս գիտեմ. կին մը իր ամուսնոյն գլխուն փորձանք է։

ՄՐԹ. Լեզուդ չորնայ, ինչպէս ալ առանց կարմրելու կը համարձակիս ըսելու թէ փորձանք է, մինչդեռ բոլոր աշխարհ կը վկայէ որ դուն իմ ստակովս մարդ եղար։ Պատասխան տուր նայիմ։

ԹԱՓ. Տամ։

ՄՐԹ. Պասպանձէ։

ԹԱՓ. Պասպանձիմ։

ՄՐԹ. Բերանդ գոցուի, զրուցէ, գերի առիր զիս այս տանը մէջ։

ԹԱՓ. Ինչո՞ւ գերի պիտի ըլլաս. կին մը տան մէջ կահ կարասիք կը սեպուի։

ՄՐԹ. Կահ կարասիք. տեսէք ինչ պատարեամբ պատասխան կուտայ։

ԹԱՓ. Էրիկ մարդիկ պաղարիւն են, կնիկները տաքարիւն կըլլան. (*Մեկուսի*) Ամառը։

ՄՐԹ. Անօրէն մարդ, ըրածիդ կը հասնէս, ամուսնութեան մէջ, միշտ վէճ, կռիւ կը վայլէ։

ԹԱՓ. Առանց կռուոյ ամուսնութիւնը, անլի կերակուրի կը նմանցնեն խոհարարները։

ՄՐԹ. Աղջիկ զաւակ ունիս, պէտք չէ՞ որ խնամք ունենաս վրան, հոգաս և կառավարես զինքը։

ԹԱՓ. Աստուած մարդս ազատ ինքնիշխան ստեղծեց. աղջիկս անձին տէրն է, կըրնայ զինքը կառավարել. ես Աստուծոյ դէմ չեմ մեղանչեր։

ՄՐԹ. Գիտցիր որ այդ խօսքերը մահուանս պատճառ պիտի ըլլան. ասանկ կեանք անցունել չըլլար. ես ապրիլ կուզեմ, մանաւանդ շատ ապրիլ։

ԹԱՓ. Ինծի ինչ կըսես, *Արուեստ երկայնակեցութեան* կարդա։

ՄՐԹ. Լռէ, անգութ, ափսոս որ ինձի պէս պարկեշտ կին մ'ունիս։

ԹԱՓ. Ձու տարիքիդ մէջ կանայք պարկեշտ ըլլալու են։

ՄՐԹ. Ալ բաւ է, պիտի լռես։

146-20/14

ԹԱՓ. Դուն ալ լուէ։

ՄՐԹ. Ամուսնութեան կապը կամաց կամաց թուլնալ սկսաւ։

ԹԱՓ. Տաքէն անանկ կըլլայ։

ՄՐԹ. Իոլորովին պիտի քակուի գիտեմ։

ԹԱՓ. Ձանիկայ կապողը պինդ կապեր է. չը քակուիր. քահանաներուն կապածը աշխարհականները չեն կարող քակել։

ՄՐԹ. Ես կը քակեմ։

ԹԱՓ. Գէշ չըլլար։

ՄՐԹ. Իոլոր լրագիրներու մէջ հրատարակել պիտի տամ թէ (*Բարձրաձայն*) Թափառնիկոս իր կինը թողուց։

ԹԱՓ. Շատ աղէկ խորհեր ես. ասով բարութիւն մը ըրած կըլլանք. թէ որ մեզի պէս ուրիշ կռուող ամուսիններ ալ գտնուին, անոնց օրինակ կըլլանք, թող անոնք ալ բաժնուին։ Ասով լրագրապետներն ալ կը վաստկին, թող վաստկին, ինչու որ անոնք ազգին և ընդհանուր մարդկութեան յառաջադիմութեան համար կ'աշխատին, գրել տուր, ծանուցման մէկ տողը երեք դահեկան է։

ՄՐԹ. Ինչպէս որ կերևի դուն չես ամչնար։

ԹԱՓ. Փառք Աստուծոյ, ամչնալու ինչ կայ որ ..

ՄՐԹ. Երբ ըսեն թէ Թափառնիկոս կինը թողեր է։

ԹԱՓ. Պիտի ըսեն թէ պատերազմէն ողջ դարձեր է։

ՄՐԹ. Շատ աղէկ, մնաք բարով։

ԹԱՓ. Երթաք բարով։

ՄՐԹ. Ապրիս...

ԹԱՓ. Դուն ալ ապրէ։

ՄՐԹ. Ուրեմն մնաք բարով։

ԹԱՓ. Երթաք բարով։

ՄՐԹ. Վերջինն է որ կըսեմ, աղէկ խորհէ և անանկ պատասխանէ. մը...նաք...բա...ը...ը...ո...վ։

ԹԱՓ. Երթաք բարը...ով...

ՄՐԹ. Գեղի դէմ դատ պիտի բանամ։

ԹԱՓ. Բա՜ց։

ՄՐԹ. Տանդ դռները պիտի գոցեմ։

ԹԱՓ. Գո՜ցէ։

ՄՐԹ. Ընդհանուր ժողովը պիտի ելնեմ։

ԹԱՓ. Ելի՛ր։

ՄՐԹ. Վերջէն Թաղական պիտի իջնամ։

ԹԱՓ. Իջի՛ր։

ՄՐԹ. Վերջը կը տեսնուինք (*Կ'երթայ*)։

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ *առանձին. վերջը* ՄԱՐԿՈՍ.

ԹԱՓ. Կորսուեցաւ գնաց թշուառականը. առաւօտուն ելեր՝ կռիւ ընելու պատճառ կը փնտռէ. կը տեսնես անգամ մը ըրած հարցումները. երկուշաբթի ուր էիր, երեքշաբթի ուր էիր, չորեքշաբթի ուր, ուր էիր, ուր էիր, ուր էիր... ո՛ր ծակը մտած էիր. ո՛ւր կորսուած էիր. կարծես թէ գպրոցի մէջ ենք և քննութիւն կուտանք։ Ա՛հ... ես մեծ յանցանք մը գործեցի ստակով կնիկ առնելուս... Բայց ինչ ընելու է... թէ որ հարուստ աղջիկ մը առնուս, ահա ասանկ կըլլայ· իրեն գերի ըլլալու է... թէկոր աղքատ աղջիկ մը առնուս, ան ատեն ալ իրեն ծառայ ըլլալու է. միշտ անոր համար աշխատելու է, որ ուտէ, խմէ, հագուի, սգուի... ինչ և է գոնէ այն ժամանակ հանգիստ ու երջանիկ կեանք մը կը վարես, ասանկ ամեն օր կռիւ չըլլար, ես այսպէս կը հաւատամ իւրաքանչիւր ոք իրեն հաւակին, հարստութեան, բնութեան, սիրոյն համապատասխանող ընկեր մը գտնալու է, որպէս զի այս վաղանցուկ կեանքին մէջ, երանելի ամուսնութեամբ ապրի։ Վաթսուն տարուան եղեր է և սիրուիլ կուզէ... Սէր, սէր, ո՛ր տեղուանք կերթաս. դուն յիրաւի կոյր ես եղեր։ Իսկ ես ալ աղէկ պատասխանեցի իրեն, ինչ որ ուզէ թող ըսէ։ Սա աղէկութիւնը ունի որ շուտով կը հաշտուի. քէն չպահէր։ (*Գետինը կոտրած շիշը տեսնելով*) Ա՛յ սատանորդի շիշը կոտրեր է. (*Դառնէ գետնէն կը հոտուրտայ ու քիթը ընելով աստին անդին կը վազուըռտէ*) Ո՜հ... քիթս... բերանս... գլուխս... ամենէն պիտանի դեղն թափեր է. անուշադրի ոգին։

ՄԱՐԿՈՍ. (*Դռնէն մտնելով*) Ասիկայ ըլլալու է Պ. Թափառնիկոսը։

ԹԱ. (*Զը լսելով, զարկութեամբ*) Ա՜հ կանա՛լք, կանալք, տուներու մէջ դուք էք անհանգստութեանց պատճառ։

ՄՐԿ. (*Ինքնիրեն*) Բարկացած կ'երևի։

ԹԱ. Թէ որ տան մէջ ոտք կոխէ, բզիկ բզիկ պիտի ընեմ զինքը։

ՄՐԿ. Բարև, Պարոն Թափ...

ԹԱ. Ամէն օր, ամէն ժամ կը պօռայ թէ իր ստակովը մարդ եղած եմ...

ՄՐԿ. Բարև, Պարոն Թափառ...

ԹԱ. Ես չեմ ուրանար, իր ստկին համար առի զինքը· բայց դաշնագրութեան ատեն չըսաւ որ ամէն օր այսպէս պիտի պօ-

ռայ. (*Կնկան ձայնով*) Իմ ստակովս մարդ եղար։

ՄՐԿ. Բարև, Պար...

ԹԱ. Երբ էրիկ մը կնկան իշխանութեանը տակ է ամուսնութիւնը անկատար է և վնասակար։

ՄՐԿ. Բարև, Պարոն Թափ...

ԹԱ. Ծուռկերս կը դողդողան, չեմ կրնար ոտքի վրայ կայնիլ. այսպէս բարկացնէ զիս... չգիտեմ ո՛ր փիլիսոփան կը գրէ թէ՝ մէկը բարկացած ժամանակը, *ա ը գ.ը* մինչև վերջը եթէ կարդայ, բարկութիւնը կանցնի. փորձենք...

ՄՐԿ. Բարև, Պարոն Թափ...

ԹԱ. Ա բ գ դ ե զ է ը թ ժ ի լ խ ծ կ հ ձ ձ ղ հ..., սխալեցայ (*Ամէն բարկութեամբ նորէն կ'սկսի, դարձեալ կը սխալի*)։ Լսողն ալ պիտի կարծէ որ *ա բ գ.ը* չեմ գիտեր. ահա հարուստ աղջիկ առնող ամուսիններն ասանկ Քերական կը կարդան. (*ա ը գ.ը մինչեւ վերջը կըսէ*) Բարկութիւնս երթալով կերթայ և կը սաստկանայ, ուրիշ կերպով փորձենք. աա բբ գգ դդ եե զզ էէ ըը թթ ժժ իի լլ խխ ծծ կկ հհ ձձ ղղ ճճ մմ յյ նն շշ ոո չչ պպ ջջ ռռ սս վվ տտ րր ցց ււ փփ քք և և օօ ֆֆ. Աս բարկութիւնը ինձի սուղի պիտի նստի...

ՄՐԿ. (*Ինքնիրեն*) Փախո՛ւկ է, ի՞նչ է։

ԹԱ. Ա խ չ բ ծ պ գ կ ջ...

ՄՐԿ. (*Բարձրաձայն*) Ի ձ ս զ զ վ...

ԹԱ. (*Բարկութեամբ վրան երթալով*) Չքս կը ծիծաղիս, խայտառակ մարդ։

ՄՐԿ. Էհ Պարոն, երկու ժամէ ի վեր ձեզի կ'սպասեմ, ակռաս կը ցաւի։

ԹԱ. Նստէ՛ քիչ մը։

ՄՐԿ. Շատ աղէկ Պարոն նստիմ (*կը նստի*)։

ԹԱ. Արդէն աչքէդ յայտնի է որ ակռադ կը ցաւի։

ՄՐԿ. Կ'աղաչեմ, Պարոն ատամնաբոյժ, ձեռքէդ եկածը մի՛ խնայեր զիս բուժելու համար։ Ձեր համբաւը Պօլսոյ մէջ ամբողջ տարածուեր է, ես ալ ձեր անունը լսելով փութացի հոս գալ, որպէս զի...

ԹԱ. Վասն զի՛ արուեստս կանոնաւոր կերպով յառաջ կը տանիմ։ Ես Եւրոպայի մէջ ուսեալ բժիշկներէն չեմ. իմ բժշկութիւնս բնականէն է. ինձի եկող հիւանդները միշտ գոհ կըլլան. կը յուսամ որ դուն ալ անոնց պէս շնորհակալութեամբ պիտի երթաս։

ՄՐԿ. Շատ աղէկ...

ԹԱ. Մէկ հա՞տ մը միայն կը ցաւի, չէ՞ նէ ամէնն ալ...

ՄՐԿ. Մէկ հատ, Պարոն, մէկ հատ...

ԹԱ. Մէկ հատ կամ երեսուն երկու հատ ըլլայ, չէ ինձ փոյթ. ինձի համար մի և նոյն բանն ըսել է։

ՄՐԿ. (*Մեկուսի*) Ձարտար մէկու մը կը նմանի։

ԹԱ. Շատո՞նց ի վեր է որ ունիս այդ ցաւը։

ՄՐԿ. Շուրջ երկու շաբաթ...

ԹԱ. Արուեստդ ինչ է։

ՄՐԿ. Վաճառական մը...

ԹԱ. (*Թիկնաթոռէն ելնելով*) Ներեցէք, եթէ չը կրցի ճանչնալ զձեզ. հրամմեցէք հոս նստեցէք, ոտքդ պագնեմ, ելէք թիկնաթոռը նստեցէք։

ՄՐԿ. Հոգ չէ, Պարոն, աշխատ մ'ըլլաք։

ԹԱ. Կ'աղաչեմ, (*Մարկոս թիկնաթոռի վրայ կը նստի*) Շարունակեցէք. (*յարգանօք կը վարուի*)։

ՄՐԿ. (*Մեկուսի*) Ի՛նչ խոնարհ մարդ։

ԹԱ. (*Մեկուսի*) Ի՛նչ ագահ մարդ։

ՄՐԿ. Վաճառական մ'էի ատենօք, իսկ հիմա ջաղացքի մը մէջ գործաւոր եմ։ Մարդ չենք, այսօր հարուստ՝ վաղը աղքատ. այսօր առողջ՝ վաղը հիւանդ. այսօր աշխարհ՝ վաղը գերեզման. բայց ես յոյս չեմ կորեր, քիչ ժամանակէն երևելի վաճառական մը ըլլալու դիտաւորութիւն ունիմ։

ԹԱ. Ընձալի դիտաւորութիւն։ (*Մեկուսի*) Սա անօրէն կնկանս պատճառաւ, այսօր գործերս ձախորդ կ'երթան։

ՏԵՍԻԼ Ե.

ՆՈՑՆՔ և ՆԻԿՕ

ՆԻԿ. (*Սուրճը բերելով*) Ֆէր...

ԹԱ. (*Մարկոսին*) Ի՛նչպէս անցուցիր այս գիշեր։

ՄՐԿ. Ամենևին աչքս չգոցեցի։

ՆԻԿ. Ցաւտնի է որ Պարոնին աչքը կը ցաւի։

ԹԱ. Մինչև որ սուրճս խմեմ, դուն նախապատրաստութիւնները լմնցու Նիկո. Պարոնին ակռան պիտի քաշենք։

ՆԻԿ. Այո՛, տէր իմ։

ԹԱ. (*Սուրճը խմելով*) Ուշադրութեամբ ըրէ որ չը վախնայ։

ՆԻԿ. Այո՛, տէր։

ԹԱ. Նայէ որ բռնութիւնը ձեռք չ'առնենք։

ՆԻԿ. Այո՛։

ԹԱ. Անուշութեամբ լմնցուր։

ՆԻԿ. Շատ աղէկ, (*Կ'երթայ սեղանին վրայէն շուան մը կ'առնու*)։ Քովս եկուր եղբայր։

ԹԱ. Քովը գնա։

ՆԻԿ. (*Մարկոսին ձեռնները կապել կուզէ, որն որ չի ողուր*), Թող տուր որ կապեմ։

ՄՐԿ. Ինչո՞ւ եղբայր, ես խե՞նդ եմ, փառք Աստուծոյ խելքս գլուխս է. ակռայի ցաւ ունիմ։

ԹԱ. Հնազանդութիւն Պարոն. իմ բանեցուցած կերպերս թէպէտ և հիւանդներուն անհաճոյ կ'երևին, բայց վերջէն հաճութեամբ դուրս կելնեն. Թող որ կապէ, թո՛ղ, թո՛ղ։

ՄՐԿ. Ի՞նչ կըսէք. ես գո՞ղ եմ. աւազակ եմ որ...

ԹԱ. Ես քու գիտցած բժիշկներէն չեմ. իմ արուեստս ինչ որ կը պահանջէ, կատարելու եմ. կիմանա՞ս, պարապ տեղը մի՛ բարկացներ զիս. Թող տուր կապէ։

ՆԻԿ. Վերջէն պիտի զղջաս։

ՄՐԿ. Բայց...

ԹԱ. (*Սեղանին վրայէն ատրճանակն առնելով Մարկոսին կուտայ*) Հնազանդութիւն։

ՄՐԿ. Թո, թո...թո թող կենայ...

ՆԻԿ. (*կապելով*) Ինչո՞ւ խօսք մտիկ չէք ըներ։

ԹԱ. Մի վախնար իմ սովորութիւնս է, երբ մէկուն ակռան պիտի հանեմ ձեռները

կը կապեմ, անհոգ եղիր դուն. սեպէ թէ ակռադ ելաւ. հիմա իմ հարցումներուս պատասխան տո՛ւր. արևելեա՞ն թէ արևմտեան կողմը կը ցաւի։

ՄՐԿ. Ձաղացքը կը հարցնէք, Պարոն, հոս մօտ պարտէզին մէջն է։

ԹԱ. Ատիկա իմ հարցմանս պատասխան չէ.

ՄՐԿ. (*Նիկոյին*) ի՞նչ ըսել կուզէ։

ՆԻԿ. Միշտ ասանկ կը հարցնէ, պատասխանելու է...

ԹԱ. Վարի՞ յարկն է չէ նէ վերի։

ՄՐԿ. Վերի յարկը, Պարոն, վերի յարկը, յիսուն դահեկան ամսականաւ վարձեր եմ. պզտիկ սենեակ մ'է, ձմեռը շատ տաք կըլլայ. վասն զի Թղթապատ է. կին մ'ալ կայ հոն որ անկողինս կը շինէ, և ինձի ծառայութիւնները կընէ, թէ որ կուզէք, սենեակ մ'ալ ձեզի համար վարձեմ, փողոցն ալ գեղ չէ։

ԹԱ. Չհասկցար իմ հարցումներս, բերնիդ որ կողմն է ցաւող ակռան։

ՄՐԿ. (*Մատովը կը ցուցնէ աջ կողմը*) Ահա Պարոն սա կողմը։

ԹԱ. Ես ալ քեզի աս հարցուցի, և դուն ջաղացքին պարտէզի մէջ ըլլալն ըսիր։ Վարի՞ շարքէն է ցաւող ակռան։

ՄՐԿ. Այ՛ր, այ՛ր, ահա (*ցցունելով*) վարի շարքէն։

ԹԱ. Եւ դուն բնակած սենեակիդ վերի յարկը թղթապատ և տաք ըլլալը ըսիր։ Ես քեզնին մէջ գտնուած տեղերուն և գործիքներուն մէյ մէկ անուն տուած եմ, և միշտ անանկ կը հարցնեմ. կուզեմ որ ինձի եկող հիւանդներն ալ սորվին։

ՆԻԿ. (*Ցած, առ Մարկոս*) Ջանայ որ սորվիս. ուրիշ անգամուն պէտք կըլլայ։

ՄՐԿ. (*Մեկուսի*) Ասիկայ վարպետ մէկուն կը նմանի. ինչո՞ւ կը հարցնէ։

ԹԱ. Էհ գործը լմնցաւ, ցաւող ակռային ուր ըլլալն ալ իմացանք, հիմայ զայն հանելու աշխատելու է. Նիկո սա ատրճանակը առ և պարոնին դէպի բերանը ուղղէ։

ՄՐԿ. (*Վախնալով*) Ինչ կըսէք Պարոն։

ԹԱ. Ամենափոքր շարժում մը ընելուն պէս պարպէ։

ՄՐԿ. (*Թոթովելով*) Թող կենայ. չեմ ուզեր։

ԹԱ. Լռէ. պիտի պարպէ։

ՄՐԿ. (*Ապշած շուարած արծանի պէս կը կայնի անշարժ*) Ով Աստուածդ իմ։

ԹԱ. Ինչ՞պէս վախկոտ ես. ծո տղայ։

ՄՐԿ. Չէ...չէ...վախ...կոտ... չեմ...

ԹԱ. Բերանդ բաց... քիչ մ'ալ բաց որ

լոյսը ներս մտնէ. կրցածիդ չափ բաց... սա պզտի փատը մէջտեղը դնեմ որ չգոցուի. (*կը դնէ*) Հա. այսպէս կեցիր, ես ալ պատրաստուիմ որպէս զի դիւրութեամբ կարենամ գործել, (*գիշերապզեստը, գլխարկը կը հանէ. շապիկին թեւերն վեր կառնէ*) ալ վախ պէտք չէ. սեպէ դէ ակռադ ելաւ։

ՄՐԿ. Ըհ. ուհ... ըհ...

ԹԱ. (*Դիտակով Մարկոսին բերնին մէջը կը նայի*) Զըկրցի տեսնել։ Նիկո սա ճրագս վառէ. ինչ անտեսանելի ակռայ, նայինք ճրագով պիտի կարենանք գտնել. (*ճրագը Մարկոսին բերնին կը մօտեցնէ*)։

ՄՐԿ. (*Ետ ետ կերթայ*) Ա՛հ։

ԹԱ. Նիկո, կապէ ոտքերը։

ՆԻԿ. Կը հնազանդիմ տէր, (*կը կապէ*)։

ԹԱ. (*Ամուսի վրայ կ'երթայ*) Ծունկ չոքէ, շուտ եղիր. ժամանակ չկորսնցնենք. (*Աքցանը բերնին մէջ կը խոթէ եւ կըսկսի քաշել*) ահ փատը ինկաւ։

ՄՐԿ. Ինչ կընէք, Պարոն, լեզուս պիտի փրցնէք։

ԹԱ. Մարդս կը սխալի երբեմն։

ՄՐԿ. Կ'աղաչեմ թող աքցանը և ուրիշ կերպով եթէ հնար է հանել, կատարէ. ապա թէ ոչ՝ ես պիտի երթամ։

Թև. Տեսակ տեսակ գործիքներով յառաջ կը վարեմ արուեստս, հանդարտ եղիր. սեպէ թէ ակռադ քաշուեցաւ։ Իմ վարպետութիւններս Եւրոպայի բժիշկները կը զարմացնէ և ի ծիծաղ կը շարժէ զանոնք։ Ինձի նայէ բարեկամ, մէկը կատարեալ բժիշկ ըլլալու համար բաւական խելք ունենալու է. միայն բժշկութեան վկայականով չը լմննար, ինչպէս որ վարդապետ մը սև վեղարով չկրնար կատարեալ վարդապետ ըսուիլ՝ թէ որ ուսմունք չունենայ. առանցմէ զատ առամնաբոյժ մը շատ վարժած ըլլալու է որ...

Նիկ. Ինքը շատ վարժած է։

Թև. Անհոգ եղիր դուն, թէպէտ և քիչ մը խստութեամբ խօսեցայ հետդ, բայց իմ արուեստս այնպէս կը պահանջէ. անուշութեամբ չըլլար։ Խստութեամբ սկսած գործին անուշութիւն կը յաջորդէ ինչպէս որ անուշութեամբ սկսած գործին խստութիւն... ինչպէս որ փոթորիկէն վերջը խաղաղ հողմ... ինչպէս որ տրտմութենէ վերջը ուրախութիւն, ինչպէս որ... ինչպէս որ աղքատութենէ վերջը...

Մրկ. Մուրոդութիւն...

Թև. Չէ. հարստութիւնը կը յաջորդէ։ Կռնակիդ վրայ պառկէ զաւակս, ես մինչև հիմա կրնայի քու բոլոր ակռաներդ քաշել, այլ ինչ ընեմ որ քիչ մը բարկացած եմ այսօր. պառկէ տղաս պառկէ. սեպէ թէ ակռադ ելաւ։ (*Մարկոս կը պառկի, Թափառնիկոսը սեղանին վրայէն ղերձան մ'առնելով*) Սա ղերձանը ակռայիդ պիտի կապեմ, կապելուս պես լմնցաւ գործը, բայց բերանդ... տես... ահա կապեցի... անհոգ եղիր... տեղդ չերերաս... Նիկո ատրճանակը շտկէ (*Մարկոսին աջկուը կը նստի եւ ոտները Մարկոսին ոտներուն կոթնած կ'սկսի քաշել*) կը ցաւի... համբերէ... ինչ ընենք հիմա պիտի ելլայ... թշուառ տղայ, ընկուզ կոտրեցիր ինչ ըրիր որ ասանկ... տեր ողորմեա... անանկ ակռայ մըոր տեղէն չը շարժիր։

Մրկ. (*Ցաւալով*) Ա՛հ. ուհ. բուֆ...

Թև. Նիկո, ատրճանակը մի՛ թողուր... համբերութիւն տղաս... սեպէ թէ ակռադ ելաւ (*Քիչ մ'ալ ուժով կը քաշէ ղերձանը կը փրթի, ինքն ալ կոնկի վրայ կ'իյնայ*)։

Նիկ. (*Տիրոջը վրան մաքրելով*) Փուշի եղաւ վրադ։

Մրկ. (*Պառկած*) Ա՛հ... ուհ...

Թև. Գիտեմ ես... բոլոր յանցանքը կընկանս է որ ձիս բարկացուց (*Ոտները զետին զառնելով*)։

ՄՐԿ. Ո՛ւհ... բո՛ւֆ... (*Ողք եկնել կը ջանայ*)։

ԹԱ. Ինչո՛ւ կելնես պառկէ, տեղդ մի՛ շարժիր, մ՛աճապարեր, ծունկ չոքէ և սեպէ թէ ակռադ ելաւ (*Ուրիշ դերձան մը կը հանէ կը կապէ ցաւող ակռան*) այս անգամ ալ թէ որ չյաջողիմ... (*Դ՛սկսի քաշել*) ահա ձայն մ՛առի, պիտի ելլայ...

ՄՐԿ. Ա՜հ, Պարոն, թո՛ղ տուր եկնեմ։

ԹԱ. Պապանձէ, ահա ելաւ... ահա... քիչ մ՛ալ համբերէ... (*Ուժով կը քաշէ*) Ա՜հ վերջապէս յաջողեցայ... (*Ակռան Մարկոսին տալով*) առ ակռադ... ինձի Թափառնիկոս կ՛ըսեն... ինքզինքս գովելու համար չեմ ըսեր. բայց կը պարծենամ որ այս արուեստին մէջ ինէ յաջողակը չկայ. Թող Եւրոպայի մէջ ուսեալ բժիշկները պնդեն թէ իրենք շատ վարպետ են...

ՄՐԿ. Գիտէ՞ք, պարոն, որքան դժուար է ակռայի ցաւն քաշելը։

ԹԱ. Գիտէ՞ք, պարոն, որքան դժուար է ակռայ քաշելը։

ՄՐԿ. Ողջ ըլլաք... բայց ցաւն փոխանակ մեղմանալու սաստկացաւ։

ԹԱ. Առջի բերան անանկ կըլլայ։

ՆԻԿ. Անանկ կըլայ ամէնուն ալ։

ՄՐԿ. (*Մատուցներովը ակռաները զննելով*) ցաւող ակռան հոս է, ահա տես. դուք սխալմամբ քովի ակռան քաշեր էք։

ԹԱ. Կոյր ըլլալու եմ որ ատանկ բան մը ընեմ։

ՄՐԿ. Սխալած էք. էհ Պարոն ատամնաբոյժ, այս խաղը դեռ շատ պիտի տեւէ...

ԹԱ. Կեցիր (*Մատուցներովը կը զննէ ակռաները*) իրաւունք ունիք... բայց ես դիտմամբ քովի ակռան քաշեցի։

ՄՐԿ. (*Բարկութեամբ*) Դիտմամբ... դիտմամբ. մեղք չէ՞ իմ ողջ ակռայիս որ...

ԹԱ. Ինչ ըսեմ տղայ, դուն անմիտ ես... թէ որ այս ակռան չհանէի, միւսը շատ դըժուարութեամբ պիտի կրնայինք քաշել. չեմ յուսար որ այս խօսքիս չհամոզուելու չափ տխմար ըլլաս. կը հարցնեմ քեզի, միթէ կըրնաս ծառ մը խլել, թէ որ արմատը աղէկ չբռնան, պատասխան տուր։

ՆԻԿ. Ըսածները ճշմարիտ են։

ՄՐԿ. Էհ, իմ բերանս պարտէզ է։

ԹԱ. Իմ ըսածս նմանութիւն մ՛է։ Ես քեզի չափ չեմ խորշիր, որ ցաւող ակռան մեկէն ի մէկ հանեմ, հա հա հա։

ՆԻԿ. Ինքը աղէկ կը խորհի։

ԹԱ. Ես կուզեմ որ ընելիք գործս առա-

ջուց մտածեմ վերջը կատարեմ. կը հասկնամ, ալ վախ չկայ ասոր, արմատը աղէկ բացուեցաւ։

ՆԻԿ. Ամէնուն ալ անանկ կրնենք։

ՄՐԿ. Տակաւին պիտի խօսիմ, ինչ որ պիտի ընես ըրէ՛ լմնցուր, շուտ եղիր շուտ...

ԹԱ. Կամաց քալողը չյոգնիր, կըսէ առածը։

ՆԻԿ. Իրաւ է, ինքը բնաւ չյոգնիր։

ՄՐԿ. (*Մեկուսի*) Անգամ մը ատքս դըրնէն դուրս կոխէ.... (*Բարկութեամբ բարձրաձայն*) Շո՛ւտ եղիր, ես ձեր խաղալիքն եմ։

ԹԱ. (*Որ սեղանին վրայէն շիշերը կը խառնէ իբր թէ բան մը կը փնտռէ*) Փաստը... փաստը դիր բերանը. ապերա՛խտ, հոգւով մարմ. նով կ'աշխատիմ քեզի ծառայութիւն մը ընելու և դուն կը յանդգնիս առանց ամչնալու ինձի դէմ խօսելու, կարծեցիր թէ քենէ ստակ պիտի առնեմ. ինչ եղար՝ համբերէ քիչ մ'ալ ա՛ռ ակռադ՝ գնա։

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՆՈՑՆԻՔ և ՄԱՐԳԱՐ

ՄՐԳ. Բարև։

ԹԱ. (*Սեղանին առջեւ զբաղած*) Աստուծոյ բարին։

ՄՐԳ. Երէկ գիշեր ուշ հասայ։

ԹԱ. Հասար։

ՄՐԳ. Զկրցի հոս գալ։

ԹԱ. Զկրցիք։

ՄՐԳ. Զեզի ըսելիք ունիմ։

ԹԱ. (*Միշտ զբաղած*) Կրնաք ըսել։

ՄՐԳ. Տիկինը տեսայ որ բարկացած կ'երթար։

ԹԱ. Կրնայ երթալ։

ՄՐԳ. Կուռե՞ր էք հետը։

ԹԱ. Կուռեր ենք։

ՄՐԳ. Բայց չվայլեր։

ԹԱ. Չը վայլեր։

ՄՐԳ. Պէտք է որ ամուսին մը իր կինը սիրէ։

ԹԱ. Պէտք է որ սիրէ։

ՄՐԳ. Ըսել է որ դուք չէք սիրեր։

ԹԱ. Չեմ սիրեր։

ՄՐԳ. Այսպէսով իր մահուանը պատճառ կըլլաք։

ԹԱ. Կըլլամ։

ՄՐԳ. Պէտք է որ ըլլաք։

ԹԱ. Պէտք է։

ՄՐԳ. Պէտք չէ։

ԹԱ. Պէտք չէ։

ՄՐԳ. Կը տեսնեմ որ գործ ունիք։

ԹԱ. Գործ ունիմ։

ՄՐԳ. Ձեզի հետ խօսիլ կուզէի։

ԹԱ. Խօսեցէք։

ՄՐԳ. Կ'երևի որ զբաղեալ էք։

ԹԱ. Զբաղեալ եմ։

ՄՐԳ. Ինչպէս ընենք, քանի մը ժամէն գամ։

ԹԱ. Եկուր։

ՄՐԳ. Կրնամ հոս գտնալ ձեզ։

ԹԱ. Կրնաք։

ՄՐԳ. Թէ որ չգտնամ։

ԹԱ. Չէք գտնար։

ՄՐԳ. (*Մեկուսի*) Կ'երևի որ միտքը շատ յուզուած է, որովհետև ըսածը չգիտեր, (*Բարձր*) Քանի մը ժամէն պիտի գամ։

ԹԱ. Եկուր։

ՄՐԳ. Մնա բարով։

ԹԱ. Գնա բարով. (*Մարգարը կը մեկնի*)։

ՏԵՍԻԼ Է·

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ, ՄԱՐԿՈՍ, ՆԻԿՕ.

ԹԱ. Մօտ եկո՛ւր, երկու ժամէ ի վեր քեզի համար դեղ կը փնտռէի, ահա գտայ (*Շիշ մը տալով*) ա՛ռ ասիկայ, բամպակի վրայ քանի մը շիթ կաթեցուր, օրը ութն անգամ ցաւող ակռային վրայ դիր։ Քանի մը օր ասիկայ ըրէ, տեսնես որ ցաւը կաւելնայ ինձի եկուր, սեպէ թէ բժշկուեցար. (*Մարկոսը գլուխը կը շարժէ իմացնելով որ հասկցաւ*). կայնէ հիմա բերնէդ հանեմ սա փատը. Նիկո՛. ոտները ձեռները քակէ. (*Նիկօ կը քակէ*). Հասկցա՞ր տղաս, կարծեմ թէ առանց քաշելու այդ ցաւող ակռան, պիտի բուժիս։

ՄՐԿ. (*Սեղանին մօտենալով ատրճանակը կառնէ*). Պատասխան տո՛ւր հարցումներուս, արևելեա՞ն է թէ արևմտեան։

ԹԱ. Ա՛ս ինչ պիտի ըլլայ։

ՄՐԿ. Ամենափոքր շարժուձևի մը կրնայ մահ պատճառել. Նիկո՛, ձեռները կապէ։

ՆԻԿ. Պարո՛ն...

ՄՐԿ. Հիմա կը մեռցնեմ, շուտ կապէ. (*Առ Թափառնիկոս*) վերի՛ թէ վարի յարկն է։

ԹԱ. Կորի՛ սրկէ, գարշելի՛...

ՄՐԿ. Ա՛պերթխտ, ինձի դէմ կը խօսիս. Նիկո՛, վատը գիր բերանը։

ԹԱ. Վերջապէս պիտի՛...

ՄՐԿ. Համբերութիւն, սովորութիւնս այս է կը կապեմ, վասն զի ատամնաբոյժ մը միայն վկայականով չկրնար կատարեալ ատամնաբոյժ ըլլալ, պետք է քիչ մ'ալ խելք ունե-

նալ, ինչպէս որ վարդապետ մը սև վեղարով չկրնար կատարեալ վարդապետ ըլլալ թէկոր ուսմունք չունենայ։ Թէպէտ և իմ բռնած ընթացքս հիւանդներու տհաճոյ կը թուին, բայց վերջը գոհ կըլլան. (*Աքցանը առնելով*) Համբերէ, սեպէ թէ ակռադ ելաւ։

ՆԻԿ. (*Մեկուսի*) Ես երթամ, չըլլայ որ իմս ալ ակռան քաշէ (*Կ'երթայ*)։

ՄՐԿ. (*Աքցանը Թափառնիկոսի բերանը խոթելով*). Ա՜հ թշուառ տղայ... շատոնց է վեր է որ կը ցաւի։

ԹԱ. Ա՜հ... ա՜հ...

ՄՐԿ. Ինձի տուած խոզեդ քանի մը կաթիլ կաթեցուր և ցաւդ ակռային դիր... մնաք բարով... ահա պարոն ատամնաբոյժ, ասիկայ *Ատամն ընդ ատաման եղաւ*. (*Կերթայ*)։

ԹԱ. Ա՜հ... ուրկէ էր որ դիմացս ելաւ սա մարդը... ձեռներս, ոտներս կապեց (*Կանչելով ծառան*) Նիկո, Նիկո...

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՆՈՑՆ Ա՛Ռ ՄԱՐԹԱ

ՄՐԹ. (*Բարկութեամբ մտնելով*) Ո՛չ ֆաղքական կայ, ո՛չ Թաղական և ոչ կրօնական ժողով... միշտ խառն ժողով կըլլայ. կանոնաւորը տեսած չունինք։ Որո՜ւ երթամ յայտնեմ ցաւերս... ա՜հ, կանալք թշուառ են... (*Հրիկը տեսնելով*) Աս ինչ է... ա՜հ անօրէն մարդ... պատիժդ գտեր ես... ահա այսպէս կապուած կեցիր... ո՜հ... հիմա քիչ մը սկսաւ սիրտս ուրախութիւն զգալ... կը յիշես ինձի ըրածներդ, անզգամ. տես գլուխս, դուն ճերմկցուցիր աս մազերը...

ԹԱ. Ձերմակը սևին վրայ աղեկ կը վայլէ։

ՄՐԹ. Այս վիճակիդ մէջ անգամ զիս կ'ատես. դուն իմ ատակովս մարդ եղար...

ԹԱ. Ես քեզ չեմ ճանչնար։

ՄՐԹ. Չես ճանչնար, հիմա կը ճանչցնեմ քինքզինքս... երթամ ժամկոչները կանչելու որ գան առնեն Փրկիչ տանին քեզ։ (*Վազելով կ'երթայ*)։

ՏԵՍԻԼ Թ.

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ *առանձին, վերջը* ԼԻՈՆ

ԹԱ. Թէոր մինչև հիմայ սրտիս մէջ իրեն համար սէր կը կրէի, ան ալ դուրս ըրի. ասկէ վերջը անհնարին է որ կարենամ հետը ապրիլ... այսպիսի նախանձորդ կանանց հետ

ապրիլը... կատուներու հետ խաղալու պէս է, պանիր տուած ժամանակդ կը ճանկռտեն... և ո՞վ եղաւ բոլոր այսօրուան ձախորդութեանց պատճառ, եթէ ոչ ինքը. կուզէ որ սիրուի վաթսուն տարուան հասակին մէջ. Թէոր մէկ ուրիշ կնկան երեսը նայի՛մ, կռիւ ընելու կուգայ վրաս... այս նախանձը չէ՞ որ կանանց գեղեցկութիւնը կոչնչացնէ...

ԼԵՒ. Մարդ չկայ հոս...

ԹԱ. Պարոն...

ԼԵՒ. (*Մէկէն ի մէկ երեսը բռնելով իբր թէ ակռան կը ցաւի*). Ի՞նչ կայ։

ԹԱ. Ի՞նչ կուզէք։

ԼԵՒ. Աւտամնաբոյժը կը փնտռեմ, կուզեմ ակռաս ցցունել, ո՞ւր գայեր է արդեօք։

ԹԱ. Հոս է հիմա կուգայ։

ԼԵՒ. (*Մեկուսի*) Ո՞ւր էր թէ սա մարդը երթար ու Երանեակը գար հետը խօսէինք։

ԹԱ. (*Մեկուսի*) Իրեն զուրցեմ անգամ մը նայի՛մ կը քակէ՞ ձեռներս. ինչ գիտնայ, գիս գող կամ աւազակ պիտի կարծէ։

ԼԵՒ. Դուք ինչո՞ւ հոս կեցեր էք։

ԹԱ. Պիտի երթամ... սա ոտներս քակեցէք։

ԼԵՒ. Նայ աղէկ Պարոն (*կը քակէ*)։

ԹԱ. Հրամանքնիդ քիչ մը սպասեցէք, ատամնաբոյժը հիմա կուգայ. (*Մեկուսի*) երթամ սա թշուառական Նիկօն գտնալու...

ՏԵՍԻԼ Ժ.

ԼԵՒՈՆ *վերջը* ԵՐԱՆԵԱԿ

ԼԵՒ. Ինչ մնաց որ ձեռք պիտի անցնէի, այս դէպքը Երանեակին նամակին չյարմարեցաւ. (*Նամակ մը կը հանէ կը կարդայ*) «Վաղը ժամը երեքին տան մէջ մինակ պիտի ըլլամ, եկո՛ւր գիս գրկելու». Ո՛ւր է, չգար որ գրկեմ, կարծեմ հայրը մայրը հոս են. ծառան ծուռ ծուռ երեսս նայեցաւ, չըլլայ թէ Երանեակը գիս մատնելու համար հոս հրաւիրած ըլլայ. կը յուսացուի, վասն զի Հայ ենք, Հայ ըսելը մատնութիւն ըսել է։ Այո՛, մեր ստացուածքն է մատնութիւնը ի վաղուց անտի, հարուստներէն մինչև աղքատները, լուսաւորեալներէն մինչև խաւարեալները, ա մէնքն ալ ունին ասիկայ. մեր առաջին զէնքն է, Բրուսիոյ ասեղնաւոր հրացաններէն աւելի զօրաւոր է. ամէն պարագաներու մէջ անոր կը վստահինք, անով յառաջ կը քալենք. այլ ինչ օգուտ որ վերջէն անով գետինը կը տապալինք, ու ծաղր ու ծանակ կըլլանք... ար-

դեօք Երանեակը... (*Երանեակ կը մտնայ տրախուր*). Ա՜հ իմ երանելի Երանեակս, ճիշտ այն միջոցին եկար ուր՝ քեզի համար կը կասկածէի։ Բայց ինչո՞ւ ասանկ տրտում տխուր...

ԵՐ. Տրտում տխուր։

ԼԵԻ. Լռիկ մնջիկ։

ԵՐ. Լռիկ մնջիկ։

ԼԵԻ. Միթէ իմ ներկայութիւնս վանեց այտերէդ այդ վարդագեղ կարմրութիւնը, պատասխանէ, կ'ոյսդ նազելի, միթէ իմ տեսքս կապեց լեզուդ, պատասխան տո՛ւր. ինչո՞ւ այդ ժպտափայլ շուրթերդ թաչկացեր ու չեն շարժիր։ Ա՜հ Երանեակ, խօսէ, քու այդ լռութիւնդ դառնաղէտ խորհուրդները կըստեղծէ մտքիս մէջ։

ԵՐ. Լեւոն, քեզի նուիրած եմ սիրտս, կեանքս ու պատիւս. այլ ինչ օգուտ որ ընտանիքիս տգիտութիւնը քենէ յափշտակել կուզէ զանոնք։

ԼԵԻ. Ի՞նչ. ընտանիքդ հաւանութիւն չեն տար որ սիրես զիս։

ԵՐ. Այս առտու մօրս ըսի թէ՝ Մարգարի հետ չեմ կարգուիր. այս լսելուն պէս բարկացաւ, բորբոքեցաւ, կատղեցաւ...

ԼԵԻ. Երանեակ, բոլոր գիշերը չքնացայ։ անհամբեր այս ժամուն կ'սպասէի, այս խօսքերը լսելու համար, երբեմն աչերս կը գոցէի քու գեղածիծաղ պատկերդ կը տեսնէի. և այն խօսքը զոր առջի օրը քու սիրաբոյր շուրթերէդ սահեցաւ, գիշերուան խոր լռութեան ատեն միշտ ականջներուս կը հնչէր. այո՛ այն ձայնը, որով արտաբերեցիր «Կը սիրեմ զքեզ» խօսքը սիրտս վերաւորեց անբուժելի վերք մը բանալով հոն, և դեռ առաւօտուն անկողինէն ելնելուս պէս, (*Կ'երգէ*)

Երթամ ըսի Երանեակիս.
Ցայտնել իրեն գաղտնիք սրտիս,
Զուրյել թէ իւր դէմք գեղանի՝
Երջանկութեանս է հայելի։

Համբոյրիկ մը օն Երանեակ,
Ցուր որ առնեմ քու այտերէն.
Կոյսդ նազելի սիրուն հրեշտակ
Թող շուրթերս սէր ճաշակեն։

Ինձի լսէ, Երանեակ, ինչ փոյթ քեզի որ ընտանիքդ հաւանութիւն չտար. քանի որ դուն զիս սիրել կը հաճիս, ամէն ջանք ընտանիքիդ անօգուտ է. միթէ կրնա՞ն սրտիդ մէջ յորդաբուղխ սիրոյ վտակն չորցնել... օ՛ն քաջերուէ... մի՛ վհատիր։

ԵՐ. Բա՛ւ է ալ բաւ է. ես քեզի համար

կեանքս կը զոհեմ, պիտի բաժնուիմ ընտանիքէս, քեզի պիտի ընկերանամ ուր որ երթաս, ինչ վիճակի մէջ ալ գտնուիս, թէ որ անօթութենէ մեռնիլ հարկ ըլլայ, պիտի մեռնիմ Լեւոն, բուռն կիրքով կը սիրեմ զքեզ, բուռն ուժով կը մերժեմ Մարգարը, որ բռնութեամբ ինձի նշանեցին, կ'ատեմ իւր սէրը, կ'անիծեմ նաև ընտանիքս՝ որ թող չեն տար սիրոյս համապատասխանող անձի մը հետ միանամ... քուկդ եմ ես, Լեւոն, քուկդ. (*Լեւոնի բազկացը վրայ կ'իյնայ*)։

ՏԵՍԻԼ ԺԱ.

ՆՈՑՆՔ, ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ և ՆԻԿՕ.

ԹԱ. (*Փատ ի ծեռին Նիկօն հալածելով*) Ո՞ւր կը փախչիս, անիծիդ արմատ... իմ ոտքս ձեռքս կը կապես, ո՛վ հրամայեց քեզի։

ՆԻԿ. Ս տ տ ր ր ր ճ ա ճ ա ն ա կ ը...

(*Երանեակ եւ Լեւոն շուարած կը նային*)

ԹԱ. Անպիտան, թէ որ անգամ մ'ալ ասանկ բան մը ընես, գլուխդ կը ջախջախեմ։

ՆԻԿ. (*Առանց հասկնալու*) Ինձի ի՞նչ, ջախջախէ։

ԹԱ. Կորի սըկէ (*Նիկօ կ'երթայ*), Երանեակ, դուն ինչ գործ ունիս հոս։

ԵՐ. Ե՞ս...

ԹԱ. Դուն։

ԼԻՒ. Անիկայ...

ԹԱ. Ինքը։

ԵՐ. Ե՞ս...

ԹԱ. Սեղեակդ քաշուէ։

ԵՐ. (*Երթալով*) Իմս ես, Լեւոն։

ՏԵՍԻԼ ԺԲ.

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ, ԼԻՒՈՆ վերջը ՆԻԿՕ.

ԹԱ. Եկուր սա ակռան քաշենք։

ԼԻՒ. Ակռայիս ցաւն անցաւ։

ԹԱ. Առիկայ ինձի չվերաբերիր, թող չը գալիը, հոս տեղ հիւանդանոց չէ, պէտք է որ ակռադ քաշել տաս իմ աշխատութեանս վարձը տաս ու ետքը երթաս, կիմանա՞ս, և քեզի բարեկամաբար սա ալ իմաց կուտամ որ յօժարակամ անձնատուր եղիր, ակռան քաշենք, ապա թէ ոչ, վերջը գէշ կըլլայ, Նիկօ .. Նիկօ... Նիկօ... Նիկ...

ՆԻԿ. Հրամէ տէր։

ԹԱ. Նախապատրաստութիւնները տես...

ՆԻԿ. Վերջը միւսին պէս չըլլայ։

ԹԱ. Է՛հ. քեզի ինչ որ կը հրամայեն, զայն կատարէ։

ՆԻԿ. Պարոնը ո՞ր կողմէն է, արևելեան թէ արևմտեան։

ԹԱ. Գործդ տես։

ՆԻԿ. (*Զուանը առնելով Լեւոնի կը մօտի*) կայնէ։

ԼԵՒ. (*Մեկուսի*) Ի՞նչ ընել կուզէ, ոտքս պիտի կապէ, փախչելու ճար մը։

ԹԱ. Շուտ եղիր։

ՆԻԿ. Շուտ (*Այն միջոցին, որ Լեւոնի ոտքը կը կապէ Լեւոնը կից մը կուտայ կը փախչի, Նիկօն զետնի վրայ պառկած թողլով*)։

ԹԱ. (*Վազելով*) Բռնեցէք գողը աւազակը։

ՆԻԿ. (*Ընկնելով ինկալով*) Ես ալ սըւոր ետևէն երթամ բռնեմ, վասն զի տէրս բարկանալուն պէս բերնիս մէջ ակռայ չթողուր կը քաշէ... շատ վարպետ է (*Վազելով կ'երթայ*)։

ԱՐԱՐՈՂՔԱՑ Ը։

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՄԱՐԹԱ, ՄԱՐԳԱՐ

ՄՐԳ. (*Մարթան քաշկռտելով կը բերէ*) Տիկին, չը վայլեր ձեզի որ փողոցն իյնաք, աս գիս ան գին վազէք ժամկոչ փնտռելու։ Դուք երկու աղաւնիներու պէս սիրով վարուելու էք, որպէս զի ուրիշներն ալ ձեզմէ օրինակ առնեն, Պարոն Թափառնիկոսը կերևի թէ քիչ մը բարկացած ըլլալուն, ձեզի հետ խստութեամբ վարուեր է, անկարելի է որ զձեզ չը-սիրէ։

ՄՐԹ. Չէք գիտեր, Պարոն Մարգար, շաբաթը գիշեր մը մկան տունը կը պառկի, մկս մինակ կը թողու զիս. այս տան մէջ զիս պահապան ընելո՞ւ համար բերաւ հոս։

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՆՈՑՆՔ և ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ

ԹԱ. Փախաւ գարշելին, բոլոր այս ձա-

խորդուրթիւններու պատճառ ինքն է... (*Զանոնք տեսնելով*) դուք հո՛ Պարոն Մարգար։

ՄՐԳ. Այո՛, Պարոն Թափառնիկոս, ձեր սիրոյ կապը ամրապնդելու համար եկայ տիկինին հետ։

ԹԱ. Չէ, չէ, չեմ ուզեր, արդէն անիկայ քիչ մը թուլցած էր, այսօր բոլորովին քակուեցաւ. ինձի պէտք չէ ասկէց ետքը, ուր որ ուզէ թող երթայ։

ՄՐԹ. (*Առ Մարգար*) Կը լսե՞ս, (*Առ Թափառնիկոս*) Պարոն այս խաղը դեռ շատ պիտի տևէ։

ԹԱ. Պիտի տևէ, հինգ արարուածէ պիտի ըլլայ։

ՄՐԹ. Կարծեմ այս արարուածները թատրոնէն կը սորվիք։

ԹԱ. Թատրոնէն։

ՄՐԹ. Եւ ինչպէս որ կերևի կատակերգուրթիւնը շատ կը սիրէք։

ԹԱ. Շատ կը սիրեմ, աւելի կուզեմ խընդալով կրթուիլ քան թէ լալով... աչերս ցաւցնել։

ՄՐԹ. Վաստկած ստակներդ թատրոնի կուտաս. թէ որ ես ստակ ուզելու ըլլամ, կը բարկանաս անօրէն մարդ, դուն իմ ստակովս մարդ եղար, և հիմայ ձիս ասանկ առանց մէկ

ստակի կը թողուս. կուզես որ ձայնս բարձրացնեմ, բարբարոս մարդ, գրպաններս պարապ են, լումա մը չունիմ. երկու ոտքս մուճակի մը մէջ խոթած կը պտտիմ։

ԹԱ. Ձոյգ մը ոտքի աման ապսպրէ։

ՄՐԹ. Կը լսե՞ս, Պարոն Մարգար, ահա ասանկ այլանդակ մէկն է ասիկայ։

ՄՐԳ. Կաղաչեմ մի կռուիք. հաշտուեցէք և ուխտ ըրէք որ մէյ մ'ալ կռիւ չընէք, եւ կուր տիկինն ամուսնոյդ ձեռքը համբուրէ։

ԹԱ. Ես չեմ տար ձեռքս։

ՄՐԹ. Ես չեմ համբուրեր անոր ձեռքը։

ԹԱ. Ինձի այնքան հայհոյուրթիւններ ըրաւ։

ՄՐԹ. Ինձի հետ բարբարոսուրթեամբ վարուեցաւ։

ԹԱ. Առաջուց հոգւոյս պէս կը սիրէի։

ՄՐԹ. Ինչպէս կը գուրգուրայի վրան։

ԹԱ. Միշտ կը պօռայ որ իր ստակովը մարդ եղեր եմ։

ՄՐԹ. Ամէն օր կըսէ թէ ես կահ կարասիք եմ եղեր։

ԹԱ. Ո՞ւր է առջի սէրը։

ՄՐԹ. (*Ձալով*) Ինքն է պատճառ որ. որ. որ...

ՄՐԳ. (*Մարթային*) Գնա ձեռքը համբուրէ։

ԹԱ. Ես անոր ձեռքը համբուրեմ, անիկայ իզմէ մեծ է. տուր ձեռքդ տուր համբուրեմ (*կը պագնէ*) ասկէ վերջը կը խոստանամ մօրս պէս սիրել զքեզ. (*Մեկուսի*) դարձեալ հաշտուեցանք։

ՄՐԹ. (*Ճակտէն համբուրելով*) Ո՛հ իմ ամուսինս, կորսնցուցած էի քեզի, հիմայ գտայ, կը լիշես մեր հարսնիքը և այն գիշերը... (*Ձայով*) ինչպէս պարեցինք, ուր էր թէ այն վայրկեաններըը ետ գառնային...

ԹԱ. Դառնային.

ՄՐԹ. Ը՛հ, բերանդ խաճնեմ. (*Միշտ կը պագնէ*) ահ չեմ կշտանար (*Կ'երգէ*)։

Խնդացէք դուք օրիորդներ
Ծիծաղեցէք ով պարոններ
Ամենևին չեմ բարկանար
Քանզի գիտեմ ես բառ առ բառ
Սէրը որքան յաւաչ երթայ
Այնքան հաստատ ւ'անուշ կըլլայ։

Ես համբուրեմ դուք ծաղրեցէք
Զիրար սիրել ալ սովրեցէք,

Երբ ծերուկիան դուռը զարնէք
Մի մոռնաք այս խօսք յիշեցէք
Սէրը որքան յաւաչ երթայ
Այնքան հաստատ ւ'անուշ կըլլայ։

(*Կը պագնէ*) Ա՜հ Պարոն Մարգար, գուցէ մտքէդ անցնի թէ ինչու այսչափ իրարանցում... ինչու այսքան ֆամբոյրներ... ինչ ընեմ, տակաւին սէր կրող սիրտ մը կը տանիմ այս հողաշէն մարմնոյս մէջ. այնպիսի սէր մը որ միշտ երթալով կաճի, ու չկրնալուն ամանին մէջ պարունակիլ, դուրս կը պոռթկայ և վազելու ճամբայ չգտնալով ուղղակի ամուսնոյս երեսը կը հոսի. (*Պագնելով*) ու կ'ուզեմ զանիկայ։

ՄՐԳ. Կ'աղաչեմ մի քաշուիք տիկին, գործերնիդ նայեցէք, չըլլայ որ հոս արգելք ըլլամ, եթէ կուզէք դուրս երթամ։

ՄՐԹ. Չէ, ահա ես կերթամ, քիչ մը միւս սենեակը հանգստանալու։

ՄՐԳ. (*Թևը մտնելով*) Հրամմեցէք տիկին, ես կը տանիմ և շատ ուրախ եմ որ կարող եղայ զձեզ հաշտեցնել։

ՄՐԹ. Շնորհակալ եմ։

ՄՐԹ. Երթանք տիկին. (*Կ'երթան*)։

ՏԵՍԻԼ Գ

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ վերջը ՆԻԿՕ.

ԹԱ. Այս հասակին մէջ այսքան սէր, ալ հիմայ կը համոզուիմ որ, մէկը կարգուելու է կանանց ինչ աստիճան սիրավառ և նախանձոտ սիրտ մը ունենալնին հասկնալու համար։ Երբ իւր ձեռքը պագայ, այնպէս ուրախացաւ՝ իբր թէ աշխարհի թագուհի անուանուած ըլլար և...

ՆԻԿ. (Վազելով) Տէր նամակ մը...

ԹԱ. Ո՛վ տուաւ։

ՆԻԿ. Մարդ չտուաւ՝ ես գտայ։ Խոհանոցին մէջ աղտոտ ամանները մաքրելու զբաղած էի, մէյ մ՛ալ ինչ տեսնեմ, չոր, սև, դողդոջուն թոռմած ձեռք մը պատուհանէն վար կերկննար, երկու մատներուն մէջ թուղթ մը բռնած. իսկոյն պահուըտեցայ որպէս զի չը տեսնուիմ, վարագուրին ծակէն կը նայէի... ահ, ինչպէս սիրտս կը զարնէ... և ահա նամակը ինկաւ բայց անանկ գաղտնի տեղ մը, որ եթէ հոն չըլլայի, անհնարին էր մէկու մը զայն տեսնել. ձեռքն սկսաւ կամաց կամաց վեր համբառնալ, վերջէն անյայտ եղաւ։ Գացի թուղթը առի, խորհեցայ որ նամակ մը ըլ-

լալու է, թերևս մէջը գաղտնի գործ մը գըրուած ըլլայ, և ինչպէս որ կարդալ չեմ գիտեր, մակաբերեցի թէ ասիկայ քեզի համար կրնայ ըլլալ. առի բերի։

ԹԱ. Շատ աղէկ. (Նիկօ կ'երթայ) Ուսկից կրնայ ըլլալ այս նամակը, (Հասցէն կարդալով) Առ Օրիորդ Երանեակ Թափառնիկոսեանց, Այս ինչ պիտի ըլլայ (Կը բանայ նամակը կսկսի կարդալ).

Այս օրուան դէպքը գիս բոլորովին վհատեցուց։ Այնպէս որ ասկէ վերջը ձեր տան մէջ ոտք չեմ կրնար կոխել... պատմութիւնը երկար է, առանձին դնուած ժամանակիս կը պատմեմ քեզի... հօրդ ատամնաբուժութիւնը»

(Իմ ատամնաբուժութիւնս. Կը շարունակէ)։

«Ուրիշ տեղ մը որոշենք տեսնուելու համար, քեզի համար հալ ու մաշ կըլլամ, շատ կը սիրեմ զքեզ, լեզուովս չեմ կրնար բացատրել.»

(Շատ կը սիրէ եղեր, շարունակենք)

«Ուր մնաց թէ գրչով։ Նամակիս պատասխանը գրելու որ ըլլաս տեղ մը իմացուր ինձի որ հոն երթամ. հասցէն այսպէս ըլլայ.

Առ Յ. Գ. Կ. Լևոն.

Սիրահարեալներու փողոց, թիւ 20.

Ալ հիմայ բոլոր կասկածները փարատեցան. հապա ստորագրութիւնը... *(Կարդալ ջանալով)*։ Տ...ա...ր...փ...ած... տարփած... տարփածադ... տարփածուդ...Լե...լե..ոն...

Ինչ մը առաջ եկող ու ակռայի ցաւ ունիմ ըսողն ըլլալու է աւ... ուրիշ ցաւ ունի եղեր... Աղջկանս առանց բան մը իմացնելու սա նամակին պատասխանը գրեմ... ու զինքը հոս հրաւիրեմ, աղւորիկ մը ծեծեմ։ Ձիս խածըել... Բայց Երանեակին գիրին նմանցնելու է... ժամանակ կորսնցունելու չգար... *(Կը գրէ)*

Տարփածուդ իմ Լևոն Յ. Գ. Կ.

Նամակդ առի, շատ ուրախացայ։ Ուստի ներկայիս կիմացնեմ որ վաղը առաւօտ կանուխ եկուր, դուրը կը բանամ կը նստինք կը խօսակցինք, երկար գրելու ժամանակ չունիմ։

ԵՐԱՆԵԱԿ

Առ Յ. Գ. Կ. Լևոն.

Միրահարեալներու փողոց, թիւ 20.

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՑՆ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐ *(դահլէն կը մտնէ)*.

ԹԱ. Նիկօլին տամ որ տանի... Նիկօ... Նիկօ... Նիկօ... Նիկօ...

ՄՐԳ. *(Ցառաջ գալով)* Ինչ...

ԹԱ. *(Նոտերը չնայելուն Նիկօն կարծելով)* Առ սա նամակը... Ա՛հ, գո՛ւբ էք, Պարոն Մարգար...

ՆԻԿ. *(Մտնելով)* Ձիս կանչեցիք տէր...

ԹԱ. Ա՛ռ սա նամակը ու սիրահարեալներու փողոցը տար։

ՆԻԿ. Սիրահարեալներու փողո՞... ո՛ւր է այդ փողոցը...

ԹԱ. Տիկին Մարգրիտի տունը գիտես։

ՆԻԿ. Անիկայ որ առջի օրը հոս եկած էր։

ԹԱ. Այո՛։

ՆԻԿ. Ակռան կը ցաւէր։

ԹԱ. Ինքը։

ՆԻԿ. Վերջէն ինձի ալ ստակ տուաւ։

ԹԱ. Ձիշդ։

ՆԻԿ. Որուն դուն այտերը շոյեցիր։

ԹԱ. Ի՞նչ կըսես թշուառական։

ՆԻԿ. Սխալ տուն մը չերթանք տէր։

ԹԱ. Անոր գնա՛ քեզի տեղ մը պիտի ցոյց տայ, հոն ձգէ նամակը և շուտով եկուր։

ՆԻԿ. Աղէկ տէր. *(Ի՛երթայ)*։

ԹԱ. Էհ, Պարոն Մարգար, խօսէ նայինք ինչ լուր ունիս... ազգային գործերը ինչպէս կ՛երթան։

ՄՐԳ. *(Մեկուսի)* Ես որ իրեն հարսնիքի

օր մը որոշելու համար եկայ, ինձի ազգային գործեր կը հարցնէ (*Բարձր*) Շատ ցաւալի Պարոն... բայց ես կուզէի...

ԹԱ. Կըսեն թէ ժողովները օրինաւոր կերպով կը շարունակուին...

ՄՐԳ. Այնպէս է...մենք մեր գործին...

ԹԱ. Լսեցի թէ նիստերը կանոնաւոր կերպով կըլլան... իւրաքանչիւր անգամ ի աստիճանին յարմար տեղ կը նստի եղեր...

ՄՐԳ. Ես ալ անանկ լսեցի... ինչ փոյթ մեզի, ինչպէս որ ուզեն թող նստին... ես եկայ որ...

ԹԱ. Մենք Հայ չենք, մենք ալ գիտնալու ենք թէ ինչ է ըրածնին։

ՄՐԳ. Ըրածնին ինչ պիտի ըլլայ, ոչինչ։ Ամէն օր նորընտիր անդամներ, նորածին խընդիրներ. նորատիպ հրաւէրներ, անհատնում հրաժարականներ, անթիւ մերժումներ, անսպառ քուէներ, միլիոնաւոր զերօներ, ահա ասոնք են... մեզի ինչ...

ԹԱ. Է՛հ, ասկէց աւելի ինչ կուզէիր որ ընեն, ըսել է որ կ'աշխատին։

ՄՐԳ. Քանի որ շաբաթը գոնէ անգամ մը կանոնաւոր ժողովք չունինք...

ԹԱ. Ինչո՞ւ ուրեմն այս երեսփոխանները չեն գար, մինչ ազգը չեն սիրեր։

ՄՐԳ. Չկրնար ըլլալ որ ազգը չսիրեն, հարկաւ իրենք ալ պատճառ մ'ունին։

ԹԱ. Կամ թէ ժողովուրդը չկրնար աղէկ ընտրութիւն ընել. լրագիրները ինչ կըսեն։

ՄՐԳ. Ամէն բան կըսեն. *Շար մտածմանց* անուն լրագիրը միշտ Պատրիարքարանի վրայ կը դարձընէ իր մտածութիւնը. և կը պօռայ թէ մինչև որ ամսականաւ հմուտ անձինք չտրուին հոն՝ Սահմանադրութիւնը անգործադրելի պիտի մնայ։ Ի պատասխանի այս մտածութեան կըսեն. «*Ստակ չկայ, ստակ չըկայ*» մինչդեռ ժողովուրդը ազգին բարեւսուցութեանը համար կը խոստանայ նպաստել։ *Մասիսն* իր բարձրակատար գագաթէն սէր և միութիւն կը պօռայ, ափսոս որ այս բառերը դեռ շատերուն ականջը մտած չեն։ Երբեմն ալ ստորոտէն ձայն կարձակէ, կարծելով թէ անկէ դիւրութեամբ կը լսուի, դարձեալ չօգտեր. մեծ մասը ուշկնախից կանցնին անոր առջևէն։ *Ծաղիկն* քաղցրաբոյր որ ամառ ձմեռ կը բացուի, և որուն ամէն մէկ կոկոնը ազգին լուսաւորութեան հիւթ կը պարունակէ. փթթելուն պէս կը'կըսի անուշ անուշ բուրել, թէպէտ և քաղցր, և ազդու է իր հոտը, բայց մեր ազգին մէջ մտքի հարբուխ շատ ըլլալուն պատճառաւ շատերը զուրկ են

թէ իրմէ և թէ հոտէն։ Ժամանակն ալ կը·սէ թէ ազգին յառաջադիմութիւնը ժամանա·կէ կախում ունի, ինչ օգուտ որ ըսելը գոր·ծադրել չէ։ Բայց կաղաչեմ, ես ազգային գոր·ծերու վրայօք խօսելու չ'եկայ. մասնաւո·րապէս...

Թև. Զրսեմ որ Հայութիւնը թշուառ կա·յութեան մէջ կը գտնուի այսօր...

ՄՐԳ. Այնպէս է։ Մինչգեռ լուսաւորեալ ազգերը ազգի ազգի հնարքներով զանազան մեքենաներ կը շինեն և անոնցմով կը կատա·րեն անասուններուն տեսնելու գործը, մենք Հայքս, անասուններու վերաբերեալ գործերն անգամ (կ'ամչնամ ըսելու) մեր վրայ կառ·նենք։ Մեր պանդուխտ եղբայրները ըսել կու·զեմ, որ բեռնակրութեան անտանելի լուծին երկննցնելով իրենց վիզը, հազիւ կրնան իրենց օրական ապրուստը ճարել, փողոցի մէջ, քա·րերու վրայ, գիշերն ալ պանդոկներու մէջ, Հեռու հայրենիքէն... զուրկ ընտանիքէն և թերևս ոմանք ալ բոլորովին յուսաթեկ հայ·րենիք դառնալէն, ահ ու դողով կանցնեն իւ·րենց ժամերը. այսպիսի գթաշարժ տեսարա·նի մ'առջև ո՞ր Հայն կրնայ անտարբեր հան·դիսատես մնալ։ Որովհետև ազգին վիճակը իմանալ կուզես, բայց ականջներդ, լսէ, խորհէ,

և թող աչքերէդ արտասուաց յորդառատ վը·տակներ իջնան ծնօտդ ի վայր. անոնց հա·մար կը խօսիմ, վասն զի Հայաստանի զաւա·կունք են, և հայրենիքը իր ազատութեան յոյսը անոնց բազուկներուն վրայ դրած է, այն բազուկներուն՝ որք այսօր տկարանալու վրայ են և թերևս օր մը բոլորովին ոչնչա·նան Հայրենեաց յուսոյ հետ։

Թև. Արդարև իրաւացի են քու խօսքերդ, Պարոն Մարգար և ինքզինքս երջանիկ կը հա·մարիմ քեզի պէս ազգասէր փեսացու ունե·նալուս համար։ Հապա չըսե՞ս ինձի թէ ինչ բանի կը ծառայէ Սահմանադրութիւնը։

ՄՐԳ. Սահմանադրութիւնը ծոյլ մարդու մը կը նմանի, որ եթէ ձեռքէն չբռնես չը·քաշեր, նստած տեղը կը քնանայ, օր քան զօր կը տկարանայ և կը մեռնի։ Սահմանադրու·թիւնը ինչ կրնայ ընել ինք իր գլխուն, ոտք չունի որ քալէ, երեսփոխանները պէտք է զա·նիկայ քալեցնեն, անոնց ալ մեծ մասը տա·րին անգամ մը միայն ժողովքին ներկայ կը գտնուին. ահա այսպէս է Պարոն Թափառնի·կոս... բայց կաղաչեմ ուրիշ անգամուն թո·ղունք այս խօսակցութիւնը։ Ինչ մը առաջ ե·կած էի մեր հարսնիքի օր մը որոշելու հա·մար ձեզի հետ խօսելու. շատ զբաղած էիք,

Հարկադրուեցայ երթալ, ուստի հիմա ար...

ԹԱ. Լաւ, որոշենք. բայց՝ չգիտեմ ՝թէ տիկինը պատրաստ է։

ՄՐԳ. (*Մեկուսի*) Տիկինէն հետ պիտի կարգուիմ. (*Բարձր*) Տիկինին համար պատրաստուելու հարկ չկայ, բաւական է որ դուք հաւանուիթիւն տաք։

ԹԱ. Իրաւունք ունիք. տիկինին հետ ալ անգամ մը խորհրդակցելու էք, վասն զի իրեն աղջիկն է. թէպէտ և կէսը իմս է, բայց մայրերը կուզեն միշտ աղջիկներուն ՝գործակատարը կանգնել։

ՄՐԳ. Զարմանալի բան, ուրեմն երթամ տիկինին հետ խօսելու։

ԹԱ. Վերջը կը տեսնուինք։

ՄՐԳ. Աղէկ. (*Կ'երթայ*)։

ՏԵՍԻԼ Զ.

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ, ՆԻԿՕ, ԵՐԱՆԵԱԿ.

ՆԻԿ. (*Վազելով*) Տարի տէր իմ. ըսին որ ինքը հոն չէ և թէ գալուն պէս պիտի յանձնեն։

ԹԱ. Աղէկ։

ՆԻԿ. Ետ դարձած ժամանակս, նոյն փողոցին մէջ աղւորիկ կին մը պատուհանը նըստեր էր, ձեռքովը կանչեց զիս, ես ալ դացի։

ԹԱ. (*Մեկուսի*) Սօթի ըլլալու է։

ՆԻԿ. Կոտրտուելով բարակ ձայնով մը, Թափառնիկոսի ծառան ես ըսաւ։ Ծառան եմ ըսի. Քեզի յանձնարարուիթիւն մը պիտի ընեմ կընդունի՞ս, ըսաւ. Կընդունիմ ըսի. ինչպէս ալ գրաբառ կը խօսի սատանան, ուրիշ անջամուն կանանց քով բառարանով երթալու է, շատ անգամ անհասկնալի խօսքեր թող կուտան բերաններէն։ Ջիկմը սպասէ ըսաւ։ Սպասեմ ըսի. պատուհանէն աներևուիթացաւ. ես ալ արձանի պէս փողոցի մէջ դրան առջին կը սպասէի։ Քանի մը վայրկեանէն պատուհանէն երևցաւ մեր բարակաձայն տիկինը ձեռքը նամակ մը բռնած։ Առ, ըսաւ ցած ձայնով, Առնեմ ըսի բարձր ձայնով։ Մի՛ պօռար ըսաւ, տղաս կը քնանայ, կարթննայ, Թափառնիկոսին տար ըսաւ. Տանիմ ըսի. Ըսէ որ ըսաւ Ինձի թող գայ իրեն խիստ կարևոր խօսք մը ունիմ ըսելու ըսաւ. ահա ես ալ ձեզի թո՛ղ գայ կարևոր խօսք մը պիտի ըսէ կըսեմ ըսելով եկայ։

ԹԱ. Թշուառական, խօսք մը հասկցնելու համար «*Ըսեմ*» բայը ամբողջ խոնարհեցիր։

ՆԻԿ. Ահա նամակը (*Կուտայ կը մեկնի*)։

ԹԱ. Նախ հասցէն կարդանք,

«Ան սիրեցեալդ իմ Պարոն Թաւիտնիկոս Ստամնաբոյժն Արևելեան.

(*Ժամակը կը քանայ-կսկսի կարդալ*)

Պատիւ ունիմ ներկայիս քեզի իմացնելու որ, (*Այս միջոցին Երանեակը կը մտնէ, Թաւիտնիկոսը չտեսնելով զանիկայ, կարդալը կը շարունակէ*)

«Այս գիշեր մեր տունը գաս, Պարոն Թումմասը խաբենք ու պարահանդէս երթանք, շատ բաղմութիւն պիտի ըլլայ հոն, կաղաչեմ մուշանաս, շատ կը սիրեմ զքեզ, գալուդ սէս գնդասեհս մարմինէդ արիւն պիտի հանեմ։

ՍՕՓԻ»

ԵՐ. (*Ուրուվի*) Ո՞վ է այս Սօֆին...

ԹԱ. Մարմինէս արիւն պիտի հանէ, հա հա հա, շատ սիրուն էակ մ'է սա Սօֆին, քնչ պզտիկ ոտք ունի, որքան ալ գեղանի է, սոխակի պէս կը խօսի թշուառականը, տատրակի պէս կը նայի գարշելին, սիրամարգի նման ալ պճնասէր է սատանան, ազնիւ բնաւորութիւն մը ունի, անոր համար կը սիրեմ զինքը, և պիտի սիրեմ յաւիտեան. ըստ իս քնութեան գեղեցկութիւնը դիմաց գեղեցկութենէ աւելի պաշտելի է. կեցցես Սօֆի... կը

սիրեմ ըզքեզ (*Երանեակը տեսնելով աճապարանօք կը պահէ նամակը գրպանին մէջ*)։

ԵՐ. Ձմով կը սիրէք հայր իմ։

ԹԱ. Առանց ինձի հարցնելու քնչու համար ներս կը մտնես։

ԵՐ. Ես հիմայ եկայ։

ԹԱ. Նամակին պարունակութիւնը լսեցիք։

ԵՐ. Չէ հայրիկ (*Մեկուսի*) կեղծենք։

ԹԱ. Առևտրական գործերու վրայօք տեղեկութիւն կուտայ։

ԵՐ. (*Մեկուսի*) Սիրոյ առուտուր, (*Բարձր*) Մտած ատենս մինակ սա չափը լսեցի «կը սիրեմ զքեզ»։

ԹԱ. Խելացի տղայ է կը սիրեմ զինքը... միւս խօսքերը չլսեցիք։

ԵՐ. Չէ հայրիկ։

ԹԱ. Ապրիս աղջիկս, վասն զի աղջիկ մը պէտք չէ որ ամէն տեսակ խօսքերու ունկընդիր ըլլայ։

ԵՐ. Գիտէք հայրիկ, առանձին կուզէի գտնալ ձեզ որպէս զի ձեզի իմ սիրտս բանամ։

ԹԱ. Ինչ նայիմ. (*Կեղծենք*)։

ԵՐ. Առաւօտուն պատանի մը եկած էր հոս որ ակռայի ցաւ ունէր։

ԹԱ. Այո՛ եկած էր։

ԵՐ. Ինչպէ՞ս գտաք այն Պարոնը։

ԹԱ. Անիկայ ինքնիրեն եկաւ։

ԵՐ. Այսինքն իր վարքը, դէմքը, գեղեցկութիւնը, խօսքը, ոտքը...

ԹԱ. Պարկեշտ տղու մը կը նմանի։

ԵՐ. Իմ նշանածէս աւելի խոհեմ, սիրուն, աղուոր, հագուստները նոր, սիրտը զգայուն, ոտքը պզտիկ, ձեռքը փափուկ...

ԹԱ. Չեմ հասկնար ինչ ըսել կուզես։

ԵՐ. Ըսել կուզեմ թէ, այսպիսի պատանի մը գտնուած տեղն ինչու իմ սիրտս Մարգարի տամ։

ԹԱ. Մարգարի յատկութիւնները այն պատանուոյն հագուստը, ոտքը կը գերազանցեն. Մարգարը ազգասէր է։

ԵՐ. Ը՛հ ազգասէր, միշտ պատռտած հագուստներ կը հագնի։

ԹԱ. Խոնարհ երիտասարդ մ՚է։

ԵՐ. Ը՛հ խոնարհ, միշտ հին լաթերով կը պտտի։

ԹԱ. Խելացի տղայ մ՚է։

ԵՐ. Ը՛հ խելացի, նոր հագուստ մը տեսած չունիմ վրան։

ԹԱ. Ի բարկութիւն մի՛ հրապուրեր զիս։

ԵՐ. Ինչո՞ւ բարկութեան հրապուրեմ, չէ՞ք տեսներ, միշտ հին լաթերով կը պտտի։

ԹԱ. (*Բարկութեամբ*) Դուք կանայք նոր լաթերը ամուսիններէդ աւելի կը սիրէք, և անոնց քսակը կը պարպէք. խելքս չհասաւ և չպիտի հասնի... աս ինչ շռայլութիւն է...։ Դարուս օրիորդները աւելի նորութիւններու կը սիրահարին քան թէ երիտասարդներու և երիտասարդութիւնը՝ այն ըղձալի հասակը, այս անիծեալ հագուստին կը զոհուի. խեղճ երիտասարդութիւն, ինչ ժամանակի հասար։ Մենք Զատկին նոր հագուստ մը շինել կուտանք, երկու երեք տարի անով կը բաւականանանք, տես սա գիշերուան հագուստս, Սահմանադրութեան առաջին տարեդարձին առած էի և դեռ կը հագնիմ, բայց դուք նորաձեւութիւն կըսէք հագուստ կառնէք, հնաձեւութիւն կըսէք լաթ կուզէք, ամուսիններիդ չկենան առնեն. անկէ վերջը դաշտերու վրայ դրուած զօրականներու վրաններու պէս ահաւոր *Մալաքօֆներու* մէջ կը մտնէք, փողոցի վրայ անցնորդները կարգելուք, թէ որ մէկը հագուստնիդ ոտքովը պատռէ ծուռ ծուռ կը նայիք, և իրիկունը ամուսիններնուդ կըսէք, մէկը աւանակի պէս անցաւ, հագուստս պատռեց, ստակ տուր վաղը ուրիշ մը առնեմ. (*Դ՚երգէ*)։

Կանայք ասանկ եմ
Միշտ նոր լաթ կուզեն,
Եւ թէ որ չառնես՝
Պզտիկ տղու պէս
Որ պեռ ծծէ կաթ,
Ես լաթ կուզեմ լաթ
Կրսեն կը պօռան
Կուլան ու կուլան։

Առտուանդ կանուխ կրսէ լաթ լաթ լաթ,
Պառկելու ատեն պօռայ լաթ լաթ լաթ,
Ամառը կուգայ պարձեալ լաթ լաթ լաթ,
Ձմեռ կը հառնի բայց միշտ լաթ լաթ լաթ։

Դուն ալ հիմայ ելեր, նշանածիդ հագուստներուն չես հաւնիր։ Ես գիտեմ յանցանքը իմս է, քեզի հետ միշտ անուշութեամբ վարուեցայ, և իբրև բարբարոս հայը մը ամէն մեկ խօսքդ ապտակով չվարձատրեցի. ուստի ալ ժամանակն հասաւ, պէտք է որ քաղցրութիւնը դառնութեան փոխուի. ահա վերջին խօսքս, Մարգարը պիտի սիրես։

ԵՐ. Անհնարին է ինձ զայն սիրել, քանի որ անգին լուսնոյ պէս երիտասարդ մը յափշտակելը է իմ սէրս։

ԹԱ. Ինչո՞ւ յափշտակել տուիր։

ԵՐ. Սրտիս հարցուցէք, ինձի ինչ կը հարցնէք։

ԹԱ. Շուտ կորի առջևէս, գնա սենեակդ քաշուէ, անզգամ աղջիկ։

ԵՐ. (*Մեկուսի*) Ինք որ այս հասակին մէջ ուրիշ կանանց կը քծնի. (*Բարձր*) Մարգարի հետ չպիտի կարգուիմ, (*Կ'երթայ*)։

ՏԵՍԻԼ Է.

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ. *վերջը* ՆԻԿՕ.

ԹԱ. Շուտով հագուիմ իմ Սօֆիկս երթամ, գիշերը կը մօտենայ, սա նամակներն ալ գրպանս դնեմ երկուքն ալ, որուն մէկը Լևոնին է որ վաղ առտու պիտի գայ սիրահարութիւն ընելու ինձի հետ... փառավ. միւսը Սօֆիկս, որուն հետ այս գիշեր պիտի սիրահարութիւն ընենք... լեզուով. (*Զանգակը կը զարնէ Նիկօ կը մտնէ*) Շուտ հագուստներս բեր կարմիր ու ճերմակ ներկերն ալ միատեղ. (*Նիկօ կ'երթայ*) Սովորութիւն եղած է ինչ ընեմ, հնազանդելու է. խնդալու բան, հա՛ հա՛ հա՛, ինձի պէս մարդու մը երեսը ներկելը՝ ճիշդ հին տուներու ճակատը ներկելու կը նմանի, որոնք դրսէն անցնորդնե-

բուն ուշը կը գրաւեն, ներս մտնողներուն ալ ծիծաղը կը շարժեն։

ՆԻԿ. Հագուստներդ բերի, տէր։

ԹԱ. Բռնէ հագնիմ։

ՆԻԿ. (*Հակառակ կողմէն բռնելով, Թափառնիկոս հրինար թեւերը գտնել*) Հրամմեցէք տէր։

ԹԱ. (*Բարկութեամբ*) ուր են թեւերը։

ՆԻԿ. Ուր պիտի ըլլան վրան են, կարծեցիր թէ գողցմ։

ԹԱ. (*Ետեւը նայելով*) Դեռ հագուստ մը բռնել չը սովորեցար (*Ասանկ բռնէ, ասանկ կեցիր, կը հագնի*). Հոս մտնելդ տիկինը տեսաւ։

ՆԻԿ. Չէ, տէր իմ։

ԹԱ. Դուռը գոցէ (*Մեկուսի*) Զըլլայ որ մէկէն ի մէկ գայ։ (*Նիկօ կը գոցէ*) Հիմա ալ երեսնիս նայինք (*Հայելիի առջեւ կ'երթայ*) առաջ ճերմակը վերջը կարմիրը (*Կը քսուի*) Տեսնողը տասնը վեց տարու մէկը պիտի կարծէ։ (*Նիկօյին դառնալով*) ինչպէս... աղւորցմ։

ՆԻԿ. Ըհ... կապիկի դարձար։

ԹԱ. Պապանձէ, ոտքի ամաններս ուր են բերը. (*Նիկօ կը բերէ*) շուտով հագուիմ երթամ, թէ որ գիս վնտռող մը ըլլայ. պատասխանես թէ ծանր հիւանդի մը գնաց, և թէ այս գիշեր չպիտի գայ։ Տիկինին բան մը զուրցեր, կիմանամ. երբ որ հարցնէ քեզի, պատասխան տուր թէ հիմայ պիտի գայ. կամացուկ մը սա դուռը բաց, նայէ մարդ կմ, (*Նիկօ կը նայի*) առանց տիկինին իմացնելու կծիկը դնեմ. թէ որ իմանալու ըլլայ, դարձեալ պիտի կռուինք։

ՆԻԿ. Մարդ չկայ, տէր։

ԹԱ. Ահա ես պիտի երթամ, կարելի է որ այս գիշեր չգամ, վաղ առտու կանուխ հոս պիտի գտնուիմ (*Երթալու վրայ*)։

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՆՈՑՆՔ և ՄԱՐԹԱ.

ՄԱՐԹ. (*Դռնէն երեւալով*) Սիրելի ամուսինս... միւս խուցին մէջ միս մինակ նստեր էն սիրտս նեղացաւ, ելնեմ ըսի ամուսնոյս քովն երթամ... հագուեր ես... իրիկուն եղաւ... ինչո՞ւ համար։

ԹԱ. Թո՛ղ Աստուած սիրես. մեզի համար հանգստութիւն չկայ. բժիշկ չես, ամէնուն ծառան ես։ Այս գիշեր որ քիչ մը հանգչել կուզէի, փափաքս ի դերև ելաւ. հիմայ նամակ մը ստացայ, որուն մէջ կը գրեն թէ

անպատճառ [երթամ, մէկը ակռային ցաւէն բռնուած ըլլալուն, շաբաթ մ'է որ գիշերները չքնանար... թէ որ չերթամ մեղք է։

ՄՐԹ. (*Մեկուսի*) Սուտ կը խօսի, (*Բարձրը*) Հապա աղւորցեր ես։

ԹԱ. Տէր ողորմեա, առաջ տգեղ էի։

ՄՐԹ. Կ'աղաչեմ քեզի այս գիշեր մ'երթար։

ԹԱ. Կուգան բռնի կառնեն կը տանին։

ՄՐԹ. Ոչ, այս անգամ ալ իմ խօսքս թող ըլլայ։

ԹԱ. Տղու մը պէս կը խօսիս, տիկին, գործը մ'արգելուր, (*Երթալու վրայ*)։

ՄՐԹ. (*Հազուստէն բռնելով*) Ոչ, չպիտի երթաս։

ԹԱ. Ալ չափն անցուցիր, քաղցրութեամբ կը խօսիմ չես հասկնար. թէորը անգամ մ'ալ բարկութեան դէմքս առնեմ։

ՄՐԹ. Միտքդ ինչ է, յայտնէ ինձի։

ԹԱ. Թող զիս, հիւանդի պիտի երթամ։

ՄՐԹ. (*Միշտ Թափառնիկոսը արգիլելով*) Չպիտի երթաս, ես ալ հիւանդ եմ։

ԹԱ. Կորի սըկէ, ցնդած պառաւ։

ՄՐԹ. Ցնդած պառաւ... ցնդած պառաւ. մոռցար որ իմ ստակովս մարդ եղար։

ԹԱ. Գետինը անցնիս. ես զղջացայ քեզի հետ կարգուելուս։

ՄՐԹ. Զղջացար, ստակներս ինչո՞ւ կերար. տուր ստակներս բաժնուինք։

ԹԱ. Բարկութեանս ամանը լեցաւ։

ՄՐԹ. Կարծես թէ իմինս պարապ [է. տուր ստակները վերջացնենք խաղը։

ԹԱ. Ոչ ստակներդ կուտամ, ոչ ալ քու խօսքդ մտիկ կընեմ։

ՄՐԹ. Այս խաղն ալ չլմննար։

ԹԱ. Թող չլմննայ, հինգ արարուած ըլլայ. երկրորդին մէջն ենք։

ՄՐԹ. Այն արարուածները քթէդ բերնէդ պիտի հանեմ։

ԹԱ. Վերջապէս պիտի լռե՞ս։

ՄՐԹ. Չպիտի լռեմ, գուն իմ ստակովս համբաւ ստացար, տուր [ստակներս, ուր որ ուզես հոն գնա։

ԹԱ. Սա չուանը տուր Նիկո... տեսնես հիմա ստակները... ոտքերդ կապեմ որ հասկընաս... (*Նիկո չուանը կըտայ, Թափառնիկոս կապել կուզէ, Մարթայ չթողուր*)։ Պիտի կապեմ և անանկ պիտի երթամ. անիծեալ ըլլաս անօրէն կին (*Մեկուսի*) Տէր Աստուած, մեղայ, Տէր Աստուած։

ԹԱ. Աստուած պատիժդ տայ (*Մեկուսի*)

սուրբ Աստուածածինն դուն մեղք մի գրեր։

ԹԱ. Դեռ պիտի պօռամ։

ՄՐԹ. Մտակովս մարդ եղար։

ԹԱ. Սատկիս (*Մեկուսի*) Տէր ողորմեա տէր ողորմեա։

ՄՐԹ. Դուն սատկէ (*Մեկուսի*) Սուրբ Աստուածածինն մեղք մի գրեր։

ԹԱ. Աշխարհի առջև ծաղր ու ծանակ պիտի ըլլանք. քրէական յանցանք մը գործեցի քեզի հետ ամուսնանալուս։

ՄՐԹ. Մտակներս տուր։

ԹԱ. Շունչդ կտրի, (*Մեկուսի*) մեղայ մեղայ։

ՄՐԹ. Մտակովս մարդ եղար։

ԹԱ. Մտակդ գետնին տակը անցնի։

ՄՐԹ. Ինձի հետ մէկտեղ։

ԹԱ. (*Վրան երթալով*) Կեցիր խայտառակ, հասկցնեմ քեզի թէ ինչ է էրիկ մը. (*Կը պառկեցնէ ոտքերը կը կապէ*) ահ. հիմայ պառկէ որ, ես ալ երթամ (*Դ'երթայ*)։

ՆԻԿ. (*Բարձրաձայն կը խնդայ*) Աւոնք ալ ամէն օր կռիւ պիտի ընեն։

ՄՐԹ. Օգնութեան հասէք։

ՆԻԿ. Ձը, ձը, ձը, ինչ բան։

ՄՐԹ. Եկո՛ւր քակէ սա կապը, ոհ չեմ կրնար դիմանալ, ջիղերս կը քաշուին, ինչ

մեղք գործեցի Աստուծոյ դէմ որ ասանկ կը տանջուիմ... ահ կանայք թշուառ են, իմ ծեր հասակիս մէջ հետս այսպէս գազանաբար վարուի՜... (*Հալով*) Երանեակ... Երանեակ...

ՆԻԿ. (*Դուրը քանալ ուզելով*) Դրսէն կղպեր է... օգնութիւն...

ՄՐԹ. Մարգար, Երանեակ...

ՆԻԿ. Օգնութիւն... օգնութիւն։

ՄՐԹ. Չեն լսեր. ուժ չմնաց վրաս... աչքերս կը մթագնին, թմրութիւն կուգայ վրաս... ահա կը մարիմ (*Կիյնայ*) կը մեռնիմ... ձեռներս...

ՆԻԿ. Տիկին ինչ կըլլաս... օգնութիւն... ինչու պառկեցար տիկին... օգնութիւն (*Աղիս անդին վազտրտալով*) Մի վախենար տիկին, հոս եմ... օգնութիւն... հիմա կանցնի բան մը չէ... ձայն չհաներ. (*Պօռալով*) Օգնութիւն... ուժդ ժողվէ տիկին... (*Դրան ծակէն դուրս կը պօռայ*) Օգնութիւն, տիկինը պիտի մեռնի... մեռաւ... կը մեռնի...

ՏԵՍԻԼ Թ.

ՆՈՑՆՔ և ԵՐԱՆԵԱԿ.

ԵՐ. (*Շփոթած դուռը կը բանայ*) Ի՞նչ պատահեցաւ։

ՆԻԿ. Չեմ տեսներ... տիկինը կը մեռնիմ, ըսաւ, ինչ գիտնամ սուտ է, ճշմարիտ է։

ԵՐ. (*Լալով մօրը քով կ'երթայ*) Ի՞նչ ունիս մայրիկ... Սուրբ Աստուածածին, մարմինը պաղ է... քիչ մը ջուր, ջուր, ջուր, ջուր, աւանակի պէս ինչո՞ւ կեցեր ես. ջուր, ջուր, ջուր։

ՆԻԿ. (*Վազելով*) Ջուր, ջուր, ջուր, կարծես թէ տունը կը բռնկի. մեռած մարդուն ջուրը ինչ կօգտէ։

ԵՐ. Բաց աչքերդ, մայրիկ, բաց. ես եմ քովդ նստողը, քու աղջիկդ Երանեակն է, ա՛հ, մայրիկ, մայրիկ (*Լալով*) Ինչու չես պատասխաներ, մարմինը որքան պաղ է։

ՆԻԿ. (*Վազելով կուգայ*) Ջուր չկայ, (*կը թքնէ Մարթային երեսը*) պարապ տեղը մի լար օրիորդ, թէ որ մեռած չլլար պատասխան կուտար։

ԵՐ. Սեղանին վրայ անուշադրի ոգի կայ բեր։

ՆԻԿ. Լուսահոգին կոտրեր է աս առտու։

ԵՐ. (*Վազելով սեղանին վրայէն շիշ մը կառնէ մօրը քիթը կը բռնէ*) Ասով, հիմա։

ՄՐԹ. (*Սթափելով*) Ի՞նչ է... ինչո՞ւ քովս...

ԵՐ. Բան մը չկայ, մայրիկ։

ՄՐԹ. Ո՞ւր գնաց հայրդ։

ԵՐ. Չգիտեմ։

ՆԻԿ. Հիմա պիտի գայ։

ՄՐԹ. Ա՜հ բարբարոս մարդ. տես ինչ վիճակի մէջ թողուց զիս։

ԵՐ. Աթոռի վրայ նստէ, մայրիկ... ա՜հ, աս ինչ է... ոտքերդ կապուած...

ՄՐԹ. Ինքը կապեց ու գնաց։

ՆԻԿ. Հիմա պիտի գայ։

ԵՐ. Ես գիտեմ ուր գնաց։ (*Մօրը ոտքը քակելով*)

ՄՐԹ. Գիտես ուր գնաց։

ՆԻԿ. Հիմա պիտի գայ. (*Կ'երթայ*)։

ՄՐԹ. (*Աթոռի վրայ նստած*) Զուրցէ Երանեակ, վրէժ պիտի լուծեմ իրմէ. վրէժ։

ԵՐ. Ինչ մը առաջ հոս մտած ժամանակըս նամակ մը կը կարդար, Սօֆի անուն տիկինէ ուղղեալ ու սէր բառերով տողեալ։

ՄՐԹ. Գիտէի որ կին մը կը սիրէ, բայց ով ըլլալը չիմացայ մինչև հիմա։

ԵՐ. Անիկայ որ մտնելս չտեսաւ, կրսէր

«Սոխակի պէս կը խօսի, տատրակի պէս կը նայի, սիրամարգի պէս պճնասէր է»։

ՄՐԹ. Շարունակէ։

ԵՐ. Եւ թէ այն կինը հօրս [illegible]մարմինէն արիւն պիտի հանէ եղեր։

ՄՐԹ. Թող հանէ, թող հանէ, որ հասկնայ։

ԵՐ. Գնդասեղով։

ՄՐԹ. Գնդասեղո՞վ։

ԵՐ. Եւ այս գիշեր ալ պարահանդէս պիտի երթան զուարճանալու համար։

ՄՐԹ. Ինչպէս կրնանք սորվիլ այս Սօֆիին տուները։

ԵՐ. Նիկօյէն, նամակը [illegible]անիկայ բերաւ. կանչենք զինքը հարցնենք, Նիկօ, Նիկօ։

ՆԻԿ. Եկայ։

ՄՐԹ. Պարոն Թափառնիկոսը ո՞ւր գնաց։

ՆԻԿ. Հիմա պիտի գայ։

ՄՐԹ. Ո՞ւր գնաց։

ՆԻԿ. Չեմ գիտեր ուր երթալը, բայց... հիմա պիտի գայ։

ՄՐԹ. Նամակը ո՞ւրկէ բերիր։

ՆԻԿ. Ինչ ըսեմ տիկին... հիմա պիտի գայ։

ԵՐ. Աս ապուշն ալ խօսք չհասկնար։

ՆԻԿ. Հիմա պիտի գայ, օրիորդ։

ԵՐ. Նամակը ուրկէ առիր։

ՆԻԿ. Սիրահարեալ... նե... րու... փողոցէն։

ԵՐ. Ինչո՞ւ համար հոն գացիր։

ՆԻԿ. Նամակ մը տարի։

ԵՐ. Որո՞ն։

ՆԻԿ. Թիւ 20... Թափառնիկոսը հիմա պիտի գայ։

ԵՐ. (*Մեկուսի*) Թիւ 20. Լևոնին տունը ... (*Բարձր*) Նամակը ո՞վ տուաւ։

ՆԻԿ. Չեմ ճանչնար կնիկ մը տուաւ, առ ասիկայ Թափառնիկոսին տար ըսաւ, ես ալ բերի։

ՄՐԹ. Այն կնկան տունը գիտե՞ս։

ՆԻԿ. Գիտեմ, տիկին, գիտեմ։

ԵՐ. Հապա թիւ 20 տունը ո՞վ կար։

ՆԻԿ. Ան տունը... ան տունը... չեմ յիշեր ո՞վ կար .. շատ բաներ կային բայց միտքս չէ։

ԵՐ. (*Մեկուսի*) Ինչ պիտի ըլլայ արդեօք ... Լևոնը սատանայութիւն մը ըրած է, ակռայի ցաւ ունիմ ըսելով... ասիկայ ալ դեղ տարած ըլլալու է։

ՄՐԹ. Պէտք է որ երթամ գտնեմ զիրենք բայց, այս հագուստներովս պարահանդէսի մէջ կը ճանչցուիմ։ Երիկ մարդու կերպարանք մտնեմ... այո՛, ժամանակ չկորսնցնենք, գի-

շերը կը մօտենայ. (*Կ'երթայ, Նիկօն ալ ետեւէն*)։

ՏԵՍԻԼ Ժ.

ԵՐԱՆԵԱԿ *վերջը* ՄԱՐԳԱՐ.

ԵՐ. Այս գիշեր միս մինակ պիտի մնամ տան մէջ, այս առանձնութենէն օգուտ քաղելու է։ Մէկը գտնեմ Լեւոնիկիս խրկեմ, իմացնելով որ ամենայն դիւրութեամբ կրնայ հոս գալ ու հետս խօսակցիլ։ Իւրաքանչիւր ոք իր գործին ելնելուն կը նայի. ես ալ ինչ ընեմ այս աշխարհի վրայ ամէնը, ամէնը մէկ սիրական մը ունիմ։ Դեռ ամիս մը չեղաւ Փարիզէն գառնալը, այսքան ալ շուտ սիրտս գրաւեց... այնպէս որ Մարգարէն բոլորովին պաղեցայ. ի վերայ այսր Փարիզի մէջ կրթուող երիտասարդները սիրելու կերպն աղէկ կը սորվին, Պօլսեցիներէն շատ վարպետ են այս մասին. հարկաւ աղէկ պիտի սորվին, քանի որ հոն սիրելու արուեստ անունով գրքեր կը տպուին։

ՄՐԳ. Դուն հոս մինակ, Երանեակ։

ԵՐ. (*Մեկուսի*) Եկաւ (*Բարձր*) մինակ։

ՄՐԳ. Ի՞նչ ըրիր։

ԵՐ. Ոչինչ։

ՄՐԳ. Զեռքդ երկնցուր տեսնեմ, դուն այսքան աղմկոտ չէիր, ինչ եղեր ես... Ձեռքըդ տուր նայիմ։

ԵՐ. Ձեռքս աղտոտ է։

ՄՐԳ. Մօտ եկուր, համբոյր մը տըպեմ երեսդ։

ԵՐ. Իմ երեսս տպարան չէ։

ՄՐԳ. Թերևս աղջիկները աս տեսակ ծանր վարքով կուզեն զիրենք սուղ ծախել... վնաս չունի... ո՛հ Երանեակ կը խնգացնես զիս, դուն ծախուած ես, եկուր քովէ քով նըստինք... այս գիշեր հոս պիտի մնամ, հարսնիքի օր մը պիտի որոշենք հօրդ հետ...

ԵՐ. Զգիտեմ։

ՏԵՍԻԼ ԺԱ.

ՆՈՑՆՔ. ՄԱՐԹԱ. (*Երիկ մարդու հագուստով*).

ՄՐԹ. (*Արտօրնօք գալով*) Ա՛հա պատրաստուեցայ։

ՄՐԳ. Աս ինչ կերպարանք է, տիկին։

ՄՐԹ. Որովհետև մեր փեսացուն ես...

ԵՐ. (*Մեկուսի*) Աստուած չընէ...

ՄՐԹ. Քեզի ամէն բան կը յայտնեմ։

ՄՐԳ. Զրուցէ վասն զի կը դողդողամ...

ԵՐ. (*Մեկուսի*) Յրտէն։

ՄՐԳ. Անդեօք դժբաղդութիւն մը պիտի լսեմ. արդէն Երանեակի տխրադէմ կենալը ինձի գուշակել կը տար... բայց... ինչ պատահեցաւ։

ՄՐԹ. Ահա բարձրաձայն կը սեմ, թափառնիկոսը Սօֆի անունով կին մը կը սիրէ։

ՄՐԳ. Կարելի՞ է որ...

ՄՐԹ. Կարելի է, և այս ժամուն անոր տունը կը գտնուի, մեկ երկու ժամէն պարահանդէս՝ պիտի երթան. դիտմամբ այս կերպարանքն առի, որպէս զի չճանչցուիմ, ձեզի ալ կաղաչեմ որ ընկերանաք ինձի։

ՄՐԳ. Անհաւատալի կը թուի որ...

ՄՐԹ. Հաւատացէք, շատոնց գիտէի սիրուհի մը ունենալը, բայց ո՛ւր և ո՛վ ըլլալը մինչև այսօր չէի իմացեր. ահա հիմա ամէն բան յերևան եկաւ, ժամանակ կորսնցնելու չըգար. (*Նիկո կը մտնէ լապտեր մը բռնած*) Եւ դուն Երանեակ, դուռը լաւ մը կղպէ, սենեակդ մտի՛ր, թէ որ կը վախնաս՝ դրացիին գնա, հոն նստէ, մինչև որ դառնանք։

ԵՐ. Չէ մայրիկ. չեմ վախնար, հոս կը նստիմ, ես հիմակուան նորելուկ աղջիկներէն չեմ որ մուկէն անգամ կը վախնան։

ՄՐԳ. Շատ ուրախ եմ որ այսպիսի քաջասիրտ օրիորդի մը գլխուն պիտի դպցնեմ գլուխս։

ԵՐ. (*Մեկուսի*) Գլուխդ չորնայ (*Երթայ*)։

ՄՐԹ. Ալբիս աղջիկս...

ՄՐԳ. Շատ հեզ բնաւորութիւն ունի։

ՄՐԹ. Եւ ո՛վ կրթեց զինքը, եթէ ոչ իր մայրը, որ իր խիստ բնաւորութեամբը աղջիկը դաստիարակեց, կարգը հիմա հօրն եկաւ, անիկայ ալ աղեկ մը կրթեմ. կանանց օրինակ ըլլամ. տեսնեն թէ կին մը աւելի զօրաւոր է թէ երիկ մը։ Չէ՛ք կրնար երևակայել, կատակերգութիւն պիտի խաղանք կըսէ, երկրորդին մէջն են՛ք կըսէ, հիմա ալ ես պիտի ըսկսիմ երրորդ արարուածին. երթանք (*Երթան*)։

ԱԲԱԲՈՔԱՑԻ Գ.

Թովմասի տան մէջ պառկելու սենեակ մը, ալ կողմը անկողին մը կը տեսնուի. մէջ տեղը սեղան. գիշեր.

ՏԵՍԻԼ Ա.

(ԹՈՎՄԱՍ *թիկնաթոռի վրայ նստած.* ՍՕՓԻ *ան. կէ քիչ մը անդին աթոռի վրայ նստած, թաշ. կինակովը երեսը գոցած.* ԿԻՐԱԿՈՍ *դրան առ. ջին նստած կը մրափէ*)։

ԹՈՎ. Ցաւը չմեղմացա՞ւ, տիկին։

ՍՕՓԻ. Չէ, սիրելի ամուսինս, մանաւանդ թէ երթալով կը սաստկանայ, թէոր այսպէս շարունակէ, վախնամ որ աչքս բաց պիտի անցնեմ գիշերը... Ինձի մի՛ սպասեր, դուն գնա անկողինդ մտիր, պառկէ (*Մեկուսի*) կարծես թէ այս գիշեր դիտմամբ չպառկիր։

ԹՈՎ. Համբերելու է, ինչ ընենք. ես իմ բաղդիս վրայ կուլամ։ Երիտասարդութեանս տեն իմ միակ փափաքս էր ուժով, առոյգ ու գեղանի կին մը ստանալ, չեղաւ... չեղաւ ... չեղաւ... փափաքս ի գերև ելաւ։ Ձեզ սիրեցի, ամուսնացայ հետդ, այսօր ակռատ կը ցաւի . . . վաղը գլուխդ... միւս օրը աչքդ... մէկ շաբաթէն մազերդ... Ինչ գիտնամ, ամէն տեն ցաւ մը կզգաս վրադ... Աւիսս որ ծերութեանս տեն խաղաղ կեանք չեմ կրնար վարել... ամէն օր ցաւ... ցաւ... ցաւ... Պարոն տոամնաբոյժն ալ չերևեցաւ, արդեօք տունը չէր։

ՍՕՓԻ. Ո՛վ գիտէ։ Բժիշկները զիրենք ծանրը ծախելու կը ջանան, հիւանդը կը տանջուի կամ կը մեռնի, չէ իրենց փոյթ. բաւական է որ իրենց աշխատութեան վարձը առնուն... ահ... որքան ալ սաստկութեամբ կը ցաւի, (*Մեկուսի*) որքան ալ սատանայութեամբ կը կեղծեմ։

ԹՈՎ. Ցաւը ո՞ր կողմն է, տիկին։

ՍՕՓԻ. Ձախ կողմն է, սիրելի ամուսինս... ինչո՞ւ պարապ տեղը նստած կը խորհիս, ան կողինդ պատրաստ է պառկէ։

ԹՈՎ. Պառկէ... պառկէ... ինչ աղէտը կը տրամաբանես... առանց քեզի անկողին մտնելը ինձի համար գերեզման իջնալ է. պիտի կրնամ անհոգ քնանալ երբ այսպէս կը տանջուիս... քիչ մ' ալ համբերէ տեսնենք. թէ որ Թափառնիկոսը չգայ ուրիշ մը կանչել կուտանք։

ՍՕՓԻ. Պարոն Թափառնիկոսը որ ակռանեղուս բնութիւնը գիտէ...

ԹՈՎ. Եթէ այդպէս է, անգամ մ՚ալ խրկենք Կիրակոսը նայելու թէ որ տունն է առնէ գայ... Հա... դուռն է (*Դրսէն կը զարնեն*) Դուռը կը զարնեն, Կիրակոս... Կիրակոս... Կիրակ...

ԿԻՐ. (*Ալլինալով*) Ինչ կայ... ինչ...

ԹՈՎ. Ինչ պիտի ըլլայ դուռն է, գնա բաց (*Կիրակոս կ՚երթայ*) Վերջապէս եկաւ։ Աստուած տար որ շուտով անցընէր սա ցաւը, մենք ալ ազատէինք։ Գալուն պէս մէկէն ի մէկ քովդ մի կանչէր, վասն զի բժիշկներուն սովորութիւնն է եկած ժամանակին սուրճ մը խմել և...

ՍՓԻ. Գիտեմ այդ սովորութիւնը...

ԹՈՎ. Աղէկ մարդ է սա Թափառնիկոսը, Եւրոպայի մէջ ուսեալ բժիշկներու պէս շատ ստակ ալ չուզեր. ինչ որ տաս՝ կընդունի ու հազար շնորհակալութեամբ կը մեկնի... ահա կուգայ։

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՆՈՑՆՑ, ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ և ԿԻՐԱԿՈՍ.

ԹԱ. Բարև... բարև...

ԹՈՎ. (*Աթոռէն ելնելով*) Բարի եկար Պ.

ատամնաբոյժ, հրամմեցէք, նստեցէք, ինչպէս էք աղէկ էք։

ԹԱ. Փառք Աստուծոյ գէշ չեմ... (*Մեկուսի*) Անօրէն կին (*Բարձր*) Հրամանքնիդ։

ԹՈՎ. Ինչ ըսեմ... մենք ալ... մենք ալ աղէկ, բան չկայ փառք Աստուծոյ. միայն թէ մեր տիկինին ակռաները չգիտեմ ինչու այնքան շատ կը ցաւին... Կիրակոս, սուրճ բեր...

ԹԱ. Շնորհակալ եմ... չեմ ուզեր...

ԹՈՎ. Ծարիէ մը ի վեր է միշտ կը ցաւի։

ՍՓԻ. Առաջուց ալ կը ցաւէր։

ԹԱ. Ակռայի ցաւն ասանկ է։

ԹՈՎ. Ցերեկն այնքան շատ չցաւիր որքան որ գիշերը։

ԹԱ. Այդպէս է, գիշերը կը սաստկանայ։

ԹՈՎ. Հրամանքնիդ ուշ մնացիք, ո՞ւր էիք, բաւական սպասեցինք ձեր ազնուութեանը։

ԹԱ. Իմ ազնուութիւնս ակռայ քաշելու գացած էր, անոր համար ուշացաւ, թէ որ գիտնայիր ազնուութեանս գլուխն եկած փորձանքները... ինչ և է...

ԹՈՎ. Այսօր կերևի որ շատ յոգնած էք. քանի՛ ակռայ հանեցիք։

ԹԱ. Հարիւր կնկան ակռայ քաշեցի, տասը էրիկ մարդու։

ԹՈՎ. Աստուած բազկիդ զօրութիւն տայ։

ԹԱ. Ամէն։

ՍԳԻ. (*Մեկուսի*) Ինչպէս սատանութեամբ կը խօսի մեր ատամնաբոյժը։

ԹԱ. (*Մեկուսի*) Ինչպէս վարպետութեամբ հիւանդ կը ձևանայ տիկինդ։

ԹՈՎ. Կրնա՞ք ինձի զրուցել թէ, ինչ բանէ յառաջ կուգայ այս ցաւը։

ԹԱ. Շատ պատճառներէ, որ մէկն ըսեմ, թէ որ մէկը քրտնած ժամանակը ոտները հողմին դէմ վերցնէ, ակռայի ցաւ կունենայ։

ԹՈՎ. մեր տիկինը հողմին դէմ չվերուց, հէ... տիկին... ։

ՍԳԻ. Ոտներս հողմին դէմ ինչ գործ ունին. Տէր ողորմեա... խե՛նդ ես... ինչ ես։

ԹԱ. Կրնայ ըլլալ որ... շատ չուր խմելէն ալ ըլլայ... ծառերն անգամ որ չրոյ կաթոտութիւն ունին, թէ որ արմատէն չուրը պակաս չընես ան ալ կը փթթի... ուր մնաց որ ակռայ մը... ասկէ առնելով կրնամ ըսել որ շատ չուր խմելն ակռայի կը վնասէ։ Բայց ասիկայ Եւրոպայի բժիշկներուն կարծիքին դէմ ըլլալով կը չըսեն։

ԹՈՎ. Կը չըսեն... կը չըսեն... իրաւունք ունին... հայրս ալ կըսէր որ Եւրոպացիները ծառերը շատ կը չրսեն... անկէ միտքս մնացեր է։ Եկուր տես որ մեր տիկինը շատ չուր ալ չխմեր։

ԹԱ. Կրնայ ըլլալ որ... (*Մեկուսի*) Սուտերը կը հատնին. (*Բարձր*) Ատամնաբուժութեան քիչ մը տեղեակ ըլլալու էիք որ, կրնայիք հասկնալ... Թէ որ մէկուն սիրտը նեղի ու չկարենայ ուզածն ընել, ակռայի ցաւ կունենայ։

ՍԳԻ. Ը՛հ, ուհ, որքան կը ցաւի (*Մեկուսի*). Մարդ համոզելը էրիկ մարդերու տըրուած է։

ԹԱ (*Մեկուսի*) Խաղաղութիւնը կանանց ատաջին ձիրքն է։ (*Բարձր*) Կրնայ ըլլալ որ... Թէ որ մէկը քսակին մէջ ստակ ունենայ, ակռայի ցաւ կունենայ. ինչպէս որ հիմակուան երիտասարդներուն շատը այս ցաւէն չեն ազատուիր. մի նայիր որ իրենց հագուստը կապուստը տեղն է, միշտ այս ցաւն ունին, երբեմն կը սաստկանայ, երբեմն կը մեղմանայ։ Այս օրերս շատեր է այս ցաւը։ մեր գրացի կօշկակար Պ. Նիկոգիմէոս Նաբուգոդոնոսորեանցին կինը տիկին... տիկին... անունը չեն կրնար մտաբերել... տիկին... տիկին... տիկին... տիկին... տիկին... լեզուիս ծայրն է... տիկին... տիկին... տիկին... տիկին... նորելուկ անուն մ' է... ինքը քառա-

սուն տարեկան է... տիկին... տիկին...

ԹՈՎ. Թող մնայ անունը...

ԹԱ. Վերջապէս անոր ալ ակռաները կը ցաւին, և ինչպէս որ յայտնի է, աւելի երի-տասարդներուն ակռան կը ցաւի քան թէ ծերերուն... ծերուԹեան աստեն խիստ քիչ անգամ կը պատահի... վասն զի...

ԹՈՎ. Ծերերը՝ակռայ չունին ըսել կուզէք։

ԹԱ. (*Մեկուսի*) Ինչպէս համոզելու է. (*Բարձր*) Վասն զի մարդս քանի որ ծերանայ, ակռաներուն զօրուԹիւնը կը պակսի, և այն աստեն փոխանակ ցաւելու, հասուն տանձերու պէս կը ԹափԹփին. (*Մեկուսի*) ժամանակն ալ կանցնի։

ՍՓԻ. (*Մեկուսի*) Պարահանդէսի ուշ պի-տի մնանք։ (*Բարձր*) Է՛հ, Պ. ատամնաբոյժ, կաղաչեմ որ ժամ առաջ սա ցաւն անցնենք. վասն զի ժամը կանցնի։

ԹԱ. Ահա եկայ. քիչ մը յառաջ եկէք որպէս զի ուշադրուԹեամբ նայիմ (*Տեսարա-նին առաջը կուգան*) Բաց բերանդ (*Ցած առ Սօֆի*) Ինչ ճամբայ բռնելու է զինքը քնաց-նելու համար. (*Մատուցները Սօֆիին բերանը լօթած ակռաները քննելով*) Պատասխան չես տար... ինչո՞ւ չես պատասխաներ... ինչ ճամ-բայ բռնեմք... ինչո՞ւ չես խօսիր... (*Սօֆի ձեռքովը Թափառնիկոսին ձեռքը վար կը քաշէ*) Պատասխան տուր։

ՍՓԻ. (*Ցած առ Թափառնիկոս*) Պատրու-ակաւ մը զինքը դուրս զրկէ, որ ընելիքնուս վրայ մտածենք։

ԹՈՎ. (*Մտենալով*) Ի՞նչ կը մրմրաք... ինչպէս է։

ԹԱ. Տակաւին յայտնի չէ. (*Սօֆիին աչ կողմի ատին մատուցներովը զարնելով*) Կար-ծեմ Թէ ցաւը...

ԹՈՎ. Կըսէր որ ձախ կողմը...

ԹԱ. Ես ալ անանկ պիտի ըսէի, (*Ձախ կողմի ատին մատեցնելով ականջը*) Հա.. հոս..

ԹՈՎ. (*Մեկուսի*) Ճարտար մարդու կը նը-մանի... (*Բարձր*) Ինչ կը նշանակեն ատոնք։

ԹԱ. Ատոնք շատ նշանակուԹիւններ ու-նին, քաւական է որ յայտնենք։

ՍՓԻ. Ա՛լ չեմ կարող դիմանալ, ա՜հ.. ո՜ւհ...

ԹԱ. (*Ցած առ Թովմաս*) Թէսը կուզէք հրամանքնիդ քիչ մը դուրս ելլէք, ակռան պիտի քաշեմ... կրնայ ըլլալ որ վախնաք... վասն զի ծերացած էք։

ԹՈՎ. (*Ցած առ Թափառնիկոս*) Ինձի համար հոգ չէ. դուն գործդ տես, ես փըլԹ-Թած ծերերէն չեմ։

ՍՓԻ. Ինչ կը խօսիք, ինձի ալ ըսէք. մի-

թէ վտանգաւոր է հիւանդութիւնս, յայտնապէս զրուցեցէք։

ԹՈՎ. Տէր ողորմեա՛... կանանց առջև գաղտնի խօսակցութիւն չըլլալու է. շուտով կասկածի կ'երթան։

ՍՓԻ. Ինչ մը շուտ եղիք ուրեմն։

ԹԱ. Գինի ունի՞ք, Պարոն Թովմաս։

ԹՈՎ. Ունինք, ունինք, երթամ բերեմ. կը խմե՞ք։

ԹԱ. Խմելու համար չէ... պէտք է արդէն։

ԹՈՎ. Շատ աղէկ, երթամ բերեմ. Կիրակոս... Կիրակոս... Կիրակոս... աս տղան ալ միշտ կը քնանայ. (*Բարձրաձայն*) Կիրակ...

ԿԻՐ. Ինչ կայ... ինչ կայ...

ԹՈՎ. Ետևէս եկուր, մառանը իջնանք գինի բերենք։

ԿԻՐ. (*Մեկտասի*) Գիշեր ատեն գինի. աս գինեմոլն ալ ուրկէ ելաւ։

ԹԱ. Գաւաթ առնելու չմոռնա՛ք, կուժ մ'ալ։

ԹՈՎ. Աղէկ, աղէկ. (*Կ'երթան*)։

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԹԱՓԱՌՆԻՍՈՍ. ՍՕՓԻ.

ՍՓԻ. (*Շշնդալով*) Խելքդ սիրեմ։

ԹԱ. Ակռադ սիրեմ։

ՍՓԻ. Ի՞նչ վարպետութիւն բանեցնելու է որ կարենանք այս գիշեր պարահանդէս երթալ. զինքը պառկեցնել անհնարին է. քովէս բաժնուիլ չուզեր։

ԹԱ. Գինի կը խմէ.

ՍՓԻ. Կերակուրի ատեն միայն գաւաթ մը...

ԹԱ. Երթէ ստիպելու ըլլամ...

ՍՓԻ. Փորձէ... Կրսեն թէ այս գիշեր շատ բազմութիւն պիտի ըլլայ պարահանդէսի մէջ. ուր էր թէ մենք ալ կարող ըլլայինք այն բազմութեան մասնակցիլ, հագուստներս պատրաստած եմ։

ԹԱ. Հապա ինձի համար, ատամնաբոյժի մը շատ պատիւ չբերեր որ պարահանդէսի մէջ պարէ, ցատկրատէ, պէտք է որ ես ալ ծպտեալ երթամ, որպէս զի ուզածիս պէս կարենամ զուարճանալ։

ՍՓԻ. Իմ մէկ շրջազգեստս կուտամ, կը հագնիս։

ԹԱ. Ինչո՞ւ չէ։

ՍՓԻ. Հիմա առաջին գործերնիս պիտի ըլլայ, Պարոն Թովմասը վարպետութեամբ մը գինովցնել։

ԹԱ. Այդ գործը ինձի թող։

ՍՓԻ. Ինչո՞ւ այսչափ ուշացար։

ԹԱ. Տունը կնոջս հետ ծեծկուեցայ. չէր ուզեր զիս թողուլ, ես ալ պառկեցուցի զինքը, ոտները կապեցի, տնէն դուրս ելայ. կըրնաք գուշակել որ ձեր սիրոյն համար ըրի ասոնք... Ա՛հ Սօֆի, շատ կը սիրեմ զքեզ, գիշերուան հագուստս աւելի կը սիրեմ, ինչ օգուտ որ դուն չես ճանչեր իմ արժէքս։

ՍՓԻ. Ես չեմ ճանչեր, կը սխալիք Պարոն Թափառնիկոս, հոգոյս պէս կը սիրեմ զքեզ. (*Ցատկոտելով*) պարահանդէսի մէջ...

ՏԵՍԻԼ Դ.

Նոյնք և Թովմաս շիշ մը, կոնք մը և գաւաթներ բերելով.

ԹՈՎ. Ա՛ս ինչ պիտի ըլլայ. տիկինը կը պարէ։

ԹԱ. Ես հրամայեցի որ քիչ մը ցատկըռտէ, որպէս զի... այսինքն... ըստորումս... որովհետև... իբր թէ... արիւնը տաքնալ և ցաւը... պաղի։

ԹՈՎ. Կարծեցի որ ցաւէն խելքը փախուց... ցատկոտէ, տիկին, ցատկոտէ, որովհետև բժիշկը այնպէս կը պատուիրէ։

ՍՓԻ. Յոգնեցայ։

ԹԱ. Բա՛ւ է, ալ մի ցատկեր, որ վերջն ալ պիտի ցատկռտես (*Մեկուսի*) պարահանդէսի մէջ։

ԹՈՎ. Ա՛հա գինին, բաժակը և կոնքը բերի։

ԹԱ. Տուէք... տիկինին պիտի տամ որ բերանը լուայ (*Լեցնելով*) Բերաննիդ լուացէք տիկին... այսինքն ակռաներդ։

ԹՈՎ. Գինի կը հրամմէք։

ԹԱ. Թէ որ հրամանքնիդ ալ խմէք չեմ մերժեր։ Բժիշկները ընդհանրապէս գինին կը սիրեն, ինչպէս որ գեղջուկները սխտորը. չեմ խմեր ըսելու ալ ըլլամ, անհաւատալի պիտի թուի ձեզի, բայց աւելի ախորժակով կը տնկեմ երբ ընկեր մը ունենամ դիմացս, մանաւանդ թէ ձեզի պէս մտերիմ բարեկամ մը։

ԹՈՎ. (*Լեցնելով*) Տնկեցէք ուրեմն։

ԹԱ. Շնորհակալ եմ... կենդանութիւն։

ԹՈՎ. Անուշ անմահութիւն։

ԹԱ. (*Լեցնելով*) Հրամմեցէք բարեկամ։

ԹՈՎ. (*Առնելով*) Կենդանութիւն։

ԹԱ. Անուշ ըլլայ (*Առ Սօֆի*). Ցաւդ ինչպէս է տիկին։

ՍՓԻ. Հարիւրին տասը պակաս։

ԹԱ. Հանել է որ գինին օգտեց. ա՛ռ քիչ մ'ալ լուա ակռաներդ (*Հեգնելով*) որպէս զի աս անտանելի ցաւէն խալըսիք,(*Սօֆի կ'առնէ կը լուայ*) Ուրկէ բերել կուտաք այս գինին, Պարոն Թովմաս։

ԹՈՎ. Ադրիանուպօլսէն, թէպէտև գինեմոլ մէկը չեմ, բայց կուզեմ որ խմելիքս ըլլայ ընտիր գինի։

ԹԱ. Պատուական գինի... ազնիւ գինի... աղուոր գինի... ափսոս որ ես ասանկ գինի չըկրցի ձեռք բերել... կ'ափսոսամ։

ԹՈՎ. Խմեցէք Պարոն, կաղաչեմ մի՛ քաշուիք։

ԹԱ. Եթէ ընդունիք ինձի հետ նետելու, այն ատեն կը խմեմ (*Հեգնելով*) հրամմեցէք։

ԹՈՎ. Ի կենդանութիւն մեր տիկնոջ։

ԹԱ. Անուշ հրամմեցիք. (*Հեգնելով*) Ի կենդանութիւն ամենուն. (*Կը խմէ*) Տիկին ինչպէս էք։

ՍՓԻ. Հարիւրին քսան։

ԹՈՎ. Ըսել է որ ցաւն սկսաւ պակսիլ, օրհնեալ ըլլաս, Պարոն Թափառնիկոս, որ այս գիշեր մեզի հանգստութիւն պարգևեցիր, անդադար քալեն այն ոտքը, որ գքեզ մեր տունը բերին. վերջապէս ինչ որ ըսեմ քեզի համար քիչ է, թէ որ աս գիշեր գալու չըլլայիր մինչև առտու բուի պէս պիտի սպասէինք. մեծապէս շնորհակալ ենք քենէ, Պարոն Թափառնիկոս. հրամմեցէք։

ԹԱ. (*Կը խմէ*) Որովհետև գինին մարդու ոյժ ու զօրութիւն կը տայ, ծերերու համար ալ առողջարար ըմպելիք մը կրնայ սեպուիլ. ես ձեր տեղն ըլլայի երկու երեք տակառ աւելի բերել կը տայի այս գինիէն։

ՍՓԻ. Արդէն բաւական ունիմք։

ԹԱ. Ուրախ լեր Պարոն Թովմաս, տիկինն ալ մեր խօսակցութեան մասնակից եղաւ. օն ուրեմն խմենք, կը յուսամ որ այս եղանակաւ ցաւն բոլորովին պիտի անցնի։

ԹՈՎ. Ինձի համար բաւ է բաւ... ձեր խօսքն ալ չեմ կրնար կոտրել, կընդունիմ. կենդանութիւն։

ԹԱ. Անուշ։

ԹՈՎ. (*Քիչ մը գինովցած*) ընտիր գինի... ա՛ռ տիկին բերանդ լուա... ինչպէս ես։

ՍՓԻ. Փառք Աստուծոյ, հանգիստ եմ, Հարիւրին երեսուն (*Մեկուսի*) Գինովութեան սանդուղքին առաջին աստիճանին ոտքը կոխեց։

ԹՈՎ. Դուք չէք խմեր... զիս մինակ թողուլ ամօթ... ամօթ։

ԹԱ. Շնորհակալ եմ (*Կը խմէ*)։

ԹՈՎ. (*Աւելի գինովցած*) Ընտիր գինի... և ինչպէս ալ շուտով ցաւն անցուց... (*Կը խմէ*) Առողջութիւն, տիկին... ցաւդ ինչպէս է։

ՍՓԻ. Հարիւրին քառասուն։

ԹՈՎ. Աղէկ գինի... երկու գործ կը տեսնէ, առաջին որ տիկինին ցաւն անցուց, երկրորդը իմ սիրտս կը նորոգէ... կարծեմ փակագիծի մէջը առնուած, (*Հեգնելով*) Գինի (*Կ'երգէ*)։

Ով դու գինի կենսատու
Որ ոյժ կուտաս ծերերու,
Կրնամ ժերժել ես զքեզ
Մինչդեռ կինս դու բուժես.
Բոլոր աշխարհ քեզ կը պաշտէ, գինի։
Քանզի ծերերը կընես պատանի։

Օն ուրեմն խմենք զուարճանանք... Տիկին դուն ալ լուա... բերանդ (*Կը խմէ*) ցաւն ինչպէս է։

ՍՓԻ. Հարիւրին յիսուն (*Մեկուսի*) Ուշ պիտի մնանք։

ԹՈՎ. Ամէն բաժկին տասը կը պակսի ցաւը...

ԹԱ. Այո՛, ես ալ ան կը դիտեմ։

ԹՈՎ. Ինձի այնպէս կուգայ որ ցաւկըրտելն ալ աղէկ եկաւ, հրաման տուէք քիչ մ'ալ ցաւկուտէ։

ԹԱ. Թող ցաւկուտէ։

ԹՈՎ. Ես ալ փափաք ունիմ, եկ տիկին պարենք (*Կ'ելնէ, կ'իյնայ*) Ոհ գլուխս դարձաւ։

ԹԱ. Անկողինդ պառկէ, Պարոն Թովմաս։

ԹՈՎ. Լեցո՛ւր, լեցո՛ւր (*Կը խմէ*) Ինչ անուշ... (*Կ'երգէ*)։

Ոլքան աղդու է այս գինի
Ինչպէս ալ շուտ կը բուժէ,
Ամէն բաժկին ցաւն կը պակսի
Մեր տիկինն ալ չատ հանգիստ է։
Բոլոր աշխարհ քեզ կը պաշտէ, գինի
Քանզի ծերերը կընես պատանի։

Տիկինը հարիւրին յիսուն աղէկ է... անդին կը մնայ յիսուն... բան մը չէ... լեցուր խմենք հիմա ի յիշատակ Նոյ նահապետի, որ այգի տնկելով գինովներու պարագլուխ հանդիսացաւ. լեցո՛ւր խմենք. իր անունը անմահացնելու համար անդադար տնկենք։

ԹԱ. (*Գինովցած*) Ժամանակ չկորսնցնենք (*Կը խմէ*)։

ԹՈՎ. (*Յուզելով*) Զարմանալի են քու հրամաններդ ով գինի (*Կ'երգէ*)։

Գինի, գինի, դու վարդերես,
Բանաստեղծից կը հրամայես.
Ծիրեւուն սիրտ կը նորոգես,
Դերասանաց վարպետն դուն չես։
Եւ ով կրնայ քեզ մերժել, ով գինի
Մինչդեռ ծերերը կընես պատանի (Կը խմէ)։

ՍՓԻ. Ես ալ ձեռքովս մէյմէկ հատ հրամցնեմ որ ամուսինս սանդուղքին վերի աստիճանը ելնէ, առէք սիրելի ամուսինս։

ԹՈՎ. Ձեռքդ սիրեմ, տո՛ւր (*Կը խմէ, կ'սկսի աթոռին վրայ քնանալ*)։

ՍՓԻ. Հրամմեցէք, Պ. Թափառնիկոս։

ԹԱ. Շնորհակալ եմ (*Կը խմէ*) Է՛հ, ընկեր, մի՛ քնանար։

ԹՈՎ. Ե՞ս... ես... չեմ քնանար։

ԹԱ. (*Գինով*) Մի՛ քնանար, (*Բաժակ ի ձեռին կ'երգէ*)։

Ուրախութիւն պարգեւող
Տխրութիւնը փարատող
Բժիշկ բոլոր յաւերու
Դու չես գինի կենսատու։ (Կը խմէ)։

ՍՓԻ. Զինքը անկողնոյն մէջ պարկեցուր, ես ալ երթամ հագուստները բերելու որ երթանք. (*Կերթայ*)։

ԹԱ. Պարոն Թոմաս... ըշշշ... Թոմաս, է՛հ ելբայը, ընկեր, ել պառկէ։

ԹՈՎ. (*Քնոյ մէջէն*) Ի՞նչ կայ։

ԹԱ. Անկողինդ մտիր։

ԹՈՎ. (*Արթննալով*) Ձեռքէս բռնէ... չեմ կրնար ելնել... ոտներս կը ցաւին։

ԹԱ. Մի՛ վախնար ես հոս եմ, ձեռքէդ կը բռնեմ, քալէ (*Երկուսն ալ գլտորելով աթոռի քով կիյնան*)։

ԹՈՎ. Աթոռը... աթոռը...

ԹԱ. (*Պառկած տեղէն*) Աթոռը վերուցիր։

ԹՈՎ. Ես... որ... ինքզինքս... չեմ... կրնար վերցնել... աթոռը... պիտի վերցնեմ էօ... էօ... (*Փսխել ջանալով*)։

ԹԱ. (*Պառկած*) Մեզի ասանկ գեղանի վրայ պառկեցնող, դուն չե՛ս գինի կենսատու։ Պ. Թոմաս։

ԹՈՎ. (*Պառկած*) Ի՞նչ է...

ԹԱ. Ինչպէս էք... հանգի՞ստ էք։

ԹՈՎ. (*Ելնել ջանալով*) Չես օգներ ինձի, քարեկամ։

ԹԱ. (*Դամաց կամաց ելնելով*) Ես հոս եմ, անհոգ եղիր, եկուր անկողինդ պառկեցնեմ քեզի (*Թովմասին ձեռքէն կը բռնէ ու քալեն. երկուքը մէկէն կիյնան*) Է՛հ ինչու կը պառկիս բարեկամ։

ԹՈՎ. Ոսկորներս կը ցաւին... ով դու գինի կենսատու. ծերերը կընես պատանի։

ԹԱ. Ծերերը կընես անդամալոյծ... Թրա թա թա թրա թա թա թի թա թա (*Կամաց կամաց կ'ելնէ*) Ե՛լ (*Կը բռնէ Թովմասին ձեռքէն*) Կամաց կամաց քալենք։ (*Գլտորելով*) Աւ կողմէն (*Գլտորելով*) ան կողմէն (*Ինկալով*) մէջտեղէն... (*Թափառնիկոս անանկ ուժով մը կը հրէ Թովմասը որ զանիկայ անկողնոյ մէջ կը ձգէ, ինքն ալ կոնակի վրայ կիյնայ*) Ո՛հ...

ԹՈՎ. Ես եկայ։

ԹԱ. (*Ելնելով*) Պառկէ վրադ ծածկեմ... ապրիս... Հա... ասանկ քնացիր... ես ալ գինի մը խմեմ, Թրա թի թա թա։

ՏԵՍԻԼԵ·

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ, ՍՈՓԻ, ԹՈՎՄԱՍ *ի քուն.*

ՍՓԻ. (*Շրջազգեստ մը ու գլխարկ մը բերելով*) Հագուստներդ բերի... պատրաստուէ, աս ինչ է, դո՛ւն ալ գինովցար։

ԹԱ. Ե՞ս... Ես... դուն... դուն գինով, պարահանդէս, Հա Հա Հա. Կնկան հագուստով, ծաղրելի բան, Հա Հա Հա։

ՍՓԻ. Խելքդ գլուխդ ժողվէ, տես թէ որու տունն ես... շիտակ քալէ։

ԹԱ. Ես ծո՛ւռ կը քալեմ, (*Քայլ առ քայլ*) տես մէկ... երկու... երեք... (*Կ'ինայ կ'ելնէ*) երեք... չորս... (*Կ'ինայ կ'ելնէ*) չորս... Հինգ վեց... (*Կ'ինայ կ'ելնէ*) վեց... եօթն... տեսա՞ր... Համրեցիր, բեր հագնիմ. (*Վրայի հագուստը կը հանէ միշտ ասդին անդին գլորտորելով*) անցո՛ւր գլխէս... անցո՛ւր (*Սօֆի կանցնէ գլխէն շրջազգեստը*) Կոճկէ, կոճկէ, ես գինո՛վ, Հա Հա Հա, գլխարկը բեր... օրիորդ Թափառնիկոս, ես... գինի մը տուր, թի բա բա թի թա թա։

ՍՓԻ. Աս ինչ փորձանքի հանդիպեցայ։

ԹԱ. (*Բարձրաձայն*) Փորձանք։

ՍՓԻ. Մի պօռար ծառան կարթննայ։

ԹԱ. (*Հազալով*) Ես...

ՍՓԻ. Մի՛ հազար ծառան պիտի արթննայ։

ԹԱ. Ես չհազամ, ինչո՞ւ (*Գրպանէն Թաշկինակը հանած ժամանակը երկու նամակ կ'իյնան գրպանէն*) Թաշկինակս. (*Կը հազայ*)։

ՍՓԻ. Մի՛ հազար կըսեմ։

ԹԱ. (*Թաշկինակովը բերանը կը սրբէ*) Երթանք տիկին....

ՍՓԻ. Աս վիճակին մէջ ինչպէս պիտի երթաս պարահանդէս... տունդ գնա պառկէ...

ԹԱ. Տուն երթամ... տուն երթամ, արթնցնեմ ամուսինդ... (*Դէպ ի անկողին երթալ կուզէ*)։

ՍՓԻ. (*Արգիլելով*) Կը պաղատիմ։

ԹԱ. Համբերէ, գաւաթ մ'ալ խմեմ, երթանք, (*Լեցնելով*) Դուն ալ կուզես գինի, սատանայ քեզի... խաբեբայ... երիկդ կը խաբես հէ, պօռամ, (*Բարձրաձայն*) Թովմաս եղբայր, եղբայր Թովմաս։

ԹՈՒ. (*Քնոյ մէջէն*) Ինչ կայ...

ԹԱ. Բան չկայ. ձեռքդ տուր տիկին Սօֆի... ձեռքդ համբուրեմ, եկուր իմ տօտօշիկըս... (*Կոտրտուելով կնկան ձայնով*) լնտոր էք տիկին Սօֆի... շաբաթը քանի անգամ լաթ կը վլաք... Մ'ըմճար տուտու, ընտոր ես քա չըսես... քա վույ... անցած օրը փողոցը տեսայ. քա մէկս որքան աւրուեր է խեղճը, քա չըսես որ երիկը գեշ մարդ է եղեր... շատ պան շիտակը տիժարս կընաց... անանկ լուսնի պէս աղւորիկ կնիկը... կապի'ր դարձեր է, քա վույ... քա վույ... քա վույ...

ՍՓԻ. Տէր ողորմեա, տէր ողորմեա։

ԹԱ. Փեզի հետ մէյմէկ գինի խմենք։

ՍՓԻ. Կ'օգտէ, ալ մի խմեր, աւելի կը գինովնաս... ես գիտէի որ...

ԹԱ. (*Յուզելով*) Ուղիղ ճամբան գտեր է, շիտակ վար կ'երթայ։

ՍՓԻ. Հազար անգամ զղջացի քեզ կանչել տալուս։

ԹԱ. Եթէ այդպէս է...

ՍՓԻ. (*Ի ծունկ իջանելով*) Պիտի իմացուի, վերջը երկուքնիս ալ խայտառակ պիտի ըլլանք, կայնէ գիմակդ դնեմ (*Կը դնէ*) ես ալ ծածկեմ երեսս (*Դիմակը կանցնէ*) Գալէ։

ԹԱ. Թևս մտիր (*Կը նստի*) ժամը քանի է։

ՍՓԻ. Կէս գիշեր է, եւ. (*Դրսէն հազալու ձայն մը կը լսուի*) Կիրակոսը արթնցեր է, մամը մարէ, մամը։

ԹԱ. Բուֆֆ...

ՍՓԻ. Շունչդ կորի։

ԹԱ. Ո՞ւր ես, Սօֆի։

ՍՓԻ. Պապանձէ, քսվգ եմ։

ԹԱ. Ձեռքդ երկնցուր։

ՍՓԻ. Բռնէ։

ԹԱ. (*Բռնելով*) Աս քու ձեռքդ է... հէ. մա քանս բուսաւ, ահ որքան փափուկ... ինչքան փոքր... (*Կը խածնէ*)։

ՍՓԻ. Ուֆֆ, ինչո՞ւ կը խածնես։

ԹԱ. Փափուկ է փափուկ։

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՆՈՑՆՔ և ԿԻՐԱԿՈՍ։

ԿԻՐ. Մոմը մարեր են։

ՍՓԻ. (*Ցած ատ Թափառնիկոս*) Զայն մը հաներ Կիրակոսն է. ետևէս եկուր։

ԹԱ. (*Ցած*) Գամ. (*Միջին դռնէն կելնեն*)։

ԿԻՐ. Աս ինչ աղմուկ էր, արդեօք տիկնին փորձանք մը պատահեցաւ. խեղճը այսօր այնչափ չարչարուեցաւ. բայց լսեցի ձայն մը՝ որ կըսէր, «Ո՞ւր ես Սօֆի» մեռած ըլլալու է, ով Աստուած, ինչպէս կը դողամ, ճրագն ալ մարեր են, սեղանը ո՞ր կողմն է արդեօք.. Հա՛, պզտիկ դուռը գոցուեցաւ... տնէն դուրս կելնեն... տան մէջ գո՞ղ կար... ահա մեծ դուռը կը զարնեն... ճրագը ո՞ւր է... ես ալ իշուպէս քնացեր եմ. թո՛ղ սպասեն քիչ մը... այս գիշեր լաւն մը կը դառնայ, բայց չկրցի իմանալ. (*Դուռը կը զարնեն*) Մինչև որ ճրագը չվառեմ չպիտի բանամ (*Սեղանը քնտռելով*) ահա վեր կելնեն... օգնութիւն, օգնութիւն ... (*Ճրագը կըվառէ*)։

ՏԵՍԻԼ Է.

ԹՈՎՄԱՍ *ի քուն*, ԿԻՐԱԿՈՍ, ՄԱՐԹԱ, ՄԱՐԳԱՐ. ՆԻԿՕ.

ՄՐԹ. (*Ծեծելով Նիկօն*) Թշուառական, առջի գիշերուընէ ի վեր մեզի փողոցէ փողոց պտցուցիր, տունը գիտեմ ըսելով։

ՆԻԿ. Տիկին, գիշեր ատեն։

ՄՐԹ. Լռէ անպիտան. (*Կը հրէ Նիկօն, որնոր կ'իյնայ լապտերը կը կոտրի*)։

ԿԻՐ. Ո՞վ էք դուք և ինչ կուզէք։

ՄՐԹ. Տիկին Սօֆին կուզեմ տեսնել, խօսելիք ունիմ հետը։

ԿԻՐ. Անիկայ որ անհանգիստ է, գիշերը չկրնար ձեզի հետ խօսիլ, խեղճը այսօր ակռայի ցաւէն քիչ մնաց որ պիտի մեռնէր։

ՄՐԹ. ստիպողական գործ մ' է որ զիս գիշեր ատեն փողոցներու վրայ նետեց, ինչ որ ալ ըլլայ կը պարտաւորիք իրեն իմաց տալ որ գայ... անկողնոյ մէջ քնացողը ո՞վ է։

ԿԻՐ. Տիկինին ամուսինն է։

ՄՐԹ. Աւելի աղէկ. ամէնքնիդ ալ դուրս ելէք. իրեն հետ առանձին մնալ կուզեմ։

ԿԻՐ. Բայց Պարոն...

ՄՐԹ. Պարոնը ինչ է. մի վախնար տէրդ չեմ ուտեր. դուրս ելէք կըսեմ։

ԿԻՐ. Բայց...

ՄՐԳ. Առանձին թողուենք զիրենք... (*Կեր. Թան*)։

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՄԱՐԹԱ, ԹՈՎՄԱՍ *ի քուն.*

ՄՐԹ. (*Անկողնին մօտենալով*) Պարոն... ըհըհ... Պարոն... մեռելի պէս կը քնանայ... արթնցիր։

ԹՈՎ. Էօ... էօ...

ՄՐԹ. Սուրբ Աստուածածին... բերանը գինիի տակառ կը հոտի. (*Հրելով*) Է՛հ... որ թրընցիր...

ԹՈՎ. Էօ... էօ...

ՄՐԹ. Աչքերդ բաց։

ԹՈՎ. (*Քնոյ մէջէն*) Դո՞ւն ես Սօֆի։

ՄՐԹ. Ես եմ, Սօֆի, արթնցիր։

ԹՈՎ. Կը ցատկռտե՞ս։

ՄՐԹ. Ցատկռտելն ինչ պիտի ըլլայ... այո՛, կը ցատկռտեմ։

ԹՈՎ. Ցաւդ քենչպէս եղաւ։

ՄՐԹ. Ցաւ... ցաւ... աղեկ է։

ԹՈՎ. Հարիւրին քանի՞։

ՄՐԹ. Ա՛ս ինչ հարցումներ են... երկու հարիւր, Պարոն, երկու հարիւր։

ԹՈՎ. Գինի, գինի, ուժ կուտաս ծերերու... կրնամ ատել ես զքեզ...

ՄՐԹ. Արթնցիր, Պարոն, արթնցիր։

ԹՈՎ. Թափառնիկոսը գնա՞ց։

ՄՐԹ. Հիմա գործը սուզուեցաւ. (*Բարձրաձայն*) Պարոն, պիտի արթննա՞ս։

ԹՈՎ. (*Անկողնոյ մէջ նստելով*) Ի՞նչ է, ինչ կուզես, Սօֆի։

ՄՐԹ. Սրբէ աչքդ, տե՛ս թէ ո՞վ է դիմացինդ։

ԹՈՎ. Դու ո՞վ ես։

ՄՐԹ. Ով ըլլալս հիմա կ՚իմանաք. դուն իբրև մարդ կը պատիս աշխարհի վրայ։

ԹՈՎ. Ինչ ըսել կուզես։

ՄՐԹ. Ըսել կուզեմ թէ՝ պատիւդ չէս պահեր, ասանկ...

ԹՈՎ. Ինչ կըլլայ եղեր, ամէն մարդ գինով կըլլայ. տասը տարին անգամ մը գինով ըլլալովս անպատիւներու կարգը կը դասես զիս։

ՄՐԹ. Թէ որ ես դուն ըլլայի, աւելի մեռնիլ պիտի փափաքէի քան թէ ապրիլ։

ԹՈՎ. Ատամնաբոյժը հոս է՞... ինձի ալ

ստիպեց որ խմեմ, թէ որ դուն ես ըլլայիր, չպիտի խմէիր։

ՄՐԹ. Առանց կարմրելու դու կը շարունակես այդ խօսքերը. ափսոս Պարոն. յիրաւի քեզ ճանչնալու պատիւն չունիմ, բայց կափսոսամ, կը խղճամ վրադ։

ԹՈՎ. Ուրիշ անգամուն չպիտի խմեմ։

ՄՐԹ. Քու կինդ կը մատնէ քեզ և դուն չես իմանար. քու կինդ ուրիշ մէկը կը սիրէ. քու կինդ ըզքեզ իշու տեղ դրած է. հասկը ցո՛ր, քու կինդ ան տեսակ կնիկներէն է, որոնց պատմութիւնները շատ են. ականջներդ բաց, թէ որ ուզես մէկ հատը պատմեմ։

ԹՈՎ. Ինչեր կը լսեմ... սուտ են ըսածներդ. պատմէ տեսնեմ։

ՄՐԹ. Կնկան մէկը առաւօտուն կանուխ ելած շուկան գացած ժամանակը, բարեկամուհիներէն մէկուն կը հանդիպի, որն որ կը հարցնէ թէ ո՞ւր կերթայ. կնիկը պատասխան կուտայ թէ էշ մը ծախու առնելու կերթայ, որպէս զի տունը փատ ածուխ կրէ. խելքդ սիրեմ, կըսէ բարեկամուհին աճապարանօք, փոխանակ էշ ծախու առնելու, էրիկ մը առ՝ փատ ալ կը բերէ ածուխ ալ. ես անանկ ըրի՝ հիմա շատ հանգիստ եմ ըսելով բարեկամուհին կը հեռանայ և կնիկը տունը կը դառնայ. ու երեք ամսէն կը կարգուի, իր բարեկամուհւոյն խրատին անսալով։ Ա՛հա Պարոն, քու կինդ ալ աս տեսակէն է։ Քեզի խարդախութեամբ գինովցուցեր է, և ինքը հիմա կզբօսնու։

ԹՈՎ. Ակռան կը ցաւէր. և քու ըսածներդ հիմնովին զրպարտութիւն են, ատամնաբոյժը հոս էր։

ՏԵՍԻԼ Թ.

ՆՈՑՆԵՔ, ՄԱՐԳԱՐ, ԿԻՐԱԿՈՍ, ՆԻԿՕ.

ՄՐԹ. Ա՛հա նոյն իսկ ատամնաբոյժը կը սիրէ։

ԹՈՎ. (*Բարկութեամբ*) Ատամնաբոյժը կը սիրէ՛ կըսէք. բոլորովին անհիմն խօսք. թէ որ մէկն ըսելու ըլլար որ ես ատամնաբոյժի կինը կը սիրեմ. քու ըսածէդ աւելի հաւանական էր։

ՄՐԹ. Պարոն, գիտէք թէ, առանց ստուգելու կնկան մը պատիւն արատելը ինչ է։

ԹՈՎ. Ես ինքն ես, եկեղեցական եղած ժամանակս հետը սիրահարութիւն կընէի. անունն ալ Մարթա էր, նախանձոտ բնաւորութիւն մը ունէր...

ՄՐԹ. (*Մեկուսի*) Ո՛վ Աստուած իմ, ինչ կը լսեմ։

ՄՐԳ. (*Ցած առ Մարթա*) Տիկին, պատուբդ պահելու չաշխատիս։

ԹՈՎ. Ինչու լռեցիր, Պարոն։

ՄՐԹ. Վասն զի յանիրաւի կը զրպարտէք։

ԹՈՎ. Ես, յանիրաւի՛, աղէկ կը ճանչեմ այն Մարթան, իր երեսը համբոյրներու արժ մ'էր, որուն վրայ եթէ համրելու ըլլամ, հազարի չափ սերմանած եմ։ Դուք չէք ճանչեր զանիկայ. գէմքէն պարկեշտ կնիկ մը կերևի։ Իրեն հետ շատ մը սիրահարական նամակներ առած տուած եմ։

ՄՐԹ. (*Մեկուսի*) Ով կրնայ ըլլալ։

ՄՐԳ. (*Ցած առ Մարթա*) Տիկին, որո՞ւ է ըսածը։

ՄՐԹ. (*Ցած առ Մարգար*) Սուտ է, սուա։

ԹՈՎ. Կիրակոս, գնա՛ նայէ տիկինը միւս սենեակն է. (*Կիրակոս կ'երթայ*) Չէք խօսիր, կարծեմ ըրած ամբաստանութիւններուդ համար զղջացար. իմ կինս պարսաւել, ո՛վ գիտէ խեղճը, միւս սենեակին մէջ կը քնանայ թէ արթուն է։

ՄՐԳ. (*Գետնէն նամակները առնելով վրան կը կարդայ*) Այս նամակը հոս ինչ գործ ունի։

ԹՈՎ. Գրպանէս ինկած ըլլալու են... հասցէն կարդա տեսնենք։

ՄՐԳ. Չէ Պարոն, Թափառնիկոսի գրպանէն ինկած ըլլալու է, հասցէն անոր համար է։

ՄՐԹ. Կարդա տեսնենք պարունակութիւնը։

ՄՐԳ. Թերևս գաղտնիք մը ըլլայ։

ՄՐԹ. Կարդա՛։

ՄՐԳ. (*Կը կարդայ*).

«Պատիւ ունիմ ներկայիս քեզի իմացնելու որ, այս պիշեր մեր տունը գաս, Պարոն Թովմասը խաբենք։

ԹՈՎ. Պարոն Թովմասը խաբե՞նք, շարունակէ...

ՄՐԳ. (*Կարդալով*).

«Ու պարահանդէս երթանք. շատ բազմութիւն պիտի ըլլայ հոն. կաղաչեմ մուշանար, շատ կը սիրեմ զրեղ. գալուդ պէս գնդասեղով մարմինէդ արիւն պիտի հանեմ։

ՍՕՓԻ.

ԿԻՐ. (*Մտնելով*) Տիկինը չկրցի գտնալ։

ՄՐԹ. Ձշմարիտ են ըսածներս թէ զըրպարտութիւն։

ԹՈՎ. Ինչ կը լսեմ։

ՄՐԳ. (*Միւս նամակին հասցէն կարդալով*)։ Առ օրիորդ Երանհակ Թափառնիկոսեանց։»

Ասիկա կարգալու ազատութիւն ունիմ. (Ցամաքը կը քանայ կը կարդայ)։

«Այս օրուան դէպքը դիս բոլորովին վրհատեցուց, այնպէս որ ասկէ վերջը ձեր տանը մէջ ոտք չեմ կրնար կոխել, պատմութիւնը երկար է, առանձին դտնուած ժամանակնիս կը պատմեմ քեզի... հօրդ ատամնաբուժութիւնը։ Ուրիշ տեղ մը որոշենք տեսնուելու համար, քեզի համար հալ ու մաշ կըլլամ, շատ կը սիրեմ զքեզ. լեզուովս չեմ կրնար բացատրել, ուր մնայ թէ գրչով, նամակիս պատասխանը գրելու որ ըլլաս, տեղ մը իմացուր ինձի որ հոն երթամ։

Հասցէն այսպէս ըլլայ.

Ընդ Ց. Դ. Կ. Լևոն Միրահարեաններու փողոց, թիւ 20.

Տարփածուդ

ԼԵՒՈՆ

Ա՛ս ինչ պիտի ըլլայ։

ՄՐԹ. Աղջիկն ալ գլուխ վերուցեր է։

ՄՐԳ. Լևոնը կը սիրէ։

ԹՈՎ. Թափառնիկոսը կը սիրէ... և հիմա պարահանդէս են... ես անձամբ պիտի երթամ զբերնք գտնելու ու բանտարկելու։ Ներեցէք, Պարոն, անդիտաբար կարելի է որ ձեզ վըշտացուցի. ամէն բանի տեղեկացայ... հիմա բոլոր պարահանդէսներու պիտի մտնեմ, ուր որ գտնեմ, խայտառակեմ պիտի զբերնք, բայց այս հագուստով պիտի ճանչնան զիս, կերպարանք փոխեմ... Կիրակոս վարի յարկը խուցին մէջ հին պատռտած վարտիք մը կայ, առբեր. տասը տարիէ ի վեր է հոն կախուած մնացեր է. (Կիրակոս կ'երթայ). վրաս ալ հին հագուստ մը առնեմ. թշուառականը այս հասակիս մէջ ինձի թշնամութիւն ընէ։

ՄՐԹ. Ես ալ պիտի ընկերանամ ձեզի։

ԹՈՎ. Շատ աղէկ Պ. դիմակ ալ պէտք է. երթամ երկու երեք հատ դիմակ բերեմ. և երթանք (Կ'երթայ)։

ՏԵՍԻԼ Ժ.

ՄԱՐԹԱ, ՄԱՐԳԱՐ, ՆԻԿՕ.

ՄՐԳ. Տիկին ձեր աղջիկը, բացակայութեանը միջոցին, իրեն սիրեկան մը գտած է. շատ ուրախ եմ որ չկարգուած իմացայ, ուստի այս վայրկենէ տուած նշանս ետ կ'առնեմ։

ՄՐԹ. Իրաւացի են քու խօսքերդ Պ. Մարգար, բայց դուն ուշիմ ու հանճարեղ պատանի մ'ես, կրնաս դիւրութեամբ գուշակել որ

աղջիկ մը շատ անգամ նոր հագուստներու կը խաբուի։ Այս Լևոնը որ Փարիզէն նոր դարձած է, ամէն օր նոր նոր հագուստներ կը հագնի, աղջիկս ալ... ինչ ընէ խեղճը...

ՄՐԳ. Որովհետև ձեր դուստրը Լևոնի կամ իր հագուստներուն սիրահարեալ է. սկեպք է որ հետը կարգուի, ես նորասէր չեմ, մանաւանդ թէ հնասէր եմ, հին լաթերով կը պտտիմ։

ՄՐԹ. Ինչպէս կրնայ ըլլալ որ Լևոնի հետ ամուսնանայ, քանի որ ձեզի հետ նշանուած է։

ՄՐԳ. Է՛հ, ինչ կըլլայ նշանած ըլլալովը, կարծես թէ նշանը կարող է երկու իրարմէ պաղ սրտեր տաքցնել. և մինէ պսակը կրնայ երկու գլուխ մէկմէկու դպցնել, երբ անոնք իրարու դպած ատեննին բուռն զօրութեամբ կը մղուին. Տիկին, աղջիկները մէյմէկ մագնիս են որ մէկ ծայրէն կը քաշեն միւսէն կը վանեն, երիտասարդներն ալ ասեղ. ասեղին մէկ ծայրը կը մօտեցնեն մագնիսին, տեսար որ քաշեց, կը քաշէ յաւիտեան. իսկ թէ որ վանէ միշտ կը վանէ. մենք ալ, ինչպէս որ կերևի, վանիչ կողմն հանդիպած ենք։ Ինչ֊ըն֊ ի զուր աշխատիլ որ սիրուիմ։

ՄՐԹ. Առաջին անգամին համար, ամէն յանցանք ներելի են։

ՄՐԳ. Տիկին, ձեր աղջիկը, ամէն օր կը գործէ եղեր այս յանցանքը. այսօր իր քովը գտնուեցայ, խօսիլ ուզեցի հետը. անկարելի չէ թէ միայն խօսքերուս ականջ չէր կախեր, այլ նաև կարծես թէ երեսս տեսնել չէր ուզում։

ՏԵՍԻԼ ԺԱ.

ՆՈՑՆԲ, ԹՈՎՄԱՍ *պատռտած գգեստով.*

ԹՈՎ. Առէք դիմակնիդ, և սա նամակը տուէք որ գրպանս դնեմ, *(Կիրակոս կուտայ)* դէմքս ալ գոցեմ։

ՄՐԹ. *(Մեկուսի)* Պէտք էր որ յայտնէի զինքս սա մարդուն *(Դիմակով կը ծածկէ երեսը)*։

ԹՈՎ. *(Առ Նիկօ)* Առ քեզի, արջու դէմք մը։

ՆԻԿ. Տուէք, տուէք, *(Դիմակը կը դնէ)*։

ԹՈՎ. Սա նամակը պահեմ. *(Ձէ կողմի գրպանը կը դնէ, միւս ձեռքովն ալ ձախ կողմի գրպանը խառնելով նամակ մը կը հանէ)*. Աս ինչ է, քսան տարուան նամակ մը ըլլալու է. գրերը չեն կարդացուիր, ան ալ թող հոս մտնէ *(Ձախ գրպանը կը դնէ)*։

ՄՐԳ. Մնաք բարեաւ *(Կերթայ)*։

ԹՈՎ. Ո՛ւր կերթաք։

ՆԻԿ. Պարահանդէսի մէջ ամէնն ալ պիտի վախցնեմ. ես ալ ասանկ առիթի մը կ'ըսպասէի. ոչ ոք կը վախնայ ինձմէ. վասն զի աղքատ եմ. հարուստները հարստութեան դիմակով կը վախցնեն աղքատներն ալ առջի դիմակով թող վախցնեն հարուստները. երթանք։

ԹՈՎ. Օն ուրեմն։

ՆԻԿ. Որ ծակն ալ մտած ըլլան պիտի հանեմ սա գարշելիները։

ԱԲԱԲՈՒԱՅ Գ.

ՏԵՍԻԼ Ա.

Պարահանդէս. Մէկ կողմ նստած երեք հոգի թուղթ կը խաղան, անոնց քով չորս հոգի գինի կը խմեն դիմակաւորներ աթոռներուն վրայ նստած։ Վարագոյրը բացուելուն պէս երաժշտութիւն.

(Գինի խմողները կ'երգեն).

Խմենք ընկերք, տնկենք պարտէնք
Տառապանք յաւ մէկդի նետենք,
Խնդանք, դի այս պարահանդէս
Ուրախութեանց է աստարէզ։
Վայրկեանի մը երջանկութիւն՝
Կը վարատէ վիշտ տրտմութիւն,
Այսպէս ըսած են մեր նախնիք,
Որք անցուցին կեանք երջանիկ։

Ա. Մանչուկ գինի բեր.

Բ. Օղի ալ բեր.

Գ. Սուրճ մը բեր։

Ա. Մեր բարեկամը միշտ սուրճ կը խմէ, առաւօտուն կելնէ սուրճ, գիշերը կը պառկի սուրճ, ցերեկը սուրճ. ինչո՞ւ օղի չէք խմեր. սուրճը կնիկներուն առաջին ըմպելիքն է։

Գ. Իրաւունք ունիք։

Ա. Էհ բարեկամ, զգայուն սրտերու գիտէք ինչպէս կազդէ այս օղին, ուրախ սրտերուն առջև դրախտ կը բանայ, տխուրներուն ալ դիմացը դժոխքը կը հանէ. բայց ի սոնցմէ մարդուս օգտակար է, ինձի համար քնարին թելերէն աւելի հաճելի է օղիի գաւաթները, առաւօտուն կը խմեմ որպէս զի սիրտս ոգի առնու, ցերեկը նախաճաշիկէն առաջ կը խմեմ որ ախորժակս բացուի, նախաճաշիկէն վերջն ալ կը խմեմ մարսողութեան կ'օգնէ, իրիկուն ըլլալուն պէս կը խմեմ, պառկելու ատենս ալ կը խմեմ, շուտ կը քնացնէ։ Տեսակ մը հարուստներէն չեմ որ ունեցած ստակովնին տուները կը շինեն, պարտէզներ ծախու կառնեն, որոնց ամէնն ալ աշխարհի վերայ պիտի մնան, ես ունեցած ստակովս օղի կառնեմ ու կը խմեմ, աշխարհի վրայ բան մը չեմ ձգեր, ինչ որ ունիմ ամէնքն ալ մէկտեղ գերեզմանն պիտի տանիմ. գերեզմանին բերանը մեծ է ամէնն ալ մէջը կառնէ։ Մանչուկ գաւաթները լեցուր (*Մանչուկը կը լեցնէ*) Խմենք կենդանութիւն (*Կը խմէ*)։

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՄԸ. Բարև Պարոն։

Ա. Բարի եկար, օրիորդ, նստեցէք։

ԴԻՄ. (*Նստելով*) Մեզ խաբեցիը այնպէս

չէ՞. առջի գիշերը թատրոնէն ելած ժամանակդ խօսքդ տուած էիր որ զիս պիտի գլուխայիր։

Ա. Ներեցէք, ուրիշ անգամուն չեմ խաբեր. ինչ կը հրամմէք... ինչ կը խմէք... ինչ կուզէք։

ԴԻՄ. Ձեզ կուզէի. մինչև առտու սպասեցինք մօրս հետ։

Ա. Ինչ կը խմէք։

ԴԻՄ. Օղի։

Ա. Կեցցես օրիորդ (*Լեցնելով*) Հրամմեցէք։

ԴԻՄ. Շնորհակալ եմ (*Կը խմէ*)։

Ա. Կուզէք ինձի հետ պարել։

ԴԻՄ. Իոլորով սրտիւ. (*Կը պարեն*)։

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՆՈՑՆԻՒ, ԼԵՒՈՆ.

ԼԵՒ. (*Ինքնիրեն*) Վաղ առտու կանուխ եկուր, կանուխ գամ, մայրս դարձեալ պիտի սրդողի. վաղ առտու պիտի պօռայ, Լևոն տղաս ո՞ւր կերթաս այսքան կանուխ. ինչ պատասխանելու է... (*Կընստի*) Մանչո՛ւկ, սուրճ մը բեր։ Անպատճառ երթալու է, սէրն է որ

կը կանչէ. սիրոյ հրամանները մօրս հրամանները էրէն առաջ կատարելու եմ։

Ա. Յոգնեցաք, օրիորդ։

ԴԻՄ. Այ՛ ալ՛, նստինք։

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՑՆՔ, ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ, ՍՕՓԻ. *դիմակներով.*

ՍՓԻ. Հիմայ հանգիստ ես քիչ մը. այնպէս չէ՞։

ԹԱ. Այ՛ ալ՛, կերածներս դուրս հանեցի խմածներս ալ մէկտեղ, միայն թէ գլխուցաւ ունիմ... և ոտներս որ... չեն ուզեր քալել, թէ որ Պարոն Թովմասն ալ ինձի պէս եղած է, արթնցած պիտի ըլլայ և մեզ փընտռելու ետևէ է։

ՍՓԻ. Ըհ, մի յուսար. մինչև առտու մեռելի պէս կը քնանայ. այդ կողմէն ապահով եղիր. բայց...

ԹԱ. Ուրեմն մենք մեր գործսման նայինք։ Մանչո՛ւկ, մանչո՛ւկ, անուշեղէն բեր։

ՍՓԻ. Ա՜հ, ճանբան որքան նեղութիւն տուիր ինձի գիտե՞ս. պատէ ի պատ զարնուելով իյնալով ելնելով, վերջն ալ դրան մը առջևն նստար, պատուհանէն մէկն սկսաւ պոռալ ինձի ըսելով թէ. «ընկերդ ինչո՞ւ գինիի տակառէն դուրս հանեցիր.» Ամօթէս կաս կարմիր կտրուեցայ. փառք Աստուծոյ որ դիմակէս յայտնի չեղաւ. մինչև հիմայ ասանկ փորձանքի հանդիպած չէի։

ԹԱ. Վնաս չունի. փառք տուր Աստուծոյ որ ողջ առողջ հոս կը գտնուինք հիմայ։

ՍՓԻ. Հոս կը գտնուինք բայց ես կասկածի մէջ եմ տակաւին, տնէն դուրս ելած ժամանակնիս այնքան պօռացիր որ Կիրակոսը արթնցաւ, ու մեր գտնուած սենեակը եկաւ ... թէ որ ամուսինս արթնցնէ։

ԹԱ. Ամուսինդ ինչո՞ւ պիտի արթնցնէ։

ՍՓԻ. Պարահանդէս պարահանդէս կը պօռայիր բարձր ձայնով. հասկնալով որ պարահանդէս գացինք. պիտի իմանայ մեր խարդախութիւնը և...

ԹԱ. Պիտի կարծէ թէ ես կարգիլէի քեզի պարահանդէս երթալը և քնացած պիտի ըլլայ. մէկդի ըրէ այդ խորհուրդները, մեր զուարճութեանը նայինք. անուշեղէնդ կեր անուշիկս։

ԼԻ. Սա կնիկներէն մէկը պարելու հրաւիրեմ, (*կերթայ Սօֆիին կերկնցնէ ձեռքը, Թափառնիկոս կելնէ, որուն հետ կը պարեն*)։

Ա. Ես ալ սա կնկան հետ պարեմ, (*կ' եր-*

(Թայ Սօֆին կառնէ կը պարեն)։

ԹԱ. *(Պարած ատեն իյնալով)* Ա՜հ, ոտքս ցաւցուցի։

ԼԻԻ. Ներեցէք տիկին ձեզի վար ձգելուս։

ԹԱ. Բան մը չէ, Պարոն... *(Սօֆին փնտռելով)* բայց Սօֆի ուր գացեր է, քնչ... ուրիշի մը հետ կը պարէ... ուրիշի վիզը պըլ՛ լուաճ... ուրիշի մէջքէն բռնած... ուրիշի հետ գլուխ գլխի տ՛ուաճ... ըլլալու բան է. տես, ես որ իրեն համար կը մեռնիմ... ուրիշի հետ կը խաղայ. զիս ի նախանձ կը հրապուրէ... կանայք նախանձորդ են... ես չեմ նախանձիր, բայց ինչո՞ւ ուրիշի հետ կը խաղայ, ասիկայ նախանձել չէ. զինքը հոգալ է։

ՍՓԻ. Ուֆ... յոգնեցայ։

ԹԱ. Կեցցես Սօֆի. զիս կը թողուս և ուրիշի հետ կը պարես։

ՍՓԻ. Այդպէս քաղաքավարութեամբ կը խօսիս, իբր թէ պարելը սիրել ըլլար։

ԹԱ. Ես չեմ ուզեր տեսնել քեզ, ուրիշի ... վիզը պլլուաճ...։ Մանչուկ, մանչուկ, գինի բեր, *(Նայող խաղացողները կակսին կրոտիլ)*։

Ա. Պարոն, հրամայէ, գինիները բերին։

Բ. Կարգը քուկդ է։

Ա. Խաղի մէջ կարգ կըլլա՞յ, կոլսնցնողը

կը վճարէ. ընդհանուր սովորութիւն մ՚է։

Բ. Փարիզի՞ սովորութիւնն է աս։

Ա. Պիտի ստիպես զիս որ...

Բ. Շատախօսութիւն պէտք չէ, *(Դակըսին կռուիլ)*։

Ա. Ինձի շատախօս...

ԹԱ. *(Մօտենալով)* Պարոնայք, մի կռուիք, ամօթ է, Հաւաքեան պատիւն պահելու կը պարտաւորինք ուր որ ալ ըլլանք. աս տեղ պարահանդէս է, ամէն ազգէ մարդ կայ... չէք ամչնար, պարահանդէսը ամէն ազգերու պատուոյն արուեստահանդէսն է.. հաշտուեցէք։

Ա. Դուն մեր գործին մի՛ խառնուիր։

Բ. Դուն գնա սիրուհուդ քովը նստէ, զինքը համոզելու աշխատէ, և ծառայութեան պատիւն պահէ։

Ա. Պարահանդէսի մէջ կրթութիւն տալու ելեր է։

Բ. Դուն քու սիրուհիդ կրթէ։

Ա. Դու քու պատիւդ պաշտպանէ։

ԹԱ. Ես...

Բ. Սիրուհուդ պատիւը պաշտպանէ։

ԹԱ. Ես...

Ա. Տեղդ նստէ դուն...

Բ. Անխելք մարդ։

ԹԱ. Ես որ...

Ա. Անպիտան մարդ։

Բ. Քու կարծիքդ քեզի։

Ա. Դուն ալ սիրուհուդ։

Բ. Անամօթ։

Ա. Սրիկայ... ստակները տուր Պարոն, վերջը գէշի պիտի երթայ։

Թև. Ես ալ ձեզի մարդ կարծեցի։

Ա. Կորի սրիկէ անպիտան մարդ, (*Կը հրէ Թափառնիկոսն, որնոր գլտորելով կ'իյնայ*) Ստակները պիտի տաս։

Բ. Բարեկամ ստակ չունիմ, (*Վազելով պարահանդէսէն կ'ելնեն, Հեւոնն ալ կը մեկնի*)։

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՑՆՔ, ԹՈՎՄԱՍ. ՄԱՐԹԱ. ՆԻԿՕ. *դիմակներով.*

Մրթ. Ահ, դուն Պարոն Մելքիսեդեկեանն ես, չը կրցի ձեզ ճանչել, շատ ծերացած էք։

Թով. Ինչ կըսէք, տիկին, այն ժամանակէ ի վեր, ուր կը սիրէի քեզի, տասը տարի կայ, ձեր դէմքն ալ փոխուեր է, և երիկամարդու կերպարանքին տակ ես ալ ինչպէս կրնայի ձեզ ճանչնալ։

Մրթ. Կ'աղաչեմ չըլլայ որ մեր գաղտնիքը յայտնէք, ինչպէս որ քիչ մը առաջ վեսայիս առջին. մանաւանդ թէ հիմակուան գործերնուս ալ արգելք կըլլայ. էհ ուրեմն, խրկենք Նիկօն որ ասդիս անդին փնտռէ։

Թով. Այո, այնպէս ընենք. սրամիտ տղու մը կը նմանի, բայց զգուշութեամբ վարուելու է. չըլլայ որ մեր հոս գալն իմանալով ի փախուստ աճապարէն Նիկօ, ինձ մտիկ ըրէ. գնա Թափառնիկոսն հարցուր. մի ըսեր որ պիտի ծեծենք. մեկը ակռայի ցաւ ունի անոր համար կուզենք, հրամմէ գայ, այսպիսի համոզական խօսքերով, քովի սենեակներուն մէջը բեր որ, հոն աղուոր մը ծեծենք։

Նիկ. Շատ աղէկ, շատ աղէկ։

Թև. Էհ, ինչո՞ւ լուռ կեցեր ես, խօսէ։

Սգի. Ի՛նչ խօսիմ...

Նիկ. (*Գինի խմողներուն քով երթալով Ա. ին ականջն ի վայր*) Պարոն Թափառնիկոս Ատամնաբոյժն եկա՞ւ հոս, մեկը ակռայի ցաւ ունի պիտի կանչենք որ...

Ա. (*Մեկուսի*) Խաղ մը խաղամ ասոր... (*Ձայնը փոխելով*) Որո՞ւ ակռան կը ցաւի։

Նիկ. Տիկնոջ մը։

Ա. Ձեր փնտռածը ես եմ. բայց հիմայ չեմ կրնար գալ. վասն զի կինս հոս մինակ չեմ կրնար թողուլ (*Քովի աղջիկը ցցունելով*)։

Նիկ. Անիկայ ալ մեկտեղ թող գայ, Պարոն։

Ա. Բայց ես երկու ոսկի կառնեմ, վերջէն քան մը չըսեն։

Բ. Ի՞նչ կայ ընկեր, ուր պիտի երթաք։

Ա. Ոչինչ, մէկը կը կանչէ շուտ պիտի դառնամ։

ՆԻԿ. (*Ցած ատ Ա.*) Հիւանդը պարահանդէսի մէջ է, սա քովի սենեակը. կաղաչեմ Պարոն ատամնաբոյժ, շուտ եղիր երթանք։

Ա. Հիմայ, հիմայ, ահա կուգամ։

ՆԻԿ. (*Թովմասին երթալով*) Գտայ, գտայ, ձայն մի հանեք։

Ա. (*Ինքնիրեն*) Մէկ երկու՝ոսկի առնեմ։

Բ. Ի՞նչ խօսեցաք եղբայր։

Ա. Բան մը չէ։

ԹՈՎ. Ուր են։

ՆԻԿ. (*Մատով ցցունելով*) Ահա քու կինդդ ալ անոր քովը կը նստի։

ԹՈՎ. Ե՛լ Սօֆի երթանք (*Կելնեն*)։

Ա. Ե՛լ օրիորդ երթանք (*Դուրս կելնեն*)։

Բ. Մեր բարեկամը մեզ մինակ թողուց և ուր երթալը չիմացուց։

Գ. Ով գիտէ, սատանայութիւն մը ըլլալու է։

(*Երաժշտութիւնը կսկսի, ամէնքը կը պարեն քանի մի վայրկեան*)։

ՏԵՍԻԼ Ե.

ՆՈՑՆՔ, Ա., ՄԱՐԹԱ, ԹՈՎՄԱՍ, ՆԻԿՕ.

Ա. (*Պօռալով*) Ինչ իրաւամբ կը ծեծէք զիս Պարոն, քթէս բերնէս արիւն հանեցիք։

ԹՈՎ. Սխալեցանք. դուն սխալեցուցիր, մենք բժիշկ կը փնտռենք, (*Թափառնիկոսն ու Սօֆի չեն լսեր պարելու վրայ*)։

Ա. Էհ, Պարոն, մարդ ծեծելը դիւրին բան չէ, պիտի խղդէիք զիս։

ԹՈՎ. Սխալեցանք։

Ա. Սխալեցա՛ք, պիտի խղդէիք զիս և սխալեցաք, սխալեցաք։

ԹՈՎ. Կարծեցինք որ...

Ա. Կարծեցի՛ք, պիտի մեռցնէիք զիս և կարծեցիք... Կարծելով պիտի մեռնէի (*Քթէն բերնէն արիւն կը ՚վազէ*). Էհ փոխարինութիւն կը պահանջեմ։ Պարոն, դատի պիտի քաշեմ ձեզի։

ԹՈՎ. Նեղուեցէք։

Ա. Նեղեմ... պիտի մեռնէի ես...

ՄՐԹ. (*Ցած ատ Թովմաս*) Գինով է... օղի մը առ. կը լոէ։

ԹՈՎ. Մանչուկ, մեր բարեկամին օղի բեր։

Ա. Ինչ և է... (*Մեկուսի*) Գոնէ օղի մը

վաստկեցանք, (*Բարեկամներուն քովն երթալով*)։

Բ. Ինչ եղար բարեկամ։

Ա. Վարպետութիւն մը ընել ուզեցինք, ծեծ կերանք, ինչ գիտնամ, օղի մը խմեմ երթանք, արիւնը տես ինչպէս կը վազէ քըթէս. (*Կը խմէ կը մեկնին երեքը մէկտեղ*)։

ՍԳԻ. Բաւ է, նստինք քիչ մը հանգչինք.

ԹԱ. Շատ աղէկ։

ԹՈՎ. Նիկո փնտռէ նայինք... բայց այս անգամուն պէս չսխալինք։

ՆԻԿ. Դուք անհոգ եղիք, ես պիտի գըտնեմ զանոնք (*Թափառնիկոսին քովն երթալով*) Պարոն Թափառնիկոսը տեսա՞ք հոս։

ԹԱ. (*Մեկուսի*) Նիկոլին ձայնն է, (*Բարձր ձայնը փոխելով*) Ի՞նչ պիտի ընէիք։

ՆԻԿ. Ձմարիտը կուզես հասկնալ, պիտի ծեծէինք վասն զի իր կինը թողեր Պարոն Թովմաս կըսեն, վաճառականի մը կինը կը սիրէ, նամակները բռնեցինք, որոնք Պարոն Թովմասի գրպանն են։

ԹԱ. (*Մեկուսի*) Նամակները առեր են, (*Գրպանները խառնելով*) Իրաւ որ ես չտեսայ զինքը, (*Մեկուսի*) Նամակները հոս չեն։

ՆԻԿ. Թէ որ տեսնելու ըլլաք զինքը մի

զրուցէք թէ պիտի ծեծենք, որպէս զի չի փախչի։

ՍԳԻ. (*Մեկուսի*) Ով Աստուած իմ, իմացուեր է։

ՄՐԹ. Կը տեսնէք, մեր Նիկոն ինչ վարպետութեամբ կը փնտռէ։

ԹՈՎ. Ես ալ ան կը դիտեմ։

ՍԳԻ. Բռնուեցանք Պարոն Թափառնիկոս, ըսածիս պէս է գործը, Կիրակոսը իմացաւ մեր տնէն դուրս ելնելը և ամուսնոյս իմաց տուաւ, որ ելեր հոս եկած է։

Ա. Ես ալ աւանակի պէս նամակները ձեր տունը թողեր եմ. վարպետութեամբ մը զանոնք գրպանէն գողնալու ճար մը փնտռելու է, վերջը ինձի թող, ես կրնամ արդարացնել մեզի։

ՍԳԻ. Ինչպէս գողնալու է։

Ա. Փովը կերթաս կը քծնիս, երբեմն իրեն գինի հրամցնելով, խօսակցութեան կը բռնես, սիրոյ վրայ կը խօսիս և կամացուկ մը կը գողնաս գրպանէն։

ՍԳԻ. Թէ որ զիս ճանչէ։

Ա. Ձայնդ փոխելու ես։

ՍԳԻ. Թէ որ գիմակս վար առնէ։

Ա. Չկրնար առնել, քաղաքավարութեան դէմ է։

ՐՓԻ. Փորձենք ուրեմն։

ԹԱ. Ֆաջալերուէ Սօֆի, թէ որ յաջողե-լու ըլլաս, մեծ յաղթանակ մը կանգնած պի-տի ըլլաս, քեզ տեսնեմ, (*Սօֆի Թովմասին քովը կ'երթայ*) Տեսնենք սա խաղը ինչպէս պիտի վերջանայ։

ՍՓԻ. (*Առ Թովմաս*) Գինի կը հրամմէ՞ք, Պա րոն։

ԹՈՎ. Ո՞վ է այս կինը։

ՄՐԹ. Պարահանդէսներու մէջ այսպէսի ա՛ծանօթ կանայք շատ կը գտնուին, որք ան-մէտներ որսալու համար կը պատին։

ԹՈՎ. Գինի՛ ուզեցիք օրիորդ։

ՍՓԻ. Այո Պարոն Թով. (*Մեկուսի*) Ինչ մնաց որ անունը պիտի տայի։

ԹՈՎ. Հրամմէ՛ խմէ։

ԹԱ. Տեսնենք պիտի կարենայ յաջողիլ։

ՍՓԻ. (*Առ Մարթայ*) Դուք չէք խմեր Պարոն։

ՄՐԹ. Շնորհակալ եմ։

ՆԻԿ. (*Պտտելով*) Եթէ չկարենամ ձեռք բերել սա անամօթ սրիկաները։

ԹԱ. (*Իւրովի*) Թէ որ ձեռք անցնինք, խայտառակ պիտի ըլլանք, աշխարհի առջև։

ԹՈՎ. (*Առ Մարթա ցած*) Ասիկայ հա-մարձակ կնկան մը կը նմանի. կրնանք իրեն

հարցնել և տեղեկութիւնները քաղել, հարց-նենք անգամ մը, կարելի է որ տեսած ըլ-լայ։ Օրիորդ ձեզի քանի մը հարցումներ ու-նիմ ընելիք կը բարեհաճի՞ք պատասխանել։

ՍՓԻ. (*Մեկուսի*) Եղելութեան տեղեկա-նամք (*Բարձր*) Հարցուցէք Պարոն. յօժար կա-մօք պատասխանելու պատրաստ եմ, ինչ որ ալ ըլլայ ձեր հարցմունքը։

ԹՈՎ. Ախրիս աղջիկս, շատ օրեր տեսնես անունդ ինչ է։

ՍՓԻ. Անունս... անունս... իրաւ որ միտ-քըս չի գար... Թէրեզա է... Թէրեզա։

ԹՈՎ. Կարգուա՞ծ էք։

ՍՓԻ. Չէ ես չեմ ուզեր կարգուիլ և գե-րի ըլլալ, ասանկ ինքնիր գլխուս խաղաղ կեանք մը կը վարեմ։

ԹՈՎ. (*Ցած առ Մարթա*) Ըսածիս պէս լերը աղջիկ մ'է, (*Բարձր*) Ձեզի հարցնելիքս սա է որ, տեսա՞ք Պարոն Թափառնիկոսը։

ՍՓԻ. Թափառնիկոս... Թափառնիկոս... Ո՞վ է աս մարդը։

ՄՐԹ. Ատամնաբոյժ մը։

ՍՓԻ. Ակռանի՞ կը ցաւի։

ՄՐԹ. Ակռայ...

ՍՓԻ. Հասկցայ... հասկցայ ով ըլլալը, Արևելեան ատամնաբոյժն կը հարցնէք։

ԹՈՎ. Ձիշդ։

ՍՓԻ. Բարեկամս է, ծանօթութիւն ուներ հետը. ծեր, նախանձորդ կին մը ունի։

ՄՐԹ. (*Մեկուսի*) Ուրիշ կնիկներ ալ կը սիրէ։

ԹՈՎ. Տեսա՞ք զինքը հոս։

ՍՓԻ. Չտեսայ, վասն զի հոս եկած չէ. թէորը գալու ըլլար, անպատճառ զիս պիտի գտնէր։

ԹՈՎ. Ա՛ս կողմերը ուրիշ սպարահանդէսներ ալ կան այնպէս չէ՞։

ՍՓԻ. Այ՛ կան. ինչու այսքան բարակ բարակ հարցումներ. ինչ կայ, պատմեցէք ինձի եղելութիւնը, և կը խոստանամ ձեզի ծառայութիւն մը ընել։

ԹՈՎ. Էհ, օրիորդ Թէրեզա, աս Թափառնիկոսը աղէկ մարդու չնմանիր, սրիկային մէկն է։

ԹԱ. (*Ինքնիրեն*) Իմ գովեստս կընէն։

ՍՓԻ. Մի սրդոդիք, հանդարտեցէք, տեղը ի տեղ յայտնեցէք ինձի ձեր գաղտնիքը թերևս կրնամ ձեզի օգտակար ըլլալ, բայց առաջ մէյ մէկ հատ տնկենք։ Մանչուկ մանչուկ, գինի բեր։

ՄՐԹ. Այ՛, թող պատմէ, ինչ ձուն բերաւ մեր գլխուն անօրէնը, և կըսէ թէ իւր կինը նախանձորդ է։

ՆԻԿ. Անհեթեթ մարդ, ինչպէս ծեծեց տիկինը։

ԹՈՎ. Կինս ակռայի ցաւ ունիմ ըսելով, գինքը տունը կանչել տուաւ։

ՍՓԻ. Վասն զի քաղաքիս մէջ շատ համբաւ ունի։ Ատամնաբուժութեան արուեստը գրեթէ նորէն հնարեց, իմս ալ երկու երեք անգամ ակռաներս նայեցաւ. սուտ չեմ կըրնար խօսիլ, ապերախտութիւն ըրած կըլլամ, երկու ժամուան մէջ բուժեց, ձեռքը շատ թեթև է քնաւ չցաւցուներ։ (*Մեկուսի*) Նամակը գողնալուն մէկ ճարը։

ԹՈՎ. Ատամնաբոյժին եկած ժամանակը կինս ակռայի ցաւէն կը մեռնէր, թող սատկէր անպատիւ կին։

ՍՓԻ. Ինչո՞ւ համար սատկի, մեղք չէ՞... կրնաք ըսել ինձի թէ ո՛վ էք դուք։

ԹՈՎ. Ներեցէք, ով ըլլալս չեմ կարող յայտնել, որպէս զի ձեր առջևն ալ անպատիւ չըլլամ։ Վերջապէս այս ատամնաբոյժը զիս գինով ըրաւ։

ՍՓԻ. Որպէս զի ակռային ցաւէն չվախնաս։

ԹՈՎ. Անկողնոյս մէջ պառկեցուց զիս։

ՍՓԻ. Որպէս զի հանգիստ ըլլաս։

ԹՈՎ. Մէկ երկու ժամու չափ քնանալէն

վերջը ձայն մը դալաւ ականջս, որ զիս կը կանչէր։

ՄՐԹ. Ես էի կանչողը։

ՆԻԿ. Մենք ալ դուրսը կ'սպասէինք։

ԹՈՎ. Մէկէն ի մէկ արթնցայ և սա Պարոնին հետ ալ վիճաբանութիւն ըրինք։

ՍՓԻ. Վիճաբանութիւն... և ինչո՞ւ։

ԹՈՎ. Երբ ըսաւ որ Թափառնիկոսը կինս կը սիրէ և թէ խօսքը մէկ ըրեր են զիս խաբելով պարահանդէս երթալ. կին մը իրեն գործակից գտնելով իր ամուսինը մատնէ. (*Օֆի որ Թովմասին ծախ կողմը նստած է, նամակը գրպանէն կը գողնայ*), Կրնանք գուշակել թէ ինչ աստիճան քաղաքավարտ կին մը ըլլալու է որ յանդգնի այսպիսի չարագործութեան ձեռք զարնել։

ՍՓԻ. (*Մեկուսի*) Նամակը գողցայ։

ԹՈՎ. Առջի բերան չհաւտացի Պարոնին ըսածներուն, իսկ երբ կնկանս նամակը տեսի որ Թափառնիկոսին գրած էր, այն ատեն իրազգած եղայ, ու հագուստս փոխելով ծեր հասակիս մէջ փողոցն ինկայ որ իրենց հետքը գտնելով արդար վրէժխնդրութիւն պահանջեմ, և Պարոն Թափառնիկոսի կինն ալ այնքան համեստ բարեպաշտ մէկն է. ինքն անձամբ մեր տունը եկաւ, աչերէն արտասուք

կը վազէին. ինչ անպատուութիւն ընտանիքի համար, խեղճ Մարգա։

ՍՓԻ. Բայց արդէն Թափառնիկոսի կինը սիրուելու տեղ մը չունի, պատաւ ցնդած ցըմատքաճ ծերին մէկն է։

ՄՐԹ. (*Մեկուսի*) Համբերելու է։ (*Բազմութիւնը կամաց կամաց երթալ կսկսի*)։

ԹԱ. (*Ինքնիրեն*) Խօսակցութիւններին դեռ չլմնցաւ։

ԹՈՎ. Թէպէտ և այնպէս, երիտասարդութիւնը գեղեցիկ էր, չքնաղ կին մ'էր, պաշտելի էակ մ'էր։

ՍՓԻ. Վերջապէս նամակը...

ԹՈՎ. Նամակը ես կարդացի, դողալով...

ՍՓԻ. Թշնամութիւն ըլլալու է, պէտք չէ որ ամէն կնկան խօսքին և ստորագրութեամբ գրուած նամակներուն պարունակութեանը հաւատաք ընծայէք. վասն զի շատ անգամներ այնպիսի սուտ խօսքերով և կեղծ գրութիւններով մարդիկ խաբուելով, յանիրաւի կը մեղադրեն իրենց կիները ու վէճի մը ծննդեան առիթ կուտան, ուստի լաւ մտածեցէք, կարելի է թշնամանք մը, կամ...

ՆԻԿ. Ինչ թշնամանք... տիկինը անանկ ծեծեց որ, խեղճին ոտքը ձեռքը կապեց։

ՍՓԻ. Եւ զինքը գտնելու համար հո՞ս եկար։

ԹՈՎ. Այնպէս է... դուք չտեսաք զինքը։

ՍՓԻ. Այո պարոն ոչ. թէպոր հոս ըլլար՝ անպատճառ զիս պիտի տեսնէր. աւելի ևս կուզէք ձեզի յայտնապէս խոստովանիմ, թա փառնիկոս իզմէ ուրիշ կին մը չսիրեր. և զձեզ ապահովելու համար, կերդուբննամ որ ես եմ իր սիրուհին. ուստի ձեր այս խօսքերը բոլորովին անտեղի են և կասկածնիդ անհիմն, ինչ ատեն կըսէք որ ձեր կինը կըսիրէ։

ՄՐԹ. (*Մեկուսի*) Աւելի գէշն։

ՍՓԻ. Պ. Թափառնիկոս զիս սիրելու շատ մը իրաւունք երևան կը բերէ. կինը հարիւր տարուան դուռը զարկեր ներս մտեր է. մինչդեռ ինքը դեռ քառասուն տարուան երիտասարդ մը ծերութեան դռնէն՝ դուրս ինչպէս կրնայ հետը ապրիլ. ասկէ զատ կինը զգուելի բնութիւն մը ունի. շատ նախանձոտ է կըսէ։

ՄՐԹ. (*Մեկուսի*) Ինչեր կը խօսի լիրբը։ (*Բարձր*) Երթանք մենք, քանի որ նամակները մեր քովն են, այսօր կամ վաղը զիրենք պիտի գտնենք, վրէժնիս կը լուծենք։

ԹՈՎ. Շատ աղէկ, երթանք։

ՍՓԻ. Կ'զչարիմ Պարոն, որ չկրցի ձեր ծառայութեան մէջ գտնուիլ, նաև կը խղճամ վրադ որ այդ ծեր հասակին մէջ, թշնամիի մը խարդախութեան հաւատալով, կնոջդ վրայ

այնքան զրպարտութիւններ դիզեցիր, գնա տուն, հանգիստ եղիր... բայց մնաք բարովի ատեն ալ խմենք՝ թէ որ կը հաճիք իմ ձեռքէս գաւաթ մը գինի ընդունիլ (*Կը լեցնէ*) Հրամմեցէք։

ԹՈՎ. Կենդանութիւն։

ՍՓԻ. Անուշ անմահութիւն։

ԹՈՎ. Կաղաչեմ թէպոր հոս գալու ըլլան մ'ըսեր որ զիրենք փնտռեցինք որ չփախչին. թէ որ կուզես քեզի ստակ ալ կուտամ։

ՍՓԻ. Այդ մասին անհոգ եղիք։

ԹՈՎ. Մնա՛ բարով։

ՍՓԻ Երթաք բարեաւ. (*Թովմաս, Մարթա, Նիկո կ'երթան*)։

ՏԵՍԻԼԵ.

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ, և ՍՕՓԻ.

(*Դրսէն անձրևի ձայն կը լսուի*)։

ԹԱ. Կեցցես Սօֆի։

ՍՓԻ. Տեսար ինչպէս յաջողեցայ, կըսէք որ կանանց ձեռքէն գործ չգար։

ԹԱ. Ինչ ըսիր, ինչ ըսին։

ՍՓԻ. Ձեզի գրած նամակս գրպանէդ ինկեր է մեր տունը, անոնք ալ առեր բացեր

կարդացած են, հիմա ճարպիկութիւն մը հը-նարելու է, ինքզինքնիս արդարացնելու հա-մար։

ԹԱ. Նամակները չդողցմը գրպնէն։

ՍՓԻ. Մէկ հատ մը միայն կար, անիկայ առի։

ԹԱ. Տուր տեսնեմ. տար Աստուած որ քու գրածդ ըլլար, վասն զի գրպանիս մէջ երկու նամակ կային, մէկը քուկդ է միւսը ուրիշէ մը...

ՍՓԻ. Ուրիշէ... ուրիշէ... ով է այս ուրիշը։

ԹԱ. Առևտրական գործերու վրայօք նա-մակ մը։

ՍՓԻ. Կը ստէք Պարոն. ինչ է այն նա-մակին իմաստը, պատմէ ինձի։

ԹԱ. Ձշմարիտը կուզե՞ս, ընտանեկան գաղ-տնիք մ'է զոր սրտիս մէջ պահեր եմ։

ՍՓԻ. Է՛հ, Պարոն Թափառնիկոս. պարա-հանդէսի մէջ մեզնէ ուրիշ մարդ չմնաց (*Դի-մակը հանելով*) դիմակնիս վար առնենք և այնպէս խօսինք (*Թափառնիկոսին դիմակը կը քաշէ*) մինչև այսօր քեզմէ գաղտնիք մը ծածկած չունիմ, թէ որ կուզես ինձի հաւա-տարիմ մնալ և քեզմէ սիրուիլ, ինչ որ ալ ըլլայ այդ գաղտնիքը զոր սրտիդ մէջ պահեր ես, կը պարտաւորիս ինձի հաղորդելու. ապա թէ

ոչ շուտով պիտի հասկնամ որ ինէ ուրիշ կին մ'ալ կը սիրես. թող մեր սիրոյ շղթայն այս վայրկենէն խորտակի, է՛հ, գիտես որ մեծ ամօթ է մարդու մը երկու կնիկ սիրել։

ԹԱ. Չէ անուշիկս. չէ սիրուներիս, քեզմէ զատ ուրիշ մը սիրած չունիմ և չպիտի ունե-նամ. սէրս քեզի նուիրած եմ. կուզեմ որ միշտ քու քովդ մնայ. ինչո՞ւ ասանկ կասկածներու կերթաս։ Այն նամակը աղջիկիս ուղղեալ է, և ինչպէս որ ձեզի յայտնի է, նշանուած է. ու-րիշ նորելուկ պատանի մը կուզէ իրեն գրա-ւել աղջիկս, ահա աս է գործը...

ՍՓԻ. Ապրիս. կեցիր հիմա կարդամ նամակը և երթանք, վասն զի անձրևը դադ-րելիք չունի (*Կարդալով*) «Առ Պ. Թովմաս Մելքիսեդեկեան)» Ա'հ. սխալմամբ ուրիշ նա-մակ առած ենք, ասոր գրերը չեն կարդա-ցուիր... շատոնց ի վեր գրուած է իմ ամուս-նոյս ուղղեալ։

ԹԱ. Կարդալ տեսնենք մէջը...

ՍՓԻ. (*Կարդալով*) «Անցեալ... օր... եկե-ղեցիէն... ելած ժամանակդ... չեն կարդա-ցուիր որ...

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՆՈՑՆՔ, ՄԱՐԹԱ, ԹՈՎՄԱՍ, ՆԻԿՕ.

ԹՈՎ. (*Վազելով*) Աս անձրևին ո՛ւր պիտի երթանք։

ԹԱ. Դիմակները։

ՄՐԹ. Ի՛նչ անձրև։

ԹԱ. (*Ձեռքովը երեսը ծածկելով*) Ո՛ւր փախչինք։

ՍՓԻ. Դիմակները...

ՄՐԹ. Եկէք հասէք, Նիկօ...

ԹՈՎ. Վա՛յ շունշանուորդինները...

ՆԻԿ. Ո՛ւր է, բռնեցէք ծեծեմ...

ԹԱ. Փախչինք. (*Թափառնիկոս եւ Սօֆի դռնէն դուրս ելնելու կը Ջանան։ Մարթա Թափառնիկոսին շրջազգեստէն բռնած կը քաշէ, Թովմաս ասդիս անդին վազվըռտելով Սօֆին բռնել կ'աշխատի, Թափառնիկոսի եւ Սօֆիի մէյմէկ ոտքը 'դուրս' փախչելու կը Ջանան, որք կ'արգիլեն Թովմաս ու Մարթա*)։

ԱՐԱՐՈՂԱԾՈ Ե.

Թափառնիկոսի տան մէջ սրահ մը, երկու սենեակ դիմացէ դիմաց, աջ կողմը պատուհան մը՝ որ փողոցը կը նայի։

ՏԵՍԻԼ Ա.

ԵՐ. (*Ամոռի վրայ նստած Թաշկինակ ի ձեռին աչերը կը սրբէ*) Սէր... սէր, այս գիշեր ալ վանեցիր արտասուներէս այն անուշ նինջը որ սիրահարեալ սրտերու առժամանակեայ յանկուցիչն է. բաբէ կը փախչիս աչքերէս, զրկուեցայ ես քեզմէ, միայն արտասուք թափել մնաց ինձի բաժին, և այն այս երիտասարդ հասակիս մէջ։ Ամբողջ գիշեր Թաշկինակ ի ձեռին արտասուքս սրբելով ժամերուն անցնելուն կըսպասէի անկողնոյս մէջ... ո՛վ Աստուած իմ, սիրոյ Թակարդին մէջ իյնողներուն ինչ դժուար է եղեր քնանալը... սիրականէն հեռու։ Ո՛հ, նինջդ անուշակ ան. Հաշտ թշնամիդ սիրոյ, ո՛ւր ես, եկուր ծանրացիր արտասուներուս վրայ և ցրուէ մտքէս տասն խորհուրդները որք գիս ի գերեզման պիտի մղեն։ Ա՛հ, Լևոն, չքնաղդ իմ Լևոն, քեզմէ հեռու մեռեալ եմ ես, քու ներկայու-

թիւնդ է որ հոգի կուտայ ինձի, կը սիրեմ զքեզ մահու չափ, կեանքս քեզի հետ անցընելու որոշած եմ, քեզի նուիրած եմ իմ սիրտս, քեզի համար ստեղծուած եմ... Թող Հայրս սպառնալեօք խրոխտայ և անէծք թափէ գլխուս, ընդունայն է... Թող մեր սիրոյ ամրապինդ շղթային քայքայել աշխատի, անօգուտ է. չպիտի յաջողի իր բարբարոսական ձեռնարկութիւնը։ Ա՜հ, Լևոն, առաջին անգամ որ տեսայ ըզքեզ, սիրեցի, քու մէկ նայուածքդ հրապուրեց զիս. և երբ խօսիլ սկսար, բառերը սիրաբոյր շուրթերէդ սահելով, սիրտս մտան վիրաւորեցին զանիկայ, ոչ ոք կրնայ բուժել այն վէրքը բաց ի քեզմէ։ Ջու շունչդ զեփիւռի պէս քաղցր է. և երբ քաղցրաբոյր շուրթերէդ սկսի փչել անուշ բուրումն կը ծաւալի շուրջանակի. իբր թէ, անուշահոտ իւղի սրուակի բերանը քացուէր, իսկ երբ շուրթերդ անշարժ դիրք մը առնուն, վարդի նախանձն կը յուզին. աղջիկ մ'եմ, չեմ կարող նկարագրել, բանաստեղծ մը ըլլալու էի որ ճիշդ քու պատկերդ ըսէի։ Եւ աղջիկ մը այսպիսի պատանի մը չպաշտէ, զո՞վ սիրէ ... ինչպէս սիրտս կը բաբախէ (*Պատուհանին նայելով*) Ինչ կը տեսնեմ Լևոնն է... արդեօք կը սխալիմ (*Աչքը սրբելով*) Նա ինքն է (*Ան-*

դիս անդին վազելով) Չիս գրկելու կուգայ, հասիր Լևոն... միս մինակ եմ... հասիր անգամ մը փարիմ քեզի (*Ծնորածի պէս*) Եկուր վարդագեղ այտերէդ սիրոյ պտուղներ քաղեմ (*Միշտ վազելով*)։

ՏԵՍԻԼ Բ·

ՆՈՑՆ, ՆԻԿՕ.

ՆԻԿ. (*Վազելով*) Փախան թշուա...

ԵՐ. (*Առանց Նիկօյին երեսը նայելու կը պլլուի*). ա՜հ իմ սիրուն Լևոնիկս...

ՆԻԿ. Ինչ կընէք օրիորդ, պիտի խղդէք զիս։

ԵՐ. Ա՜հ դուն...

ՆԻԿ. Ես ինչ յանցանք ունիմ... ես բրռնեցի անոնք փախան։

ԵՐ. Ա՜հ ես եմ չբաժնուիր։

ՆԻԿ. Թո՛ղ զիս երթամ գտնեմ։

ԵՐ. (*Միշտ պլլուած*) Ա՜հ կուզես զիս թողուլ։

ՆԻԿ. Օրիորդ... Տիկին, փախուցիր։

ԵՐ. Դուն կ'ատես զիս... դուն Լևոն։

ՆԻԿ. Խելքդ գլուխդ բեր։

ԵՐ. Դուն Լևոնն ես որ ուրիշի կերպարանօք կը ներկայանաս։

ՆԻԿ. Ես Նիկօն եմ ձեր ծառան։

ԵՐ. Ձիս խաբել կուզես... պատուհանէն տեսայ դուն Լևոն...

ՆԻԿ. Օրիորդ, Լևոնը չեմ ճանչնար, և ոչ ալ Լևոնն եմ։

ԵՐ. Լևոնն ես դուն, Լևոն... (*Պլուաձ*)։

ՆԻԿ. Լևոննես... Լևոննես... սա ինչ փորձանքի հանդիպեցանք, բռնի Լևոն ընել կուզէ զիս... թող զիս երթամ գործ ունիմ, օրիորդ ես չեմ Լևոնը սատկի շուն չան որդին ով որ է. և Լևոնը չեմ գիտեր։

ԵՐ. Դուն Լևոնն ես, դուն ինքզինքդ չես ճանչնար։

ՆԻԿ. Ըսելիք չմնաց. կարելի է որ ես սխալած ըլլամ։

ԵՐ. Հերիք է, մի տանջեր զիս, քեզի համար կեանքս վտանգի մէջ դրած եմ (*Պագնելով*) որքան կը փափաքէի քեզ համբուրել. և դուն զիս չես պագներ։

ՆԻԿ. Համբուրեմ տիկին... համբերէ... համբուրէ քիչ մը, հիմա կը համբերեմ... համբուրեմ ըսել կուզեմ. ես ասանկ բան ըրած չունիմ... քաջալերուէ Նիկօ. (*Կը համբուրէ*)։ Ա՜հ... (*Լևոնը դռան առջեւ կը տես-*

նուի) ծունկերս կը դողդողան (*Երանեակ աթոռի վրայ կ'իյնայ*)։

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՅՆԵՔ, ԼԻՒՈՆ.

ԼԻՒ. (*Վազելով*) Ինչ կը տեսնեմ. ա՛յ ուխտադրուժ աղջիկ... ինձի այնքան գգուանք և հիմա ծառային հետ. ապերաիտ ծառա. (*Նիկօն կը հրէ*) ըրածդ քենչ է։

ՆԻԿ. Ըրածս... ըրածս... ես քենչ գիտնամ, բան մ'է կընեմ... ես ծառայ մ'եմ, ինչ որ հրամայէ օրիորդը զայն կատարելու պարտաւոր եմ .. ինձի կըսէ որ դուն Լևոնն ես ... ես Լևոն չեմ կըսեմ. անիկայ կը պնդէ թէ ես Լևոնն եմ. էհ ըսի, հարկաւ ինքը իմմէ աղէկ գիտէ ով ըլլալս, ինչ ըսեմ, մինչուկ հիմա ինքզինքս Նիկօ գիտէի, սխալած եմ, Լևոն եմ եղեր... ով գիտէ ինչ շունշանորդի սրիկային մէկն է աս Լևոնը. դուք կը ճանչնաք զինքը թերևս. համբուրէ զիս ըսաւ. ես որ մինչև հիմա աս բառը շատ քիչ անգամ լսած եմ. գործողութիւնն ալ տեսայ, և դուն կը հարցնես թէ ինչ է ըրածս. աղէկ հարցմունք։

ԵՐ. (*Սթափելով*) Ուր եմ ես... (*Լեւոնը տեսնելով*) ահ Լեւոն դուն... դուն...

ԼԵՒ. Ես... ես... կարծեմ անյարմար ժամանակին եկայ... ճիշդ այն կէտին որ Նիկօն համբոյր կը թափէր այտերուդ...

ԵՐ. Նիկօն... Նիկօն... ահ քնացած ժամանակս... թերևս...

ԼԵՒ. Ա՛հ թշուառական... (*կը զարնէ Նիկօին որ կը փախչի*)։

ԵՐ. Ինչ է Նիկօյի յանցանքը։

ԼԵՒ. Դեռ կը համարձակիս հարցնելու, դուն էն ներս մտած առենս քեզ կը համբուրէր. և դուն անխօս...

ԵՐ. Մի՛թէ դուն չէիր որ կուգայիր...

ԼԵՒ. Ի՞նչ կըսէք, ես հիմա եկայ։

ԵՐ. Պատուհանէն տեսայ որ կուգայիր.. չգիտեմ վրաս թմրութիւն մը եկաւ, աթոռի վրայ ինկայ... և...

ԼԵՒ. Նիկօն իզմէ առաջ մտած ըլլալուն պահուեցայ որ ելնէ վերջը մտնեմ. երբ տեսայ որ ելնելիք չունի, դուռն ալ բաց էր, մըտայ, և տեսայ որ...

ԵՐ. Ներէ ցնորեալ սիրուհույդ... ուրեմն Նիկօն սխալմամբ (*Լալով*) Թշուառ եմ ես...

ԼԵՒ Սրբէ արցունքդ, կը ներեմ քեզի..

ԵՐ. Բոլոր գիշերը չքնացայ... մէկը չը-

կրցի գտնել որ խրկէի քեզի իմաց տալու թէ գայիր. միս մինակ էի... և հիմա որ առտու եղաւ...

ԼԵՒ. Նամակդ առնելուս պէս շուտով տրնէն ելայ պարահանդէս գացի, հոն ալ քիչ մը նստայ, տուն դարձայ որ պառկիմ քնանամ... չկրցի քնանալ որ...

ԵՐ. Ի՞նչ նամակ... ես չգրեցի։

ԼԵՒ. Դեռ ցնորած ես. գրածդ չես յիշեր. մանաւանդ իմացուցած էիր թէ աս առտու կանուխ գամ։

ԵՐ. Կը սխալիս, Լեւոն...

ԼԵՒ. Ինչպէս կը սխալիմ. իմ նամակս ալ ընդունած ըլլալդ գրած էիր։

ԵՐ. Ես նամակ չառի քեզմէ... որո՛ւ հետ խրկեցիր։

ԼԵՒ. Մեր ծերուկ Անթառամին հետ, և ինչպէս որ ապսպրած էիր, պատուիրեցի որ խոհանոցին պատուհանէն վար նետէ։ Բայց... նստելու աթոռ չունիք հոս։

ԵՐ. Զարմանալի բան... սա խուցին մէջ աթոռ կայ երեմ քերեմ. (*Երթալու վրայ*)։

ԼԵՒ. Թո՛ղ ինձի, ես բերեմ։

ԵՐ. Ինչպէս կրնայ ըլլալ որ ինձի նամակ գրէ և ես ալ պատասխանը խրկեմ... բոլորովին անծանօթ են ինձի այս նամակա-

գրութիւնները... խոհանոցին մէջ փնտռեմ նայիմ իր նամակը (Դ'երթայ)։

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ. վերջը ԼԻՒՈՆ, ԵՐԱՆԵԱԿ.

ԹԱ. (Վազելով) Շուննչս հատաւ վազելէն այնչափ խայտառակութիւն... խեղճ Սօֆիս ալ ետևէս կը վազէր, իյնալով ելնելով. տես սա երկու ցնդած պառաւներուն ըրածը, մեզի բռնելու համար պարահանդէս եկած են... Թէ որ իմացուի ասոնք... ով կը կանչէ զիս իր տունը... անպատիւ եղայ։ (Ամոռի վրայ կը նստի)։

ԼԻ. (Ամոռը բերելով) Ա՜հ Երանեակ, քու սիրոյդ համար։

ԹԱ. Ա՜հ իմ սիրոյս համար (Փատով կը ծեծէ) ա՜հ իմ սիրոյս համար... ուրիշ տեղ մը որոշենք տեսնելու համար... առանձին մնանք ... քեզի կը պատմեմ հօրդ ատամնաբուժութիւնը (Միշտ ծեծելով) չատ կը սիրեմ զքեզ ... լեզուով չեմ կրնար բացատրել, ուր մնաց թէ... փատով... թէ որ ինձի նամակ գրելու ըլլաս... հասցէն այսպէս ըլլայ, առ Յ. Գ. Կ. Լևոն Սիրահարեալներու փողոց թիւ 20.

ԼԻ. Ինչո՞ւ կը զարնէք, Պարոն.

ԹԱ. Շատ կը սիրեմ զքեզ...

ԵՐ. Բաւ է բաւ, բարբարոս մարդ, չես ամչնար, ուրիշ կնիկներ կը սիրես այդ տարիքիդ մէջ։

ԹԱ. Դէմ կը խօսիս։

ԵՐ. Այո՛ կը խօսիմ. ասիկայ իմ հոգիս է, դուք զայն մեռցնել կուզէք... կը սիրեմ զինքը, ամուսինս է. կիմանա՞ք։

ՏԵՍԻԼ Ե.

ՆՈՅՆՔ, ՍՕՖԻ.

ՍՓԻ. Շուննչս հատաւ վազելէն... քեզ ալ կորուսի... ինչ ընեմ, ո՞ւր պահուիմ։

ԹԱ. Մի խօսիր, գնա պահուէ սա խուցին մէջ։

ԼԻ. Կը խնդրեմ, Պ. Թափառնիկոս, լսէ աղաչանքս աղջիկդ, ինձի տուր, զինքը երջանիկ պիտի ընեմ, կաղաչեմ, անգութ մ' ըլլար, իր սիրովը կայրիմ կը տոչորիմ։

ԹԱ. Ինչ որ կուզէք ան ըրէք, կորսուեցէք աչքս չտեսնէ (Կը նստի ամոռի վրայ)։

ՏԵՍԻԼ Զ·

ՆՈՑՆՔ, ԹՈՎՄԱՍ.

ԹՈՎ. Վերջապէս ձեռք բերի գինքը, բա-
րև Պարոն։

ԹԱ. (*Աթոռէն ելնելով*) Հրամմեցէք, Պ.
Թովմաս... այսքան կանուխ... երէկ գիշեր
աղուոր զուարճացանք, բաւական գինի խմե-
ցինք... ես ալ հիմա արթնցայ... գիշերուան
հագուստովս կը նստիմ. (*Մեկուսի*) Կեղծենք։

ԹՈՎ. Ձեզի հետ խօսելու եկայ։

ԹԱ. Կրնաք խօսիլ... բայց առաջուց
ըսէք ինձի, Տիկինին ցաւը ինչպէս եղաւ։

ԹՈՎ. Շատ հանգիստ է, ձեզի ալ բարև
ըրաւ։

ԹԱ. Ողջ ըլլայ, խեղճը ծրքան կը տան-
ջուէր։

ԹՈՎ. Ձեզի քանի մը խօսք պիտի զրու-
ցեմ, բայց մի սրդողիք։

ԹԱ. Սրդողիլն ինչ ըսել է. հրամմեցէք
խօսեցէք... սուրճ մը բեր, Նիկօ։

ԹՈՎ. Դուն սրիկալին մէկն ես... դուն
անառակին մէկն ես... դուն սինլքորի մէկն
ես... դուն բարբարոսին մէկն ես... դուն
խարդախ մէկն ես... վերջապէս մարդու կեր-

պարանքով իշուն մէկն ես։

ԹԱ. Ո՞վ ըսաւ։

ԹՈՎ. (*Պօռալով*) Ով կարճեցիր գիս... կի-
նըս առնես պարահանդէս տանիս։

ԹԱ. Հիւանդ էր օդափոխութեան հա-
մար տարի։

ԹՈՎ Դիս կը խաբէք, սրիկաներ, աշ-
խարհի առջև քեզ իբրև սրիկայ մէկն ներ-
կայացընելէն եաքը վրէժ ալ պիտի լուծեմ.

ՏԵՍԻԼ Է·

ՆՈՑՆՔ, ՄԱՐԹԱ.

ՄՐԹ. Աստուած փորձանքնիդ տայ։

ԹԱ. Ա՛ս ո՞վ է։

ՄՐԹ. Տես ով եմ։

ԹԱ. Պարոնը կարճեմ իմ կինս է։

ՄՐԹ. Այդպէս է, անիծից ծնունդ. ինչ-
պէս, շատ աղո՞ր է։

ԹԱ. Ինչ բան։

ՄՐԹ. Սոխակի պէս կը խօսի։

ԹԱ. Ո՞վ։

ՄՐԹ. Տատրակի պէս կը նայի, այնպէս չէ։

ԹԱ. Ինչ ըսել կուզէք։

ՄՐԹ. Ըսել կուզեմ որ սիրամարգի պէս

պճնասէր է։ Ինչպէս եր գնդասեղի ցաւը... ասկէ շիտակ բանտ պիտի երթաք։

ԹՈՎ. Պատասխան ատուր, ոնց կը գտնուի հիմա իմ կինս։

ԹԱ. Ինձի՞ կը հարցնէք։

ՄՐԹ. Համբերեցէք, Պարոն Թովմաս, հիմա ամէնն ալ երևան պիտի գան. նախ և առաջ սա հագուստս փոխեմ (*Սօֆիին մտած խուցը կը մտնէ*)։

ԹԱ. (*Մեկուսի*) Ինչպէս պիտի կրնանք ազատիլ։

ՄՐԹ. (*Սօֆին քաշկռտելով*) Ահա ձեր կինը, նամակ մ՚ալ ունի ի ձեռին...

ԹՈՎ. Սատանորդի կին, կը խաբես զիս ... ինչ նամակ է անիկայ, կարդա մտիկ ընենք։

ՍՓԻ. Ներէ, իմ սիրելի ամուսինս, (*կը կարդայ*)։

«Առ պ. Հ. Թովմաս Մելքիսէդեկեան».

ԹՈՎ. Ինձի համար է... չըլլայ որ առևտրական գաղտնիք մը ըլլայ։

ՍՓԻ. (*Կարդալով*)։

«Սիրեցեալդ իմ, անցեալ օր եկեղեցւոյն դրան առջին կեցած ինձի սիրոյ նշաններ կ՚ուղղէիր ձեռքովդ... քովս եղող մէկ բանի կնիկներ տեսան ու կասկածի գացին. կաղա-

չեմ ուրիշ անգամ զգուշանաս... Թափառնիկոսին տուն չգտնուած ժամանակը...

ՄՐԹ. (*Մեկուսի*) Ա՛խ քենչ է...

ՍՓԻ. (*Շարունակելով*)։

Առտուներն են... կրնաք գալ ու տեսութիւն ընել հետս...

ՄԱՐԹԱ»

ԹՈՎ. (*Մեկուսի*) Ո՛վ Աստուած իմ, ո՞ւրկէ գտար այդ նամակը...

ՍՓԻ. Ձեր գրպանէն...

ԹԱ. Դուն սրիկային մէկն ես... դուն անառակին մէկն ես... դուն ծերացած ցնդած ցմդռկած պառաւին մէկն ես... կինս ալ առնանկ է... զիրար կը սիրէք անամօթներ, եղիտասարդներէն ամչցէք։

ԹՈՎ. (*Շփոթած*) Ե՞ս։

ԹԱ. Իսկան դերանուն եզակի Ա. դէմք ուղղական։

ՄՐԹ. Մ՚ետ։

ԹԱ. Իսկան դերանուն յոգնակի ուղղական Ա. դէմք։

ԹՈՎ. Ամենևին։

ԹԱ. Մակբայ։

ԹՈՎ. Սուտ...

ԹԱ. Ածական։

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՆՈՑՆԲ, ՆԻԿՕ.

ՆԻԿ. Ամէնքն ալ հոս են...

ԵՐ. Ա՜հ իմ սիրուն Լևոնս...

ՆԻԿ. Կը լիշես օրիորդ, քիչ մը առաջ ես Լևոն էի... ինչ աղէկ էր Լևոնութիւնը։

ԹՈՎ. (*Ցած առ Մարթա*) Ինչպէս եղաւ որ աս նամակը իրենց ձեռքը կ'անցնի։

ԹԱ. (*Ցած առ Սօֆի*) Թէորը այս նամակը չգողնալէր։

ԼԻՒ. (*Ցած առ Երանեակ*) Անգամ մը քեզի հետ ամուսնանամ։

ՄՐԹ. (*Ցած առ Թովմաս*) Ինչ պիտի ընենք։

ՍՓԻ. (*Ցած առ Թափառնիկոս*) Տեսնենք ինչ պիտի որոշեն։

ԹՈՎ. (*Ցած առ Մարթա*) Պատիւնիս չարատելու համար անուշի կապենք։

ՄՐԹ. (*Ցած առ Թովմաս*) Ես ալ այն պիտի ըսէի։

ԹԱ. (*Ցած առ Սօֆի*) Անուշութեամբ լմնցնենք սա խաղը։

ԹՈՎ. Չէք խօսիր...

ԹԱ. Ինչ պիտի խօսիմ, իմ կինս կը սիրես։

ԹՈՎ. Հապա գուն որ իմինս կը սիրես։

ՍՓԻ. Եւ տիկինը որ իմ ամուսինս կը սիրէ։

ՄՐԹ. Եւ դուն որ...

ԹԱ. Դատի ելլելու ենք որպէս զի իրաւունքը երևան ելնէ։

ԹՈՎ. Անպատիւ պիտի ըլլանք ամէննիս ալ։

ՍՓԻ. Թող ըլլանք, իրաւունք ճկուզենք մենք...

ՄՐԹ. Անամօթներ... ինչ իրաւունք ունինք իրաւունք ունենալու։

ՏԵՍԻԼ Թ.

ՆՈՑՆԲ, ՄԱՐԳԱՐ.

ՄՐԳ. Բարև, Պարոնայք և Տիկնայք։

ԹԱ. Բարի եկար, Պարոն Մարգար, մեր դատը դուն տես. Պարոնը իմ կնիկս կը սիրէ, ես ալ անորինը կը սիրեմ, իրաւունքը որո՞ւ քով կը մնայ։

ՄՐԳ. Դուք արդէն դատը կորեր էք, կըռւիլ պէտք չէ, հաշտուեցէք։

ԵՐ. Հապա ես որ Լևոնը կը սիրեմ։

ՄՐԹ. Պապանձէ։

ՄՐԳ. Ահա ես ալ հրապարակաւ կը յայտնեմ միտքս, իմ փափաքս ալ ան է, որ Երանեակը Լևոնի հետը ամուսնանայ, և մեծապէս շնորհակալ եմ որ առաջուց իմաց տուաւ։

ԵՐ. Պարոն Մարգարի ցուցուցած մարդասիրութենէն գոհ եմ, և ահա կը խօստանամ մինչև վերջին շունչս Լևոնի հետ ապրիլ։

ՄՐԹ. Եւ դուն կը խոստանաս ինձի հաւատարիմ մնալ։

ԹԱ. Այո՛։

ՄՐԹ. Այս եղելութիւնները պիտի մոռցուին... չեղածի պէս...

ԹԱ. Այո՛, անանկ պիտի ըլլայ։

ԹՈՎ. (*Առ Սօֆի*) Ձեր ակռայի ցաւն ալ կանցնի՞։

ՍՓԻ. Կանցնի...

ԹԱ. Ամենքնիս ալ ուխտենք իրարու հաւատարիմ մնալ, զիրար սիրենք և այս գաղտնիքը մեր մէջ պահենք, որպէս զի պատիւնիս չարատի։

ՄՐԹ. Ա՛հ, որքան որ չար բնաւորութիւն ունենաս դարձեալ կը սիրեմ զքեզ. (*Կը պագնէ Թափառնիկոսը*) Ասանկ պարագաներու մէջ չեմ կրնար արտասուքս զսպել. (*Լալով*) Երբ կսկսին համբոյրները բերնէս վազել, արցունքն ալ աչքէս կը հոսի. դուն զիս լաւ

մը չես ճանչցեր, քեզի համար կը մեռնիմ ես։

ԹՈՎ. (*Լալով*) Չիս յարտասուս շարժեցիր իմ սիրուն Սօֆիս... ո՛րքան ժամանակ է որ շուրթերս այտերուդ դպած չէին։

ԼԵԻ. Ա՛հ իմ Երանեակս։

ԵՐ. Ա՛հ իմ Լևոնիկս։

ՆԻԿ. Հապա, օրիորդ, որ զիս Լևոն ըրիր։

ՄՐԹ. Աշխատէ աղջիկս Լևոն սիրելու։

ԹՈՎ. Առաւօտ եղաւ, երթանք Սօֆի։

ԹԱ. Քովս եկուր անուշիկս։

ՄՐԹ. Ըհ, բերանդ պագնեմ։

ԹԱ. Ըհ, լեզուդ խածնեմ։

ՍՓԻ. (*Մեկուսի*) Ինչպէս որ ձեռքս խածաւ։

ՄՐԹ. Ձեռքերդ սիրեմ։

ԹԱ. Սիրէ սիրէ, կշտացիր։

ՆԻԿ. Ինձմէ զատ ամենքն ալ ոտքի վրայ են։

ԹԱ. Ինչ կը խնդաք (*Կ'երգէ*)։

Հոս դպրոց մ'է բարոյական,
Կառավարիչն է ձեր խղճի ձայն
Թատերգութիւնք անոր դասեր,
Որոնց մենք ենք դասատուներ։

(*Ամենքը մեկէն եղանակաւ*) Ինչ ճանր պաշտօն։

Մնաք բարեաւ հանդիսականք,
Կաղաչեմք ձեզ ալ չմոռնաք,
Կերակրեցէք մեզ նիւթապէս,
Որ կերակրիք բարոյապէս։

(*Ամենքը երթալու վրայ*)

ՆԻԿ. Հապա օրիորդը որ գիս Լևոն ըրաւ։

ՎԵՐՋ

Կեանքի դպրոցը, Դիկկէնսի 1892 . . . . 1 —
Դէպի Ամէնը. Սենկեվիչի, 1896 . . . . 1 —
Մի կտոր Հայ. Պօտապէնկօի. 1896 . . . . — 15

Գ. Հրատարակութիւնները

Ի. Յարութիւնեան. Հայոց գիրը. 1893 3 փխ. 1 50
Իշխ Կ. Բեհբուտեան. Ծաւալ. 1893 . . . — 15
Ռանդաբէ. Էմիլ. վէպ. թարգ. Յ. Լալայեանի — 25
Ալբեր Ամյօ. Քուրդի լեառն. թարգմ. 1894 — 25
Ճաղարբեգեանց Յ. Հայոց լեզու ա. ա. 1894 — 30
Խրիմեան Հայրիկ. Ժամանակ. 1895 . . . — 15
Սպիրի. Ազատած Մօնի. թարգ. Ի.Յար. 1895 — 15
Բակ. Կիլիկիա. 1896 . . . . . — 15
Պետտալոցցի. Լինհարդ եւ Գերտրուդ 1897 1 50
Մելք. եպ. Մուրատեան, Պետրոս Ճանչեանց,
պատկ 1897 . . . . . — 50
Թ. Ա. Խոհարարուհի. 1897 . . . . . — 40
Լումայ. գրական հանդէս 1896. ա. գիրք . . 2 —
Լումայ. ,, ,, 1896 բ. գիրք . . 2 —
Լումայ. ,, ,, 1897 ա. գիրք . . 2 —
Լումայ. ,, ,, 1897 բ. գիրք . . 2 —
Լումայ. ,, ,, 1898 ա. գիրք . . 2 —
Լումայ. ,, ,, 1898 բ. գիրք . . 2 —
Լումայ. ,, ,, 1899 ա. գիրք . . 2 —
Պատի օրացոյց 1899 ամի. ԹԱ տ. . . . . — 50
Յ. Պարոնեան. Ծիծաղ. պատկերով 1 25
Յ. Պարոնեան. Արեւելեան առասպելաբոյժ. . . — 50

Մամուլի տակ

Դիւան Հայոց պատմութեան. Գ.
Խոսրովիկ Թարգմանիչ.
Գրիգոր Աստուածաբանի Նամակները.
Կարդ Աստուածպաշտութեան Գ. տպ. պատկերներով.

ԼՈՒՄԱՅ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

1899 *Թուին հրատարակւում է երկու գիրք։*

Առաջին գիրքը լոյս տեսաւ յունուարի 1-ին, իսկ երկրորդը լոյս կը տեսնէ յուլիսի 1-ին կանոնաւորապէս։

«ԼՈՒՄԱՅ» հանդիսի բաժանորդագինն է տարեկան 3 ռ., իւրաքանչիւր գիրքն առանձին արժէ 2 ռուբլի։

1896 և 1898 թուերի համարներից ձեռք են սակաւաթիւ օրինակներ։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „ЛУМА“ կամ протоіерею **Гюту Аганьянцъ.**

Արտասահմանից՝ Archiprêtre Güt Aghaniantz.

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0014838
ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0014837
ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0014836